

**Agjencia Kombëtare e Arsimit, Formimit Profesional dhe Kualifikimeve
Sektori i Hartimit të Kurrikulave dhe Materialeve Mbështetëse**

MATERIAL MËSIMOR

Në mbështetje të mësuesve të drejtimit mësimor

SHËRBIME SOCIALE DHE SHËNDETËSORE

Niveli IV i KSHK

Ky material mësimor i referohet:

- **Lëndës profesionale: “Kadri ligjor në shërbimin social shëndetësor”, kl. 13 (L-20-277-22)**

Përgatiti:

Elidona Elezaj

Lulzime Gjyriqi

Sadie Gjana

Sonila Mero

Tiranë, 2024

Tema1: Kuadri ligjor në fushën e shërbimeve sociale shëndetësore (5 orë)

Çështja 1.1. Ligji për Shëndetësinë

Ligji për shëndetësinë është një instrument i rëndësishëm për sigurimin e një sistemi shëndetësor që ofron shërbime të cilësisë së lartë, të aksesueshme dhe të barabarta për të gjithë qytetarët shqiptarë. Ai ka si qëllim krijimin e kushteve për përmirësimin e shëndetit të popullatës, duke përfshirë kujdesin mjekësor, parandalimin e sëmundjeve dhe mbrojtjen e të drejtave të pacientëve.

Ky ligj përfshin rregullat që mbulojnë sistemin shëndetësor në përgjithësi, përfshirë:

- **Shërbimet shëndetësore publike dhe private,**
- **Organizimin dhe funksionimin e institucioneve shëndetësore,**
- **Kujdesin shëndetësor për grupe të caktuara si fëmijët, gratë, të moshuarit, etj.**
- **Përgjegjësitë e shtetit dhe aktorëve të tjerë në ofrimin e shërbimeve shëndetësore.**

Shërbimet shëndetësore publike dhe private janë dy komponentë të rëndësishëm të sistemit shëndetësor, secili me funksionet dhe përgjegjësitë e veta, por që mund të bashkëpunojnë për të siguruar kujdesin shëndetësor të popullatës. Të dy këto sisteme ofrojnë shërbime mjekësore dhe trajtimin e pacientëve, por ka dallime të rëndësishme në mënyrën se si ato organizohen, financohen dhe ofrohen. Në Shqipëri, ligji për shëndetësinë përcakton kornizën ligjore për organizimin dhe funksionimin e këtyre shërbimeve.

1. Shërbimet shëndetësore publike

Shërbimet shëndetësore publike ofrohen nga shteti dhe janë financuar kryesisht nga taksat e qytetarëve. Këto shërbime janë të aksesueshme për gjithë popullatën dhe synojnë garantimin e kujdesit shëndetësor për të gjithë, pa dallim të statusit social, ekonomik apo gjeografik. Shërbimet shëndetësore publike përfshijnë:

- **Spitalet dhe klinikat publike:** Këto ofrojnë shërbime mjekësore të përgjithshme dhe specialistike për pacientët. Spitalet publike janë përgjegjëse për trajtimin e rasteve të urgjencave, sëmundjeve kronike, operacioneve dhe kujdesin intensiv.
- **Qendrat shëndetësore dhe ambulancat:** Shërbimet shëndetësore të nivelit të parë (konsulta mjekësore të përgjithshme, imunizime, trajtime të thjeshta, kontrolla mjekësore për grupe të caktuara si fëmijët, gratë shtatzëna, të moshuarit, etj.).

- **Shërbimi i urgjencës:** Ofron shërbime mjekësore urgjente në rastet e aksidenteve ose sëmundjeve të papritura. Ky shërbim është gjithashtu i mbështetur nga shteti dhe është i disponueshëm në nivel kombëtar.
- **Shërbimet preventive dhe edukimi për shëndetin:** Përfshijnë fushatat për parandalimin e sëmundjeve (si vaksinat, kontrolli i sëmundjeve infektive, promovimi i higjienës dhe shëndetit publik) dhe informimin e popullatës mbi mënyrën e jetesës së shëndetshme.

Karakteristikat e shërbimeve shëndetësore publike:

- **Aksesueshmëria dhe barazia:** Shërbimet duhet të jenë të disponueshme për të gjithë qytetarët, pavarësisht nga niveli i të ardhurave ose statusi social. Ky është një parim themelor i sistemit shëndetësor publik.
- **Financimi nga taksat:** Financimi i këtyre shërbimeve vjen kryesisht nga buxheti i shtetit dhe sistemet e sigurimeve shëndetësore, ku qytetarët paguajnë kontribute për mbulimin e shërbimeve.
- **Pa pagesë ose me tarifë të ulët:** Shumica e shërbimeve shëndetësore publike janë falas për qytetarët, veçanërisht shërbimet urgjente dhe ato të nivelit të parë. Për shërbime më të specializuara, mund të ketë tarifa të ulëta për ata që janë të siguar.

2. Shërbimet shëndetësore private

Shërbimet shëndetësore private ofrohen nga aktorë të sektorit të privatit, përfshirë spitale, klinika, qendra shëndetësore dhe laboratorë, të cilët janë të financuar nga pagat direkte të pacientëve. Shërbimet e sektorit privat janë shpesh më të shpejta dhe më të personalizuar, por gjithashtu më të shtrenjta se ato publike. Shërbimet që ofrohen në sektorin privat përfshijnë:

- **Spitalet dhe klinikat private:** Spitalet private ofrojnë shërbime të specializuara dhe të nivelit të lartë për trajtimin e sëmundjeve dhe operacioneve. Ato shpesh janë të pajisura me teknologji më moderne dhe mund të ofrojnë kushte më të mira për pacientët.
- **Konsultimet mjekësore private:** Mjekët dhe specialistët mund të ofrojnë konsulta mjekësore për pacientët, shpesh në orare më të përshtatshme dhe pa vonesa të mëdha. Këto konsultime mund të jenë të orientuara drejt specialistëve të ndryshëm, si kardiologë, gastroenterologë, dermatologë, etj.
- **Laboratorë dhe shërbime diagnostike private:** Shërbimet diagnostike si analiza të ndryshme mjekësore (analiza laboratorike, radiologji, skanime, etj.) mund të ofrohen në laboratorë të privatizuar, që zakonisht ofrojnë shërbime më të shpejta dhe të personalizuar.
- **Shërbimet stomatologjike private:** Dentisti privat është një tjetër sektor i rëndësishëm, pasi pacientët shpesh zgjedhin të paguajnë për shërbime stomatologjike private për të marrë shërbime të shpejta dhe cilësore.

Karakteristikat e shërbimeve shëndetësore private:

- **Financimi direkt:** Shërbimet private financohen kryesisht nga pagesat direkte të pacientëve, që mund të paguajnë për shërbime si konsultat mjekësore, analizat, operacionet, etj. Në disa raste, këto shërbime mund të mbulohen nga sigurime private shëndetësore.
- **Shpejtësia dhe komoditeti:** Shërbimet private ofrojnë shpesh mundësi më të shpejta për konsultë, trajtim dhe diagnostikim, me më pak radhë dhe mundësi të zgjedhjes së mjekut apo specialistit.
- **Kostot më të larta:** Ndërsa këto shërbime ofrojnë cilësi të lartë dhe kushte më të mira, ato shpesh kanë çmime më të larta krahasuar me shërbimet publike. Kjo i bën ato të aksesueshme vetëm për individë me të ardhura të larta ose për ata që kanë sigurime shëndetësore private.

3. Shërbimet shëndetësore të kombinuara (Publik dhe Privat)

Në praktikë, shumë qytetarë përdorin një kombinim të shërbimeve publike dhe private, për shembull:

- Përdorimi i shërbimeve shëndetësore publike për kujdesin e zakonshëm dhe emergjent,
- Përdorimi i shërbimeve private për konsultat më të specializuara, trajtime të avancuara, ose për kërkesa që kërkojnë shpejtësi dhe kushte më të mira.

Çështja 1.2 Ligji për shërbimet sociale

Ligji për shërbimet sociale është një instrument i rëndësishëm për të siguruar që individët dhe grupet vulnerabël të kenë mundësi të jetojnë në kushte dinjitoze dhe të mbështeten përmes një sistemi të koordinuar dhe të qëndrueshëm shërbimesh sociale. Ky ligj ka një rëndësi të madhe për mbrojtjen e të drejtave të individëve dhe grupeve të cenueshme, duke ofruar mundësi për përfshirje sociale dhe mbështetje të plotë.

Ky ligj ka për qëllim sigurimin e një sistemi të qëndrueshëm, të koordinuar dhe të barabartë për ofrimin e shërbimeve sociale për qytetarët, dhe ai është një instrument i rëndësishëm për mbrojtjen e të drejtave të individëve dhe grupeve sociale që kanë nevojë për asistencë dhe mbështetje.

Ligji për shërbimet sociale është akti legjislativ kryesor që rregullon dhe organizon shërbimet sociale. Ky ligj është miratuar për të ofruar një kornizë ligjore që garanton ofrimin e shërbimeve sociale dhe mbështetje për individët dhe grupet vulnerabël, si fëmijët, të moshuarit, personat me aftësi të kufizuara, gratë dhe vajzat, të pastrehët, dhe të tjerë që kanë nevojë për ndihmë sociale.

Ligji ka si qëllim të krijojë një sistem të unifikuar dhe të aksesueshëm të shërbimeve sociale, që përfshin si shërbime të drejtpërdrejta, ashtu edhe mbështetje për individë që përballen me kushte të vështira sociale dhe ekonomike.

Qëllimi dhe parimet e ligjit për shërbimet sociale

Qëllimi i ligjit është:

- Të krijojë mundësi dhe kushte për ofrimin e shërbimeve sociale cilësore dhe të aksesueshme për të gjithë individët që kanë nevojë, pa dallim.
- Të mbështesë individët që ndodhen në kushte të vështira dhe të cenueshme, siç janë fëmijët, personat me aftësi të kufizuara, të moshuarit, të varfërit, etj.
- Të garantojë një qasje të integruar, ku shërbimet sociale dhe shëndetësore, si dhe ato të mbrojtjes sociale, janë të lidhura ngushtë me njëra-tjetrën.

Parimet kryesore të ligjit janë:

- ❖ **Barazia dhe pa diskriminimi:** Shërbimet sociale duhet të ofrohen në mënyrë të barabartë dhe pa diskriminim për çdo individ dhe grup social.
- ❖ **Përfshirja dhe respektimi i të drejtave të njeriut:** Të drejtat dhe nevojat e individëve vulnerabël duhet të respektohen dhe mbrohen, duke siguruar akses të barabartë në shërbime.
- ❖ **Koordinimi dhe bashkëpunimi ndërinstytucional:** Shërbimet sociale duhet të ofrohen në një kuadër të koordinuar dhe të bashkëpunuar nga institucionet shtetërore dhe aktorët e tjerë, si shoqatat e qytetarëve dhe organizatat ndërkombëtare.
- ❖ **Qasja e orientuar drejt individëve:** Shërbimet sociale duhet të përshtaten me nevojat dhe kërkesat e individëve dhe të ofrohen në mënyrë që të mbështesin autonominë e tyre.

Kategoritë e shërbimeve sociale të parashikuara nga ligji

Ligji për Shërbimet Sociale përfshin një gamë të gjerë shërbimesh, që synojnë mbështetje për individët dhe grupet vulnerabël, duke përfshirë:

Shërbimet e mbrojtjes sociale

- **Ndihma financiare:** Shërbimet që ofrojnë ndihmë financiare për individët që kanë nevojë, siç janë të pastrehët, ata që jetojnë në varfëri ekstreme, dhe ata që janë të papunë.
- **Pensionet për të moshuarit dhe personat me aftësi të kufizuara:** Sigurimi i mbështetjes ekonomike dhe sociale për ata që nuk mund të sigurojnë të ardhura për shkak të moshës ose aftësive të kufizuara.

Shërbimet për fëmijët dhe familjet

- **Mbështetje për fëmijët dhe nënat:** Ky është një segment i rëndësishëm që ka për qëllim mbrojtjen e fëmijëve dhe ofrimin e shërbimeve për familjet, si mbështetje për nënat e reja, shërbime edukative dhe mbrojtje sociale për fëmijët e rrezikuar.

- **Qendra për fëmijët dhe mbrojtja nga abuzimi:** Ofrimi i mbështetjes për fëmijët që janë të ekspozuar ndaj dhunës, shfrytëzimit apo abuzimit, dhe krijimi i kushteve për mbrojtjen e tyre.

Shërbimet për personat me aftësi të kufizuara

- **Mbështetje për personat me aftësi të kufizuara:** Kjo përfshin ofrimin e shërbimeve mjekësore, arsimore, rehabilituese dhe mbështetje sociale për ata që vuajnë nga aftësitë e kufizuara.
- **Integrimi dhe përfshirja sociale:** Krijimi i mundësive që personat me aftësi të kufizuara të integrohen në shoqëri dhe të kenë mundësi të barabarta për arsim, punë dhe aktivitete sociale.

Shërbimet për personat e moshuar

- **Pensionet dhe mbështetje sociale:** Sigurimi i mbështetjes financiare dhe sociale për të moshuarit që nuk kanë mundësi të mbështeten ekonomikisht.
- **Kujdesi dhe mbrojtja e të moshuarve:** Ofrimi i kujdesit të nevojshëm për të moshuarit që jetojnë në kushte të vështira dhe që kërkojnë asistencë shëndetësore dhe sociale.

Shërbimet për trajtimin e personave me varësi (alkool, drogë, etj.)

- **Konsulencë dhe rehabilitim:** Ofrimi i shërbimeve të rehabilitimit dhe mbështetjes për individët që vuajnë nga varësitë dhe që kërkojnë ndihmë për t'u çliruar nga këto problemet.

Çështja 1.3. Ligji për Sigurimet Shëndetësore

Një pjesë shumë e rëndësishme e kuadrit ligjor është **Ligji për Sigurimet Shëndetësore**, i cili rregullon funksionimin e fondit të sigurimeve shëndetësore, mbulimin e shërbimeve shëndetësore për individët e siguruar dhe procedurat për mbulimin e shpenzimeve shëndetësore. Ky ligj është i lidhur ngushtë me përfitimet dhe shërbimet që ofrohen nga shteti për qytetarët, përfshirë shërbimet shëndetësore falas ose me kosto të ulët për ata që janë pjesë e sistemit të sigurimeve shëndetësore.

Ligji për Sigurimet Shëndetësore është një nga aktet më të rëndësishme ligjore që rregullon sistemin e sigurimeve shëndetësore në Shqipëri. Ky ligj synon krijimin e një sistemi të qëndrueshëm dhe të aksesueshëm për mbulimin e shpenzimeve shëndetësore të qytetarëve dhe ofron mundësi për të mbështetur shëndetin e popullatës duke i siguruar individët dhe familjet kundër riskut të sëmundjeve dhe fatkeqësive shëndetësore.

Sistemi i sigurimeve shëndetësore ka si qëllim mbrojtjen e individëve në raste sëmundjesh, aksidentesh apo ndihmash mjekësore të tjera, përmes mbulimit të kostove të shërbimeve mjekësore. Ai përfshin financimin e shërbimeve shëndetësore përmes pagesave të bëra nga

individët dhe nga shteti, për të siguruar akses të barabartë dhe të gjithanshëm në shërbimet shëndetësore për të gjithë popullatën.

Ligji për sigurimet shëndetësore.

Ky ligj është akti ligjor kryesor që rregullon sistemin e sigurimeve shëndetësore në Shqipëri. Ai përcakton strukturën dhe funksionimin e sistemit të sigurimeve shëndetësore, për të garantuar aksesin në kujdes shëndetësor dhe për të mbështetur individët dhe familjet që nuk mund të mbulojnë shpenzimet e shëndetit përmes burimeve të tjera financiare.

Qëllimi i ligjit

Qëllimi kryesor i ligjit është:

- **Sigurimi i mbulimit shëndetësor për të gjithë qytetarët**, pa dallim, dhe krijimi i mundësive për të marrë kujdes shëndetësor të cilësisë së lartë.
- **Përmirësimi i shërbimeve shëndetësore**: Ky ligj synon përmirësimin e aksesit dhe cilësisë së shërbimeve shëndetësore përmes një sistemi të organizuar dhe të financuar mirë.
- **Mbrojtja e shëndetit publik** dhe ndihma në parandalimin dhe trajtimin e sëmundjeve përmes ofrimit të shërbimeve shëndetësore të siguruara.

Struktura e Sigurimeve Shëndetësore

Sistemi i sigurimeve shëndetësore përfshin dy shtyllat kryesore:

Sigurimi shëndetësor publik

Sigurimi shëndetësor publik është pjesa më e rëndësishme e sistemit të sigurimeve shëndetësore dhe është i detyrueshëm për të gjithë qytetarët që janë të regjistruar në sistemin e sigurimeve shoqërore. Kjo është një formë sigurimi që financohet kryesisht përmes kontributeve të detyrueshme që paguhen nga punonjësit dhe punëdhënësit nëpërmjet skemës së sigurimeve shoqërore.

- **Financimi**: Sigurimi shëndetësor i financohet kryesisht nga kontributet e punonjësve dhe punëdhënësve në sistemin e sigurimeve shoqërore, si dhe nga buxheti i shtetit për individët që nuk mund të paguajnë kontributet (si të papunët, pensionistët, etj.).
- **Mbulimi**: Sigurimi shëndetësor publik mbulon një gamë të gjerë shërbimesh mjekësore, si shërbime primare, konsultime specialiste, trajtimin e sëmundjeve, operacione, shërbime urgjente, dhe shërbime spitalore, si dhe mbulon shpenzimet për medikamentet për trajtimin e disa sëmundjeve.

- **Përfitimet e qytetarëve:** Të gjithë ata që janë të regjistruar dhe paguajnë kontribute në sistemin e sigurimeve shëndetësore, përfitojnë një gamë të gjerë shërbimesh shëndetësore pa pagesë të drejtpërdrejtë në institucionet publike shëndetësore.

Sigurimi shëndetësor privat

Sigurimi shëndetësor privat është një mundësi për ata që duan të përfitojnë shërbime mjekësore që kalojnë kufijtë e mbulimit të ofruar nga sigurimi shëndetësor publik, ose për ata që preferojnë të paguajnë për shërbime më të shpejta dhe më cilësore në institucione private.

- **Përfitimet e sigurimeve private:** Sigurimi shëndetësor privat mund të mbulojë shërbime më të avancuara, mundësi për trajtime jashtë Shqipërisë, shërbime më të shpejta dhe pa lista pritjeje, mbulimin e shërbimeve që nuk mbulohen nga sigurimi shëndetësor publik (si për shembull disa trajtime të shtrenjta ose ilaçe të posaçme).
- **Financimi:** Sigurimi privat financohet nga pagesat që individët bëjnë për planet e sigurimit, të cilat janë të ndryshme dhe mund të përshtaten sipas nevojave të individëve. Ky mund të ofrohet përmes kompanive private të sigurimeve shëndetësore, të cilat mund të kenë marrëveshje me spitale dhe klinika private.

Kategoritë e personave që përfitojnë nga sigurimi shëndetësor

Në sistemin e sigurimeve shëndetësore në Shqipëri, të gjitha individët që janë të regjistruar si punonjës, si dhe ata që janë të siguar nëpërmjet sigurimeve shoqërore, kanë të drejtë për shërbime shëndetësore të mbuluara nga Fondi i Sigurimeve Shëndetësore.

Përveç kësaj, ka disa grupe që përfitojnë nga shërbimet shëndetësore edhe nëse nuk paguajnë kontribute, si:

- **Pensionistët** dhe individët që janë të regjistruar në sigurimet shoqërore si të tillë.
- **Të papunët** që përfitojnë mbulim të shërbimeve shëndetësore nga buxheti i shtetit.
- **Fëmijët dhe personat me aftësi të kufizuara.**

Përfitimet e Sigurimit Shëndetësor

Shërbimet shëndetësore që mbulohen nga sigurimi shëndetësor publik përfshijnë:

- **Shërbimet mjekësore primare:** Konsulta dhe trajtim i përgjithshëm për sëmundje të zakonshme.
- **Shërbimet specialistike:** Konsulta dhe trajtime të specializuara për sëmundje më të avancuara.
- **Shërbimet spitalore:** Trajtimi në spitale, përfshirë operacionet dhe shërbimet urgjente.

- **Medikamentet:** Mbështetje për medikamentet që lidhen me trajtimin e sëmundjeve të mbuluara nga sigurimi shëndetësor.
- **Shërbimet e emergjencës:** Shërbimi i urgjencës është i mbuluar nga sigurimi shëndetësor, duke përfshirë transportin dhe trajtimin në spitalet emergjente.

Çështja 1.4: Aktet nënligjore në shërbime shëndetësore

Aktet nënligjore në fushën e **shërbimeve shëndetësore** kanë një rol të rëndësishëm në implementimin dhe saktësimin e ligjeve që rregullojnë këtë sektor. Ato janë akte që miratohen nga organet përkatëse, të tilla si Ministria e Shëndetësisë dhe institucione të tjera kompetente, dhe që përcaktojnë detajet e aplikimit të ligjeve dhe procedurave në shërbimet shëndetësore. Këto akte nënligjore sigurojnë që ligjet të realizohen në praktikë dhe krijojnë një kuadër të qartë për ofrimin dhe menaxhimin e shërbimeve shëndetësore.

Llojet e aktëve nënligjore në shërbimet shëndetësore

1. **Rregulloret**
2. **Udhëzimet dhe instruksionet**
3. **Vendimet dhe aktet e posaçme**
4. **Aktet nënligjore për standardet e shërbimeve**
5. **Aktet për menaxhimin dhe organizatën e shërbimeve shëndetësore**

1. Rregullorja për Shërbimet Shëndetësore

Një nga aktet më të rëndësishme nënligjore që përcakton mënyrën e funksionimit të shërbimeve shëndetësore në Shqipëri është **rregullorja për shërbimet shëndetësore**. Kjo rregullore përcakton:

- **Organizimin dhe funksionimin** e institucioneve shëndetësore publike dhe private.
- **Procedurat për ofrimin e shërbimeve mjekësore**, përfshirë shërbimet urgjente, shërbimet mjekësore ambulatorë dhe spitalore.
- **Të drejtat dhe detyrimet e pacientëve** dhe stafit mjekësor.
- **Menaxhimin e burimeve shëndetësore** dhe kontrollet mbi cilësinë e shërbimeve shëndetësore.
- Rregullat për **funksionimin e spitaleve, qendrave shëndetësore dhe klinikave private**, si dhe procedurat e menaxhimit të shërbimeve që ofrohen.

Udhëzimi për sigurimin e cilësisë në shërbimet shëndetësore

Ky **udhëzim** përcakton standardet dhe procedurat që duhet të ndjekin institucionet shëndetësore për të siguruar cilësinë e shërbimeve që ofrojnë. Ai përfshin:

- **Kriteret për licencimin e shërbimeve shëndetësore** dhe për profesionistët e shëndetësisë (mjekë, infermierë, farmacistë, etj.).
- Procedura për **kontrollin dhe vlerësimin e cilësisë** së shërbimeve, duke përfshirë inspektimet e institucioneve shëndetësore dhe auditet e cilësisë.
- **Certifikimi i shërbimeve** dhe mjetet për vlerësimin e nivelit të cilësisë së shërbimeve mjekësore dhe trajtimin e ankesave nga pacientët.

Rregullorja për shërbimet urgjente mjekësore

Rregullorja për shërbimet urgjente mjekësore ka për qëllim të sigurojë që shërbimet urgjente në Shqipëri të ofrohen në mënyrë efikase dhe të standardizuar. Ajo përfshin:

- **Protokollet dhe procedurat e shërbimit urgjent**, përfshirë menaxhimin e rasteve urgjente në spitale dhe për ndihmën mjekësore në terren (p.sh., ambulanca).
- **Përgjegjësitë e personelit mjekësor dhe teknik** në situatat emergjente.
- **Koordinimin me shërbimet tjera** të emergjencës, si policia dhe shërbimi i zjarrfikësve.
- **Rregullat për transportin e pacientëve** me mjetet urgjente mjekësore dhe për trajtimin e shpejtë në spitalet më të afërta.

4. Rregullorja për Barnat dhe Produktet Shëndetësore

Rregullorja për barnat dhe produktet shëndetësore përcakton kriteret dhe procedurat për:

- **Regjistrimin dhe mbikëqyrjen e barnave** dhe pajisjeve mjekësore që përdoren në Shqipëri, si dhe standardet për sigurinë e barnave dhe efikasitetin e tyre.
- **Licencimin e farmacive dhe barnatoreve** dhe përmbushjen e kushteve për funksionimin e tyre.
- **Kontrollin e cilësisë së barnave** dhe procedurat për të siguruar që barnat që qarkullojnë në treg të jenë të sigurta dhe të aprovuar për përdorim.

Rregullorja për licencimin e shërbimeve shëndetësore private

Për të siguruar standarde të larta për shërbimet shëndetësore private, kjo rregullore:

- Përcakton procedurat për **licencimin e spitaleve dhe klinikave private**.
- Vendos standardet për cilësinë e shërbimeve që ato ofrojnë.
- Specifikon kërkesat për **personelin mjekësor** që punon në këto institucione, duke përfshirë trajnimin dhe akreditimin e profesionistëve të shëndetësisë.

Rregullorja për shërbimet e shëndetit mendor

Ky akt nënligjor është i rëndësishëm për ofrimin e shërbimeve për pacientët me probleme të shëndetit mendor dhe përmirësimin e kushteve të trajtimit të tyre. Ajo përcakton:

- **Organizimin e shërbimeve të shëndetit mendor**, duke përfshirë mundësinë për trajtim në institucione të specializuara.
- **Protokollet dhe procedurat e trajtimit** për individët me çrregullime të shëndetit mendor.
- **Menaxhimin e shërbimeve dytësore** dhe ofrimin e kujdesit mjekësor për ata që kërkojnë mbështetje për problematika të shëndetit mendor.

Rregullorja për shërbimet shëndetësore dhe përdorimin e teknologjisë në shëndetësi

Kjo rregullore rregullon përdorimin e **teknologjisë mjekësore** dhe sistemeve të informacionit shëndetësor. Ajo përcakton:

- **Përdorimin e pajisjeve dhe teknologjive mjekësore** në spitale dhe qendra shëndetësore.
- **Menaxhimin e të dhënave mjekësore** dhe sistemet e informacionit që ndihmojnë në mbajtjen e regjistrave të pacientëve dhe ndihmojnë për optimizimin e shërbimeve shëndetësore.
- **Rregullat për trajtimin e të dhënave të ndjeshme** mjekësore, duke siguruar privatësinë dhe mbrojtjen e informacionit.

Çështja 1.5: Mbrojtja e të drejtave të pacientëve dhe përdoruesve të shërbimeve sociale

Mbrojtja e të drejtave të pacientëve dhe përdoruesve të shërbimeve sociale është një çështje thelbësore që ka si qëllim garantimin e respektimit të dinjitetit dhe mirëqenies së individëve në marrëdhëniet e tyre me sistemin shëndetësor dhe shërbimet sociale. Në Shqipëri, mbrojtja e të drejtave të pacientëve dhe përdoruesve të shërbimeve sociale është e rregulluar nga një sërë ligjesh, rregullore dhe aktesh nënligjore, të cilat synojnë të sigurojnë një trajtim të drejtë dhe të dinjitetshëm për të gjithë ata që kërkojnë shërbime.

1. Të drejtat e pacientëve

Të drejtat e pacientëve janë një grup të drejtash dhe mundësish që individët kanë për të marrë kujdes shëndetësor, për të siguruar që trajtimi të bëhet në mënyrë të sigurt, etike dhe të bazuar në respektin për dinjitetin e tyre.

a).Të drejtat për informim

- **E drejta për të marrë informacion:** Pacienti ka të drejtën të jetë i informuar plotësisht për gjendjen e tij shëndetësore, opsionet e trajtimit dhe mundësitë e tjera që mund të shqyrtohen. Ky informacion duhet të ofrohet në një mënyrë të kuptueshme dhe të arritshme.

b) Të drejta për vendim

- **E drejta për të marrë vendime të informuara:** Pacienti ka të drejtën të marrë vendime mbi trajtimin e tij, duke përfshirë mundësinë për të pranuar ose refuzuar trajtimet mjekësore, pas informimit të plotë dhe të kuptueshëm për pasojat.

c) Të Drejta për respektimin e privatësisë dhe konfidencialitetit

- **E drejta për privatësi:** Pacienti ka të drejtën që informacionet mbi shëndetin e tij të mbeten të fshehta dhe të mos shpërndahen pa pëlqimin e tij, përveç rasteve kur kërkohet me ligj.

d) Të Drejtat për trajtim të barabartë dhe pa diskriminim

- **E drejta për trajtim të barabartë:** Pacienti duhet të trajtohet pa marrë parasysh racën, ngjyrën, origjinën etnike, besimin fetar, gjininë, orientimin seksual, dhe çdo formë tjetër diskriminimi.

e) Të Drejtat për kujdes shëndetësor cilësor

- **E drejta për të marrë kujdes shëndetësor të duhur:** Pacienti ka të drejtën të marrë shërbime shëndetësore cilësore, që respektojnë standardet mjekësore dhe etikën profesionale.

f) Të drejtat për pjesëmarrje në trajtim

- **E drejta për të marrë pjesë në trajtimin mjekësor:** Pacienti ka të drejtën të jetë pjesë e procesit të trajtimit të tij dhe të kërkojë mendime të ndryshme nga specialistë të tjerë nëse dëshiron.

g) E drejta për ankim

- **E drejta për të ankimuar:** Pacienti ka të drejtën të ankohet në rast se ndjehet i papërshtatshëm, është trajtuar në mënyrë të padrejtë, ose ka dyshime për shkelje të të drejtave të tij në shërbimin shëndetësor.

2. Të drejtat e përdoruesve të shërbimeve sociale

Përdoruesit e shërbimeve sociale janë individë që kërkojnë mbështetje dhe shërbime nga institucione të cilat ofrojnë asistencë sociale, përfshirë kujdesin për personat me aftësi të kufizuara, të moshuarit, ata që vuajnë nga varfëria, dhe grupet vulnerabel të shoqërisë. Të drejtat e këtyre

individëve janë të ngjashme me ato të pacientëve, por përqendrohen në mbështetje sociale dhe shërbime të tjera mbështetëse.

a) E drejta për shërbime sociale të cilësisë

- **E drejta për shërbime sociale cilësore:** Përdoruesit e shërbimeve sociale kanë të drejtën të marrin shërbime që janë të përshtatshme për nevojat e tyre dhe të sigurohen që shërbimet të ofrohen në kushte dinjitoze dhe profesionale.

b) E drejta për pjesëmarrje në vlerësimin dhe planifikimin e shërbimit

- **E drejta për të marrë pjesë në procesin e vlerësimit dhe planifikimit të shërbimeve sociale:** Përdoruesit e shërbimeve sociale duhet të kenë mundësinë të kontribuojnë në krijimin e një plani shërbimi që i përshtatet më së miri nevojave të tyre.

c) E drejta për privatësi dhe respektim

- **E drejta për privatësi dhe respekt:** Po ashtu si pacientët, përdoruesit e shërbimeve sociale kanë të drejtën që informacionet e tyre personale dhe të dhënat shëndetësore të mbeten të fshehta dhe të përdoren vetëm për qëllimet e shërbimit të ofruar.

d) E drejta për pa diskriminim

- **E drejta për trajtim të barabartë:** Përdoruesit e shërbimeve sociale kanë të drejtën që të trajtohen pa ndonjë formë diskriminimi, duke përfshirë diskriminimin për shkak të aftësisë së kufizuar, moshës, racës, orientimit seksual ose çdo faktor tjetër që mund të dëmtojë dinjitetin e tyre.

e) E drejta për mbështetje sociale dhe ekonomike

- **E drejta për mbështetje financiare dhe sociale:** Përdoruesit e shërbimeve sociale kanë të drejtën të marrin mbështetje financiare dhe ndihmë sociale për të përballuar sfidat që lidhen me nevojat e tyre, siç janë ato për kujdesin për të moshuarit ose për ndihmën për ata që janë në kushte të vështira ekonomike

Tema 2: Sistemi i sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore

Çështja- 2.1 Kuptimi i sigurimeve shoqërore

Sigurimet shoqërore janë një sistem mbrojtjeje financiare që ofron sigurim për individët dhe familjet në rast të ngjarjeve të papritura ose të pafavorshme, si humbja e aftësisë për të punuar, sëmundjet, aksidentet, pensionimi dhe ngjarje të tjera të rëndësishme të jetës. Ky sistem është i mbështetur në një mekanizëm kolektiv, ku individët kontribuojnë në një fond të përbashkët, i cili përdoret për të siguruar mbështetje për

ata që e kanë nevojën.

Në shumicën e shteteve, **sigurimet shoqërore** janë të detyrueshme dhe menaxhohen nga shteti ose nga institucione të licencuara, siç janë institucionet e sigurimeve shoqërore, dhe ato mund të mbulojnë një gamë të gjerë shërbimesh dhe mbështetjeje financiare.

Në Shqipëri, sigurimet shoqërore janë të menaxhuara nga **Instituti i Sigurimeve Shoqërore (ISSH)** dhe janë pjesë e një sistemi më të gjerë që përfshin sigurimin shëndetësor, pensionet dhe ndihmën për punonjësit e papunë, ata që kanë nevojë për mbështetje sociale dhe familjarët që humbasin të ardhurat.

1. Kuptimi dhe qëllimi i sigurimeve shoqërore

Sigurimi shoqëror ka për qëllim që të **mbrojtë individët nga rreziqet që lidhen me humbjen e të ardhurave**, si dhe të ofrojë mbështetje për ata që përballen me ngjarje të tilla si:

- **Pensionimi:** Sigurimi shoqëror ofron mbështetje për individët që arrijnë moshën e pensionit, duke siguruar një pension mujor që mbulon një pjesë të të ardhurave të mëparshme.
- **Sëmundje dhe paaftësi pune:** Në rast të sëmundjes ose aksidentesh që çojnë në paaftësi për punë, individët mund të përfitojnë nga **ndihma për sëmundje** ose **paga e sëmundjes**, që mbulon një pjesë të humbjes së të ardhurave.
- **Shërbime për familjet:** Sigurimet shoqërore ofrojnë mbështetje për familjet që kanë të afërm të sëmurë, të paaftë për të punuar ose që kanë humbur të ardhurat për shkak të ngjarjeve të papritura.
- **Sigurimi për të papunët:** Ky sistem gjithashtu ofron mbështetje për individët që kanë humbur punën, duke ofruar **pension të papunësisë** për një periudhë të caktuar kohore derisa individi të mund të gjejë një punë të re.

2. Llojet e sigurimeve shoqërore

Në një sistem të përparuar të sigurimeve shoqërore, zakonisht përfshihen disa lloje sigurimesh, secili me qëllimet dhe përfitimet e tij specifike:

a) Sigurimi për pensionin

Sigurimi për pensionet është një nga komponentët kryesorë të sigurimeve shoqërore. Pjesëmarrësit paguajnë kontribute gjatë jetës së tyre aktive (kur janë të punësuar), dhe në fund të periudhës së punës, ata mund të përfitojnë një **pension të parashikuar** nga shteti, i cili është një shpërblim për kontributet që kanë paguar.

- **Pensioni i pleqërisë:** Ky është pensioni që individët marrin kur arrijnë moshën e pensionit. Shuma e pensionit bazohet në periudhën e kontributeve dhe pagesën e bërë gjatë periudhës së punës.
- **Pensionet e parakohshme:** Disa individë mund të kenë mundësinë të kërkojnë pension të parakohshëm nëse kanë arritur një periudhë të mjaftueshme kontributi, përpara moshës së pensionit të plotë.

b) Sigurimi shëndetësor

Sigurimi shëndetësor është një pjesë tjetër e rëndësishme e sigurimeve shoqërore, i cili mbulon shpenzimet mjekësore të individëve dhe familjeve, duke përfshirë:

- **Shërbime mjekësore:** Sigurimi shëndetësor mbulon një gamë të gjerë shërbimesh si vizita tek mjeku, spitalizimi, mjekimi dhe kirurgjia.
- **Mjekësi parandalimi dhe emergjente:** Ky sistem gjithashtu mbulon shërbime emergjente dhe parandalueshmërinë e sëmundjeve përmes vaksinave dhe kontrolleve të rregullta shëndetësore.

c) Sigurimi për paaftësi dhe aksidente

Ky lloj sigurimi është për ata që humbasin aftësinë për të punuar për shkak të një sëmundjeje apo aksidenti, dhe që kanë nevojë për mbështetje financiare për të mbuluar humbjen e të ardhurave.

- **Paaftësia për punë:** Në rast të paaftësisë për punë (p.sh., për shkak të një sëmundjeje të rëndë), individët mund të përfitojnë një përfitim të përkohshëm për të mbuluar një pjesë të humbjes së të ardhurave.

d) Sigurimi për të pabindur

Ky sigurim është për ata që janë të papunë dhe që kanë kontribuar më parë në sistemin e sigurimeve shoqërore. Ata mund të marrin ndihmën financiare (pensionin e papunësisë) deri sa të gjejnë një punë të re.

e) Sigurimi për familjet

Sigurimi shoqëror gjithashtu mbulon ndihmën financiare për ata që kanë të afërm që kanë ndërruar jetë ose që janë paaftë për punë. Ky është një mekanizëm mbështetjeje për të siguruar që individët që kanë humbur të ardhurat nga humbja e një anëtari të familjes, të mund të mbijetojnë.

Çështja-2.Sistemi i sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore

Sistemi i Sigurimeve Shoqërore dhe Shëndetësore është një strukturë e rëndësishme e mbrojtjes sociale dhe shëndetësore për individët dhe familjet, duke ofruar mbështetje përmes mekanizmave kolektivë të sigurimeve që përfshijnë kontribuesit (punëtorët, punëdhënësit) dhe mund të ofrojnë përfitime dhe mbulim për ngjarje të ndryshme, si sëmundje, paaftësi pune, pensionim dhe mbrojtje shëndetësore. Ky sistem është shpesh i detyrueshëm dhe menaxhohet nga shteti ose nga institucione të licencuara të sigurimit.

Në Shqipëri, **Sigurimet Shoqërore dhe Shëndetësore** janë të ndara, por të lidhura ngushtësisht, dhe janë të organizuara dhe administruara nga dy institucione kryesore:

1. **Instituti i Sigurimeve Shoqërore (ISSH)**
2. **Shërbimi Kombëtar i Sigurimeve Shëndetësore (SKSSH)**

Secili prej këtyre sistemeve ka qëllime dhe funksione specifike, por së bashku ata përbëjnë një mbrojtje të gjerë sociale dhe shëndetësore për qytetarët.

1. Sistemi i Sigurimeve Shoqërore

Sigurimet shoqërore përfshijnë një gamë të gjerë përfitimesh dhe mbrojtjeje për individët, të cilat i ndihmojnë ata të mbijetojnë financiarisht në rastet kur kanë humbur aftësinë për të punuar, janë të sëmurë, janë të papunë, ose janë të moshuar dhe arrijnë moshën e pensionit.

a) Llojet e Sigurimeve Shoqërore:

1. **Pensionet:**
 - **Pensioni i pleqërisë:** Sigurimi shoqëror i mundëson individëve të marrin një pension të caktuar kur arrijnë moshën e pensionit. Pjesëmarrësit që kontribuojnë gjatë jetës aktive, kanë të drejtë të përfitojnë një pension në fund të periudhës së punës.
 - **Pensionet e parakohshme:** Ata që kanë kontribuar për një periudhë të mjaftueshme mund të kërkojnë pension para moshës së pensionit të plotë.
2. **Sigurimi për Paaftësi dhe Aksidente:**

- Sigurimi shoqëror mbulon ata individë që humbasin aftësinë për të punuar për shkak të një sëmundjeje apo aksidenti, duke ofruar përfitime të përkohshme që ndihmojnë ata të mbijetojnë financiarisht.

3. Sigurimi për Pabindur (Pensioni i Papunësisë):

- Ky sigurim ofron mbështetje financiare për ata që kanë humbur punën dhe që kanë kontribuar në sistemin e sigurimeve shoqërore për një periudhë të caktuar kohore.

4. Sigurimi për Familjet:

- Në rast të vdekjes së një anëtarit të familjes, siguria shoqërore ofron mbështetje për të mbuluar humbjen e të ardhurave, duke ofruar ndihmë për mbijetimin e të afërmeve që kanë mbetur pa mbështetje financiare.

b) Pjesëmarrësit dhe Kontributet:

Në sistemin e sigurimeve shoqërore, **punëtorët dhe punëdhënësit** janë të detyruar të kontribuojnë përmes një përqindjeje të pagës së punonjësit, e cila transferohet në një fond të përbashkët. Ky fond përdoret për të mbuluar përfitimet për ata që kanë nevojë për mbështetje financiare për shkak të ngjarjeve të papritura.

2. Sistemi i Sigurimeve Shëndetësore

Sigurimi shëndetësor ka për qëllim mbulimin e shpenzimeve mjekësore për individët dhe familjet, duke përfshirë shërbime të tilla si vizita te mjekët, spitalizimi, medikamentet dhe shërbime të tjera shëndetësore. Sistemi shëndetësor mund të jetë i **detyrueshëm** dhe **kombinueshëm** (nëse ka edhe sigurim privat).

a) Llojet e Sigurimeve Shëndetësore:

1. Sigurimi Shëndetësor i Detyrueshëm:

- Ky sistem është i detyrueshëm për të gjithë qytetarët që janë të punësuar. Sigurimi mbulon shpenzimet për shërbime mjekësore në spitale dhe klinika publike.
- Përfitimet përfshijnë vizita te mjeku i familjes, hospitalizim në spitale publike, shërbime emergjente, trajtime për sëmundje kronike dhe mbulimin e barnave të përshkruara për trajtime të sëmundjeve të zakonshme dhe disa sëmundje kronike.

2. Sigurimi Shëndetësor Privat:

- Ky është një sistem i **volitshëm**, ku individët mund të kontribuojnë për sigurim shëndetësor në kompani private, të cilat ofrojnë shërbime më të shpejta, më të specializuara dhe mundësi të përmirësuara për trajtime.
- Sigurimi privat mund të mbulojë trajtime të shtrenjta që mund të mos mbulohen nga sigurimi shëndetësor i detyrueshëm, si trajtime kirurgjikale të avancuara,

shërbime mjekësore në spitalet private dhe mundësi për të marrë shërbime në nivel ndërkombëtar.

b) Përfitimet nga Sigurimi Shëndetësor:

- **Shërbime Mjekësore dhe Vizita:** Të siguarit mund të përfitojnë nga vizitat mjekësore të zakonshme dhe të specializuara, si dhe mund të trajtohen për urgjenca.
- **Hospitalizimi dhe Operacionet:** Shërbimet spitalore, përfshirë operacionet, janë të mbuluara nga sigurimi shëndetësor.
- **Barnat:** Sigurimi shëndetësor mbulon pjesërisht ose plotësisht barnat për trajtimin e sëmundjeve të zakonshme dhe të tjera që janë të përfshira në listat e barnave të mbuluara.
- **Shërbimet Preventive:** Shërbimet për kontrollin e rregullt, si analizat dhe vaksinat, gjithashtu mbulohen nëpërmjet sigurimeve shëndetësore.

Çeshtja 2.3. Insituti i sigurimeve shoqërore

Kontributet e sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore janë pagesa të detyrueshme, për të gjithë personat ekonomikisht aktivë. Duke paguar kontributet e sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore ju jeni i siguar për të përfituar nga Ligji i Sigurimeve Shoqërore dhe nga Ligji i Sigurimeve Shëndetësore.

Fondi i Sigurimeve shoqërore është vendi ku depozitohen të ardhurat nga përqindjet e kontributeve që derdhen subjektet e Sigurimeve shoqërore.

Për efekt të administrimit dhe kontrollit, fondi i sigurimeve shoqërore organizohet në dy pjesë:

- ❖ Fondi kapital
- ❖ Fondi rezervë

Fondi kapital i Sigurimeve shoqërore është shuma e kontributeve që depozitojnë subjektet për çdo degë sigurimi. Këto kontribute shpërndahen në degët e sistemit të Sigurimeve shoqërore për të mbuluar me sigurime gjithë subjektet.

Fondi Kapital është i strukturuar në dy drejtime, që janë:

1-Drejtë degëve të sigurimit,ku mbulon me pagesa të gjithë përfituesit për degët e sigurimit ku kontribuojnë.

2-Mbulon shpenzimet administrative.

Duhet të theksojmë se çdo rrezik social i skemës së sigurimeve shoqërore ka degën e vet të sigurimit nga e cila rrjedhin edhe përfitimet për rrjedhje cdo degë që ofron përfitime ka fondin e vet kapital i cili mbulon pagesat në drejtim të subjekteve. Pak më lart theksuam se ky fond ka vetëm një burim kryesor financimi, atë të kontributeve. Të ardhura të tjera si gjobat, trashigimit, dhuratat apo të ardhura të tjera nga veprimtaria administrative e Insitutit të Sigurimeve shoqërore konsiderohen të ardhura të parregullta. Ky fond nuk mund të shtohet në mënyra të tjera,ndoshta do ishte në interes të skemës nëse ky fond do të finançohej në investime të sigurta qeveritare apo

në investime të pasurive të paluajtshme por një gjë e tillë nuk është e lejuar për arsye sigurie sepse mund të ndodh që si pasojë e qarkullimit të Fondit Kapital të krijohen humbje monetare të cilat do të rrezikojnë funksionimin normal të tij. Destabiliteti i Fondit Kapital rrezikon ekzistencën e gjithë sistemit të Sigurimeve shoqërore por edhe nëse bie numri i kontribuesve dhe fondi nuk është i mjaftueshëm për të realizuar pagesa, e vetmja rrugë zgjidhje është subvencionimi dhe jo investimi i tij.

Ky destabilitet vjen si shkak i situatave kur:

- vendi ndodhet në kushtet e një krize ekonomike
- vendi ndodhet në kushtet e një krize politike
- vendi ndodhet në kushtet e një të jashtzakonshme
- kur fondi kapital është defiçit

Përveç rasteve të më sipërme buxheti i shtetit do të jap subvencione për produktet e shportës kur vihet re që këto produkte kanë pësuar ngritje. Nëse një buxhet është pozitiv për një kohë të gjatë mund të konkludojmë se kemi krijuar një *siguri ekonomike* të sistemit të Sigurimeve shoqërore dhe kjo siguri vjen si pasojë e përmirimit të tregut të punës, shtimit të numrit të kontribuesve si edhe punës së mirë në mbledhjen e kontributeve.

Fondi kapital strukturohet në degët e sigurimit shoqëror sipas përqindjes së kontributit për çdo degë konkretisht nga:

- dega e sigurimit për sëmundjet,
- dega e sigurimit për barrëlindje,
- dega e sigurimit për pension,
- dega e sigurimit të aksidenteve në punë dhe sëmundjeve profesionale,
- dega e sigurimit të papunësisë.

Këto degë funksionojnë të ndara nga njëra tjetra.

Çështja-2.4- Subjektet e Sigurimeve shoqërore

Instituti i Sigurimeve të Kujdesit Shëndetësor e përqëndron veprimtarinë e tij në shpërndarjen, administrimin dhe kontrollin e gjithë sistemit të sigurimeve shoqërore.

Instituti i Sigurimeve të Kujdesit Shëndetësor është një institucion publik i cili funksionon në bazë të ligjit dhe gjatë veprimtarisë së tij realizon:

- a. *Kontrollin e sigurimit të detyrueshëm dhe sigurimit vullnetar:* realizohet duke u bazuar në regjistrat e verifikimit të përfitimeve në drejtim të subjekteve.
- b. *Përmirsimin e listës së barnave mjekësore të rimbursueshme:* do të thotë përfshirje në rimbursim edhe ato barna të cilat kushtojnë shtrenjtë, barna mjekësore të reja (të sapo hedhura në treg) me efikasitet të lartë në kurimin e sëmundjes.

- c. *Përmirësimin e infrastrukturës së Insitutit të Kujdesit Shëndetësor.* Përmirësimi është një element shumë i domosdoshëm nëpërmjet strukturave të reja apo përmirësimit të atyre ekzistuese në drejtim të subjekteve.
- d. *Zgjerimin e skemës së sigurimit dhe kujdesit shëndetësor:* sigurohet rritje përfitimesh, përmirësim dhe zgjerim i shërbimeve.
- e. *Kontrolli në shpërndarjen e barnave mjekësore;* Insituti ushtron kontroll të vazhdushëm në shpërndarjen e barnave mjekësore, kontrolli ushtrohet në farmaci dhe depot farmaceutike ky kontroll synon të evidentohen shpërdorimet në shpërndarjen e barnave mjekësore si dhe ushtron kontroll për vlefshmërinë e tyre (afatin e skadencës)

Politikat që harton Insituti i Kujdesit Shëndetësor kanë lidhje me zgjerimin e Skemes së Sigurimeve Shëndetësore e cila synon të realizohet duke rritur numrin e kontribuesve vullnetarë dhe kontribueve suplementarë. Përfshirja e ketyre kategorive synon të rris sa më shumë të ardhurat e skemës. Rritja e të ardhurave të skemës do të sjellë dhe përmirësim të cilësisë dhe rritje të shërbimeve në dobi të shoqërisë. Insituti i Sigurimeve Shoqërore luan një rol shumë të rëndësishëm në funksionimin, kontrollin dhe administrimin e skemës së sigurimeve shëndetësore kjo për faktin se në llogaritë e Insitutit të Sigurimeve Shoqërore realizohen këto detyra:

1. Mbledhja e kontributeve për llogari të buxhetit të ISKSH (Insituti i Sigurimeve të Kujdesit shëndetësor)
2. Regjistrimi i të gjithë personave të siguruar sipas skemës së sigurimit të detyrueshëm.
3. Paisja e shtetasve të siguruar me librezë sigurimi.

Mjeku i përgjithshëm është subjekt i Insitutit të Kujdesit Shëndetësor, ai është subjekt kontraktues me Drejtorinë Rajonale të Sigurimit dhe kujdesit Shëndetësor. Objekt i kontratës së mjekut të përgjithshëm me Drejtorinë Rajonale të Sigurimit dhe Kujdesit Shëndetësor është dhënia e shërbimit të përgjithshëm shëndetësor.

Mjeku i përgjithshëm i familjes. Drejtoria Rajonale e Sigurimit dhe Kujdesit Shëndetësor lidh kontratë individuale me mjekun e përgjithshëm të familjes. Objekti i kontratës është “Zbatimi i skemës së sigurimit shëndetësor për dhënien e shërbimit të përgjithshëm shëndetësor nga mjeku i përgjithshëm i famijes dhe financimi i këtij shërbimi nga Insituti i Sigurimeve të kujdesit Shëndetësor”. Falë kësaj kontrate mjeku është i detyruar të sigurojë shërbim shëndetësor cilësor në institucionin shtetëror për të gjithë shtetasit e regjistruar në regjistrin themeltar si dhe shërbim të përgjithshëm shëndetësor në banesë të sëmurve, gjëndja shëndetësore e të cilëve nuk iu mundëson vizitën në institucionin shtetëror.

Farmacitë

Farmacia përfaqësohet nga farmacisti i cili është subjekt kontraktues me Drejtorinë Rajonale të Sigurimit dhe Kujdesit shëndetësor. Objekt i kontratës me farmacinë është “Rimbursim i pjesshëm

ose i plotë i çmimeve të barnave që përdorin të siguruarit nëpërmjet rimbursimit të recetave të ekzakutuara në farmaci“

Farmacia bëhet palë kontraktuese kur plotëson disa kushte:

- Të jetë e licencuar nga Ministria e Shëndetësisë
- Të jetë e regjistruar nga organet tatimore
- Të ketë gjëndje në farmaci jo më pak se 50% të barnave nga lista e barnave që rimbursohen.

Drejtuuesi teknik i farmacisë(farmacisti) duhet të punojë dhe drejtojë vetëm farmacinë për të cilën është licencuar.

Çështja 2.5. Burimet e sigurimeve shoqërore

Burimet e sigurimeve shoqërore janë fonde dhe mekanizma të ndryshëm të cilët financojnë dhe mbështesin sistemin e sigurimeve shoqërore. Sigurimet shoqërore janë një sistem mbrojtjeje që siguron ndihmë ekonomike dhe shëndetësore për individët në raste të ndryshme, si paaftësia për punë, sëmundje, aksidente, pensione, kujdes shëndetësor, etj. Në Shqipëri, si në shumë shtete të tjera, sigurimet shoqërore janë të mbështetura kryesisht nga **kontributet e detyrueshme** të punonjësve dhe punëdhënësve, si dhe nga fonde të tjera shtetërore.

1. Kontributet e detyrueshme të punesuesve dhe punëdhënësve

Kjo është burimi kryesor i financimit për sigurimet shoqërore. Kontributet e detyrueshme janë tatime që paguhen për çdo punë të kryer, dhe ato përdoren për të financuar shërbime të ndryshme të sigurimeve shoqërore, si pensionet, ndihmat për sëmundje, invaliditet, etj.

a) Kontributet e punëdhënësve dhe punonjësve

- **Punonjësit** dhe **punëdhënësit** paguajnë një sasi të caktuar për çdo pagë të marrë. Ky kontribut është i detyrueshëm dhe përbën burimin kryesor të financimit të sigurimeve shoqërore.
- Në Shqipëri, kontributet për sigurimet shoqërore janë të përqendruara në sigurimin e pensioneve dhe sigurimin shëndetësor. Ata shpërndahen si përqindje e pagës, që i takon si punonjësve, ashtu edhe punëdhënësve.

b) Kontributi për sigurimin e pensional

Ky kontribut ka të bëjë me sigurimin e pensioneve dhe është një pjesë e rëndësishme e financimit të sistemit të sigurimeve shoqërore. Pjesa e këtij kontributi që mbledh shteti përdoret për pagesën e pensioneve të individëve që kanë arritur moshën e pensionit dhe që kanë kontribuar gjatë karrierës së tyre.

c) Sigurimi për sëmundje, aksidente dhe invaliditet

Ky kontribut mbulon ndihmat financiare që ofrohen për individët që janë të paaftë për të punuar për shkak të sëmundjeve, aksidenteve, apo invaliditetit. Pjesa e këtij kontributi përdoret për të ofruar pagesa të përkohshme ose të përhershme për ata që janë të sëmurë apo të paaftë për punë.

2. Buxheti i shtetit

Buxheti i shtetit mund të shërbejë si një burim shtesë i financimit për sigurimet shoqërore. Në Shqipëri, buxheti i shtetit përdoret për të mbuluar pjesën e shpenzimeve që nuk mbulohen nga kontributet e punonjësve dhe punëdhënësve, si dhe për të siguruar fonde për ndihmat sociale për individët që kanë nevojë.

a) Subvencionet Shtetërore

Në disa raste, shteti mund të sigurojë subvencione për të mbështetur skemat e sigurimeve shoqërore, veçanërisht për ata që janë të papunë, të varfër, ose për ata që janë të paaftë për të punuar për arsye të ndryshme. Subvencionet shtetërore mund të përdoren për të mbuluar kostot që nuk mund të financohen vetëm nga kontributet e punonjësve dhe punëdhënësve.

3. Fondi i sigurimeve shëndetësore

Në Shqipëri, **Fondi i Sigurimeve Shëndetësore** është një burim i rëndësishëm i financimit për shërbimet shëndetësore. Ky fond mbledh kontribute nga të punësuarit dhe punëdhënësit, dhe përdoret për të mbuluar shpenzimet e shërbimeve shëndetësore të ofruara nga shteti, si dhe për të siguruar pagesa për shërbime të ndryshme mjekësore për ata që kanë nevojë.

a) Kontributi për sigurimin shëndetësor

Sigurimi shëndetësor i detyrueshëm është një kontribut që bëhet nga të punësuarit dhe punëdhënësit për të mbështetur sistemin e shëndetit publik dhe për të siguruar që individët të kenë akses në shërbime mjekësore dhe farmaceutike. Ky fond financohet kryesisht nga kontributet e punonjësve dhe punëdhënësve dhe përdoret për të mbuluar kostot e kujdesit shëndetësor.

4. Grante dhe ndihma ndërkombëtare

Në disa raste, përmbushja e nevojave për sigurime shoqërore mund të mbështetet nga donatorë ndërkombëtarë ose organizata të tjera. Këto mund të jenë grantet ose ndihmat që vijnë nga organizata si **Banka Botërore**, **Fondi Monetar Ndërkombëtar**, dhe **Komisioni Evropian**, të cilat mbështesin zhvillimin dhe konsolidimin e sistemeve të sigurimeve shoqërore, veçanërisht në vendet në zhvillim.

a) Fondi i bashkimit evropian (BE)

Fondi i BE-së dhe organizata të tjera ndërkombëtare mund të ofrojnë grante dhe mbështetje financiare për projekte që kanë të bëjnë me reformën e sigurimeve shoqërore, përfshirë rritjen e kapaciteteve për administrimin dhe mbledhjen e kontributeve, si dhe për ndihmën ndaj grupeve vulnerabël.

5. Investimet e sistemit të sigurimeve shoqërore

Një burim tjetër i mundshëm i financimit për sigurimet shoqërore janë **investimet e sistemeve të sigurimeve shoqërore**, që përdoren për të gjeneruar të ardhura për fonde dhe për të siguruar që ato të mund të ofrojnë pagesa të qëndrueshme për individët që kanë nevojë për to. Këto mund të përfshijnë investime në obligacione shtetërore, pasuri të paluajtshme, ose në instrumente të tjera financiare që mund të sjellin përfitime afatgjata.

Çështja 2.6. Përfitimet nga skema e Sigurimeve Shëndetësore

Ligji për mbledhjen e kontributeve të detyrueshme të sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore në Republikën e Shqipërisë dhe Ligji për sigurimin e detyrueshëm të kujdesit shëndetësor në Republikën e Shqipërisë, përcaktojnë rregullat për mbledhjen e kontributeve të detyrueshme të sigurimeve shoqërore dhe të kontributeve të detyrueshme të sigurimeve shëndetësore, vendosjen dhe zbatimin e skemës së sigurimeve të detyrueshme të kujdesit shëndetësor etj. Gjithashtu ato përcaktojnë modalitetet, procedurat si dhe njësitë përgjegjëse të administratës, për përlllogaritjen, mbledhjen, administrimin dhe përfitimin nga pagesa e kontributeve të detyrueshme të sigurimeve shoqërore dhe të kontributeve të detyrueshme të sigurimeve shëndetësore. ***Kategoritë përfituese nga skema e sigurimeve të detyrueshme të kujdesit shëndetësor*** Çdo shtetas që paguan kontribut për sigurim shëndetësor, ose për të cilin paguan shteti, është i siguruar dhe përfiton nga skema e sigurimeve shëndetësore. Karta e Shëndetit dhe librezat shëndetësore është dokumenti i vetëm që vërteton se personi është i siguruar në skemën e sigurimeve shëndetësore. Sigurimi i detyrueshëm shëndetësor dhe pagesa e kontributeve përkatëse janë të detyrueshme për të gjithë personat ekonomikisht aktivë, me banim të përhershëm në Shqipëri, si:

- të punësuarit;
- personat e vetëpunësuar;
- punonjësit e papaguar të familjes;
- persona të tjerë ekonomikisht aktivë.

Sigurimi i detyrueshëm shëndetësor mbulon, gjithashtu, kategoritë e mëposhtme të personave ekonomikisht joaktivë, pagesa e kontributeve të të cilëve financohet nga Buxheti i Shtetit ose burime të tjera të përcaktuara me ligj:

Personat që përfitojnë nga Instituti i Sigurimeve Shoqërore

- ✓ personat që përfitojnë ndihmë ekonomike ose pagesën për aftësinë e kufizuar, në përputhje me legjislacionin përkatës.
- ✓ personat e regjistruar si të papunë- punëkërkues në Shërbimin Kombëtar të Punësimit.
- ✓ shtetasit e huaj azilkërkues në Republikën e Shqipërisë.
- ✓ fëmijët nën moshën 18 vjeç.
- ✓ nxënësit e studentët nën moshën 25 vjeç, me kusht që të mos kenë të ardhura nga veprimtari ekonomike.
- ✓ kategori personash që përcaktohen me ligje të veçanta.
- ✓ viktimat e trafikimit, sipas identifikimit të bërë nga strukturat e Ministrisë të Punëve të Brendshme.
- ✓ Personat e siguruar vullnetarisht
- ✓ Personat të cilë kryejnë Sigurimin e detyrueshëm financiar dhe paketën e shërbimeve të sigurimit të detyrueshëm, përfitojnë këto shërbime si më poshtë:
- ✓ Vizitat mjekësore pa pagesë në institucionet shëndetësore publike, që financohen nga sigurimi shëndetësor dhe në respektim të sistemit të referimit;
- ✓ Vizitën falas në banesë – kur gjendja shëndetësore e të sëmurit nuk mundëson paraqitjen në institucionin shëndetësor.
- ✓ Ekzaminimet mjekësore në institucionet shëndetësore publike.
- ✓ Trajtimet mjekësore pa pagesë në spitalet publike.
- ✓ Shërbimet e paketave shëndetësore në institucionet shëndetësore private të kontraktuara me Fondin e Sigurimit të Detyrueshëm të Kujdesit Shëndetësorë.

Rimbursimi i plotë ose i pjesshëm i barnave të Listës së Barnave të Rimbursueshme në varësi të kategorisë.

Më konkretisht për barnat, personat e siguruar, ose nuk paguajnë fare ose kanë një pagesë të pjesshme që shkon deri në 50 % (për qind) të çmimit të barnave, por jo më shumë.

Kategoritë si: pensionistë, invalidë të plotë, fëmijë 0 – 12 muaj, të sëmurë me CA, TBC, të verbër përfitojnë falas alternativën e parë të çdo bari të përfshirë në listë.

Kategoritë si: veteran dhe invalidë të luftës, përfitojnë falas në masën 100 % të gjitha barnat e listës së rimbursueshme, si dhe të gjitha barnat e tjera të regjistruara në Republikën e Shqipërisë.

Çështja 2.7. Kontratat e sigurimeve shëndetësore

Kontratat e Sigurimeve Shëndetësore janë marrëveshje ligjore mes individëve, grupeve të organizuar (si punonjësit dhe punëdhënësit) dhe institucioneve siguroes, që mund të jenë shëndetësore publike ose private, për t'i ofruar individëve mbështetje financiare për shpenzimet shëndetësore. Këto kontrata janë një formë mbrojtjeje për individët, që ndihmojnë ata të mbulojnë shpenzimet për kujdesin mjekësor, si vizitat te mjeku, spitalizimi, ndërhyrjet kirurgjikale, ilaçet dhe trajtimet speciale.

Në Shqipëri, sigurimi shëndetësor i detyrueshëm dhe i vullnetshëm është i organizuar në disa nivele, dhe mund të ofrohet nga **Instituti i Sigurimeve Shëndetësore (ISSH)** si një pjesë e sistemit të sigurimeve shoqërore, si dhe nga kompani private sigurimesh shëndetësore.

1. Sigurimi shëndetësor i detyrueshëm

Sigurimi shëndetësor i detyrueshëm është një kontratë ligjore e cila detyron individët që punojnë (dhe punëdhënësit e tyre) të kontribuojnë për mbulimin e shërbimeve shëndetësore përmes një sistemi të menaxhuar nga shteti. Ky është një sistem që financohet kryesisht nga **kontributet e punonjësve dhe punëdhënësve**, si dhe nga **buxheti i shtetit**.

a) Të drejtat e përdoruesve në sigurimin shëndetësor të detyrueshëm

- **Shërbime të mbuluara:** Sigurimi shëndetësor i detyrueshëm mbulon një gamë të gjerë shërbimesh mjekësore, përfshirë vizita tek mjekët, qëndrimin në spital, mjekimin ambulant, shërbime urgjente, shërbime për gratë shtatzëna, shërbime pediatrike, dhe trajtime për sëmundje kronike.
- **Përfitimet e individëve:** Ata që janë të siguruar mund të kenë mundësi për të marrë trajtim mjekësor pa kosto të drejtpërdrejta ose me kosto të ulëta, në varësi të kushteve të kontratës.

b) Kushtet e kontratës për sigurimin shëndetësor të detyrueshëm

- **Pjesëmarrësit:** Ky sistem është i detyrueshëm për të gjithë individët që janë të punësuar dhe që paguajnë kontribute në sigurimet shoqërore. Ky kontribut siguron mbrojtje për individët që janë të punësuar në sektorin publik ose privat.
- **Përqindjet e Kontributeve:** Kontributet e sigurimeve shëndetësore përpunohen përmes një përqindje të pagës, dhe ndahen midis punonjësve dhe punëdhënësve. Përqindja e kontributeve është e përcaktuar me ligj dhe mund të ndryshojë me kalimin e kohës, duke u rritur ose duke u ulur në përputhje me ndryshimet në sistemin shëndetësor.

c) Sistemi i sigurimeve shëndetësore i shtetit

Në Shqipëri, Instituti i Sigurimeve Shëndetësore (ISSH) administron këtë sistem dhe siguron që të gjithë individët që kontribuojnë të kenë akses në një sërë shërbimesh mjekësore. ISSH mbulon kostot e trajtimeve mjekësore për individët që janë pjesë e sigurimeve shëndetësore të detyrueshme, si dhe mund të ofrojë shërbime që përfshijnë konsultimet, analizat laboratorike, barnat dhe hospitalizimin në spitale.

2. Sigurimi shëndetësor i vullnetshëm (Private)

Sigurimi shëndetësor privat ofrohet nga kompani të sigurimeve shëndetësore private dhe është një mundësi për individët që dëshirojnë të shtojnë përfitimet nga sistemi i sigurimeve shëndetësore të

detyrueshme ose për ata që nuk janë të siguruar në sistemin publik. Ky lloj sigurimi është vullnetar dhe ka një gamë më të gjerë shërbimesh të mbuluara.

a) Të drejtat e përdoruesve në sigurimin shëndetësor privat

- **Përfitimet e zgjeruara:** Sigurimi shëndetësor privat zakonisht ofron një **mbulim më të gjerë**, duke përfshirë mundësi për trajtime të specializuara, shërbime të shtrenjta, si dhe mundësi për mjekim në spitale private ose mundësi të shërbimeve ndërkombëtare.
- **Shërbimet e mbuluara:** Këto mund të përfshijnë shërbime mjekësore dhe kirurgjikale të avancuara, ekzaminime dhe trajtime speciale që mund të jenë jashtë mbulimit të sigurimit të detyrueshëm.

b) Kushtet dhe të drejtat e kontratës për sigurimin shëndetësor privat

- **Premia e Sigurimit:** Një individ që zgjedh të nënshkruajë një kontratë sigurimi shëndetësor privat duhet të paguajë një **premie të rregullt**. Kjo është një shumë fikse që individi paguan për sigurimin, dhe mund të ndryshojë sipas paketës që zgjedh.
- **Mbulimi dhe Shërbimet:** Kompania e sigurimeve do të përcaktojë se cilat shërbime janë të mbuluara dhe cilat jo. Pjesë të tjera mund të përfshijnë spitalizime, operacione kirurgjikale, ekzaminime dhe trajtime të cilat mund të paguhen nga individët ose nga kompania e sigurimeve.
- **Çmimet dhe Kushtet e Kontratës:** Kushtet dhe çmimet e sigurimeve shëndetësore private janë të ndryshme dhe varen nga kompanitë e sigurimeve. Këto mund të përfshijnë pagesa për mjekë të specializuar, shërbime të urgjencës, dhe ndihma për trajtime jashtë vendit.

c) Kufizimet dhe përjashtimet

Sigurimi shëndetësor privat mund të ketë disa kufizime ose përjashtime, të tilla si:

- **Shërbimet që nuk mbulojnë:** Disa shërbime mjekësore mund të jenë jashtë mbulimit të kontratës, si p.sh., disa operacione estetike ose trajtime të caktuara që mund të jenë të lidhura me sëmundje të zakonshme ose trajtime që nuk konsiderohen urgjente.
- **Përjashtimet e mbulimit:** Mund të ekzistojnë periudha karence, ku individit nuk mund të përfitojë mbulim për disa shërbime në periudhën e parë të kontratës.

Çështja 2.8 Përfitimet nga skema e sigurimeve shëndetësore

Përfitimet nga skema e sigurimeve shëndetësore janë shumë të rëndësishme për sigurinë financiare dhe shëndetësore të individëve, duke u mundësuar atyre që të kenë akses në shërbime mjekësore dhe trajtime, pa pasur nevojë të përballen me kosto të larta. Skemat e sigurimeve shëndetësore, si ato të **sigurimeve shëndetësore të detyrueshme** (të menaxhuara nga shteti) dhe

ato **private**, ofrojnë mbështetje të konsiderueshme për individët dhe familjet që kanë nevojë për kujdes mjekësor.

1. Përfitimet e sigurimeve shëndetësore të detyrueshme

Sigurimi shëndetësor i detyrueshëm është një sistem i mbrojtjes financiare për kujdesin shëndetësor që mbulon një gamë të gjerë shërbimesh mjekësore për ata që kontribuojnë, përfshirë individët që janë të punësuar në sektorin publik dhe privat.

a) Përfitimet kryesore për individët

1. Vizita tek mjekët dhe specialistët:

- Të siguruarit mund të shfrytëzojnë **vizita falas** ose me **tarifa të ulëta** për konsultime mjekësore. Kjo përfshin vizita të zakonshme tek mjeku i familjes, si dhe konsultime me specialistë të fushave të ndryshme (kardiolog, endokrinolog, ortoped, etj.).

2. Shërbimet e spitalizimit:

- Sigurimi shëndetësor i detyrueshëm mbulon **shpenzimet e spitalizimit** për trajtim dhe kurim në spitale publike. Përfituesit e sigurimit mund të trajtohen për sëmundje, urgjenca dhe procedura kirurgjikale pa kosto të drejtpërdrejta ose me një pagesë shumë të ulët për shërbime të caktuara.

3. Mjekim dhe barnat:

- Sigurimi shëndetësor mbulon një pjesë të madhe të kostos për barnat e nevojshme, si ato për trajtimin e sëmundjeve të zakonshme, si dhe për trajtimet afatgjata për sëmundje kronike. Barnat që janë të përfshira në listat e mbulimit janë të disponueshme për të siguruarit.

4. Shërbime për sëmundje kronike:

- Për individët që vuajnë nga **sëmundje kronike** si diabeti, hipertensioni, astma, etj., sigurimi shëndetësor mbulon konsultat e rregullta dhe ndihmën mjekësore për menaxhimin e këtyre kushteve.

5. Shërbimet urgjente:

- Sigurimi shëndetësor mbulon gjithashtu **shërbimet urgjente** (ambulanca, trajtime të menjëhershme për aksidente, sëmundje të papritura dhe vizita në urgjenca).

6. Shërbimet pediatrike:

- Sigurimi shëndetësor përfshin gjithashtu shërbimet mjekësore për fëmijët, duke përfshirë kontrollin shëndetësor, vaksinat e detyrueshme dhe shërbimet mjekësore të përgjithshme për fëmijët.

7. Shërbime për gratë shtatzëna dhe lindjet:

- Sigurimi shëndetësor i detyrueshëm mbulon shpenzimet për **kujdesin prenatal**, lindjet dhe kujdesin paslindje, duke përfshirë vizitat e mjekëve dhe shërbimet spitalore.

8. Shërbimet dentare dhe optike:

- Pjesërisht mbulohen edhe shërbimet dentare dhe optike, si trajtimi i dhëmbëve dhe ndihma për problemet e shikimit (ndonëse këto shërbime mund të jenë të limituara ose të ofrohen me tarifa shtesë).

b) Përfitimet për pjesëmarrësit në sistemin e sigurimeve shëndetësore të detyrueshme

- **Kosto e ulët për trajtimet:** Të siguruarit mund të marrin shërbime të shëndetit në kushte shumë më të ulëta financiare se sa ato që do të paguanin vetë, nëse do të detyroheshin të paguanin për shërbime të tilla.
- **Përfitime për grupet vulnerabël:** Grupi i individëve me kushte të caktuara si pensionistët, fëmijët dhe ata që vuajnë nga sëmundje kronike, mund të përfitojnë nga **shërbime pa pagesë** ose me pagesa shumë të ulëta.
- **Përfitime për individët që humbin aftësinë për të punuar:** Sigurimi shëndetësor mund të ofrojë përfitime për ata që janë të sëmurë dhe nuk mund të punojnë, duke mbuluar shpenzimet për trajtimin dhe ndihmën financiare për kohën që ata janë jashtë punës.

2. Përfitimet e sigurimeve shëndetësore private (Vullnetarë)

Sigurimet shëndetësore private ofrojnë përfitime shtesë dhe më shumë mundësi për individët që kërkojnë shërbime shëndetësore më të përparuar ose për ata që nuk janë të siguruar në sistemin publik.

a) Përfitimet kryesore për individët

1. Shërbime shëndetësore cilësore dhe të shpejta:

- Sigurimi shëndetësor privat mundëson **akses të menjëhershëm** në shërbime shëndetësore dhe mund të ofrojë mundësinë për **trajtime të shpejta dhe efikase** në spitale private ose klinika të avancuara.

2. Shërbime të specializuara:

- Shërbimet mjekësore që përfshihen janë më të **specializuara**, duke përfshirë kirurgji të avancuar, shërbime për trajtimin e sëmundjeve të rralla dhe trajtime të tjera të specializuara që mund të mos jenë të mbuluara nga sigurimi shëndetësor i detyrueshëm.

3. Mbulimi për spitalizim dhe ndërhyrje kirurgjikale:

- Shumë kompani të sigurimeve shëndetësore private ofrojnë mundësi **spitalizimi në spitale private** dhe mbulimin e ndërhyrjeve kirurgjikale, pa pasur nevojë për pagesa shtesë.

4. Kujdes mjekësor ndërkombëtar:

- Disa kompani private ofrojnë mundësi **kujdesi mjekësor ndërkombëtar**, i cili mund të mbulojë shërbime në spitale ose klinika të huaja, për ata që udhëtojnë jashtë shtetit.
5. **Mbulimi për ilaçet dhe terapitë e shtrenjta:**
- Sigurimet private mund të mbulojnë ilaçet dhe terapitë që janë më të shtrenjta dhe që nuk janë të mbuluara nga sistemi publik, duke përfshirë barnat për trajtimin e kancerit, terapitë e reja biologjike dhe ilaçet për sëmundje të tjera të rënda.
6. **Kontrolle të rregullta dhe shërbime preventive:**
- Disa paketa të sigurimit shëndetësor mund të përfshijnë **kontrolle të rregullta mjekësore** dhe shërbime preventive (analiza, screening për sëmundje kancerogjene, etj.) që ndihmojnë në parandalimin e sëmundjeve dhe ruajtjen e shëndetit të përgjithshëm.
7. **Përkujdesje të personalizuar:**
- Përfituesit mund të kenë mundësinë për të marrë **kujdes personalizuar**, duke përfshirë konsultime të drejtpërdrejta me specialistët më të mirë dhe shërbime të menaxhuara nga profesionistë të shëndetit.

b) Përfitimet për pjesëmarrësit në sigurimet shëndetësore private

- **Mbulim të plotë dhe fleksibilitet më të madh:** Të siguruarit privat shpesh përfitojnë një **mbulim më të gjerë**, duke pasur mundësi të zgjidhin më shumë nevoja mjekësore, përfshirë ato që janë të pamundura në sistemin publik.
- **Shërbime të personalizuar dhe me cilësi të lartë:** Klientët mund të përfitojnë nga një **shërbim i shpejtë, të personalizuar dhe të cilësisë së lartë**, duke pasur mundësi të shpejta për të marrë trajtim dhe diagnozë.

Tema 3: Strategjia Kombëtare për Mbrojtjen Sociale

Çështja- 3.1 Shërbimet e ndihmës dhe mbrojtjes shoqërore

Qëllimi i ofrimit të ndihmës shtetërore është ‘mbulimi’ me shërbime i individëve apo grupeve në nevojë të cilët nuk mund të sigurojnë plotësimin e nevojave bazë si pasojë e humbjes së aftësive fizike, ekonomike, psikologjike e shoqërore. Shërbimet

Shoqërore dhe Sociale ofrohen nga shteti në disa mënyra:

- shërbim shoqëror nëpërmjet pagesës
- shërbim shoqëror në ndihma materiale
- shërbim shoqëror në formën e përkujdesjes shoqërore

Nëpërmjet këtyre programeve shteti synon të zbusë varfërinë, të eliminojë përjashtimet shoqërore, të realizojë përkujdesjet shoqërore, të mundësojë riintegrimin e të gjithë individëve, familjeve dhe grupeve në nevojë.

Nëpërmjet shërbimeve shoqërore synohet të arrihen këto qëllime:

- ❖ Riaktivizimi i individëve në jetën shoqërore
- ❖ Rifitim i aftësisë për të siguruar/plotësuar të gjitha nevojat e tij nëpërmjet veprimtarisë (punës) profesionale

Nëpërmjet ndihmës ekonomike, shërbimeve apo përkujdesjes shoqërore nuk pretendohet që individi të zgjidhë problemet e jetës së tij, ndihma sociale konsiderohet nga shteti nëpërmjet së cilës individi përballon një moment të vështirë të jetës ku goditet nga një ngjarje sociale. Por çfarë kuptojmë me siguri sociale?

Me siguri sociale do të kuptojmë tërësinë e një sistemi për mbrojtjen e shtetasve, kur ata goditen nga ngjarje sociale. Po cilat konsiderohen ngjarje sociale?

- ✓ humbja e kyefamiljarit (ai i cili mban familjen)
- ✓ fëmijët të cilët kanë humbur familjet e tyre
- ✓ familje të cilat kanë shume fëmijë
- ✓ persona me aftësi të kufizuar
- ✓ persona të cilët kanë humbur punën

Për të rifituar aftësinë e integritetit, individi duhet të ndihmohet gjatë gjithë periudhës së vështirësisë në mënyrë që të përballojë nevojat bazë të jetesës. Punësimi apo angazhimi në një veprimtari (punë) realizohet nëpërmjet programeve të punësimit nga ana e shtetit por edhe nëpërmjet projekteve që organizojnë organizata jo qeveritare. Në varësi të situatës sociale të individit, ndihmat sociale i klasifikojmë në:

1. Ndihma sociale shtetërore të vazhdushme. Ofrohen për individ të cilët vuajnë nga një gjëndje sociale me karakter të vazhdushëm të cilat janë të domosdoshme për jetesën. Këto ndihma përfitohen nga, pensionistët dhe individët me gjëndje të papërmirësuar. Që ndihma e vazhdueshme të jetë sa më produktive në dobi të përfituesve në nevojë, ato ofrohen të kombinuara në mënyrë financiare dhe me anë të mallrave të ndryshme.

2. Ndihma sociale shtetërore periodike. Nga vetë emërtimi kuptohet se këto ndihma ofrohen për individ në nevojë për një periudhë kohe të kufizuar. Nëpërmjet përcaktimit të periudhës së përfitimit, verifikohet numri i personave aktualë në nevojë dhe pjestarëve të rinjë që mund ti shtohen listës për ndihmë shoqërore në të ardhmën. Ndihmën ekonomike dhe përkujdesjen shoqërore e përfitojnë ato individ që vërtetohen se janë në: gjëndje të dobët ekonomike dhe në gjëndje të vështirë sociale. **Individ me gjëndje të vështirë ekonomike.** Konsiderohen ato individ

të cilët sigurojnë të ardhura por të ardhurat e tyre nuk janë të mjaftueshme për të përballuar jetesën. Shkak i vështërsive ekonomike mund të jenë:

- ✓ humbja e punës që kryente më parë
- ✓ kalimi nga një i punësuar në gjendje invaliditeti
- ✓ pleqëria
- ✓ humbja e prindërve
- ✓ nënat me shumë fëmijë, etj.

Nëpërmjet ndihmës ekonomike dhe sociale duhet të synohet që individi të ketë një shtytje për të dal nga gjendja e vështirë në të cilën ndodhet, si dhe për tu aktivizuar në shoqëri.

Çështja-3.2- Qëllimi i dhënies së ndihmës ekonomike dhe përkujdesjes shoqërore

Ndihmë ekonomike, kuptojmë ndihmën në para që përfitojnë individët me një status të veçantë dhe familjet e tyre. Bazuar në ligjin për ndihmën ekonomike dhe përkujdesjen shoqërore, të drejtën për të fituar ndihmë ekonomike e kanë këto subjekte:

- ✓ **fëmijët në nevojë**
- ✓ **jetimit mbi 25 vjeç të pa punë**
- ✓ **prindër me më shumë se dy fëmijë të lindur njëherësh(trenjakët)**

Ndihma ekonomike shpërndahe një herë në muaj, ndërsa periudha e përfitimit do të lidhet sipas rastit. Për familjet në nevojë përfitimi do të zgjasë për aq kohë sa subjekti do të ketë nevojë për të, për aq kohë që ai të gjej vetën në tregun e punës apo për aq kohë sa do të zgjasë periudha e riaftësisimit të paaftësisë. Ndihma ekonomike ofrohet me kërkesë të subjektit në nevojë i cili bashkangjitet të gjithë dokumentin e nevojshëm që kërkohet nga ligji për ta përfituar atë. Kushti i rëndësishëm për përfitimin e ndihmës ekonomike është mungesa totale e të ardhurave për jetesë apo mungesa e të ardhurave për të arritur minimimin jetik. Kërkesa e personit të interesuar për ndihmë ekonomike merret në shqyrtim nga njësitë e qeverisjes vendore lokale dhe rajonale. Njësitë e qeverisjes vendore lokale dhe rajonale kanë të drejtë të ushtrojnë kontroll pranë familjes së kërkuesit me qëllim verifikimin e gjëndjes reale me atë që kërkuesi shpjegon në kërkesën e tij. Vendimi përfundimtar për akordimin e ndihmës ekonomike merret nga Këshilli Bashkiak ose Këshilli i Komunës. Ndihmën ekonomike e ndajmë në dy kategori:

	-Ndihmë	ekonomike	të	plotë
-Ndihmë	ekonomike	të		pjeshme

•Ndihmë ekonomike të plotë. Përfitojnë familjet apo individët të cilëve u mungojnë plotësisht të ardhurat.

•Ndihmë ekonomike të pjeshme. Kur familja që e pretendon atë, ka të ardhura të pamjaftueshme nga: toka, bagëtitë, shpëndët dhe të ardhurat e tjera.

Masa e ndihmës së pjeshme vlerësohet në bazë të të ardhurave të familjes. Masa e saj nuk është më e madhe se masa e plotë e ndihmës që marrin familjet pa asnjë të ardhur. Ndihma ekonomike mund të zëvendësohet edhe me ndihmë ushqimore në rastet kur sigurimi i ushqimit në Komunë ose në

Bashki është i pamundur, duke bërë kështu ndihmën financiare të pavlefshme apo në ato raste kur është e nevojshme për shkak të arsyeve të veçanta.

Individët në vështësi ekonomike dhe me një gjëndje materiale të rënduar përfitojnë ndihma financiare bazuar në standartin minimal të jetësës të përcaktuar me ligj. Kjo do të thotë se individët në nevojë nuk mund të përfitojnë më pak apo më shumë se sa e parashikon ligji. Nëse individi në nevojë do të përfitojë ndihmë më pak se sa i takon realisht, nuk mund ti sigurojmë atij një nivel minimal jetese, kështu nuk do lehtësonte aspak gjëndjen e individit. Kur ndihma që u ofrohen individëve do të jetë më shumë se nevoja e tij, pra janë pa kriter dhe në mënyrë të pa matur, do të bëj që individi do të bie në një qetësi dhe të mos ketë asnjë motiv vetjak për të përdorur forcat e tij për të dal nga gjëndja e vështirë ekonomike. Në

të dyja rastet e përfitimit të ndihmës, qoftë më pak apo më shumë problemet që evidentohen janë:
-pengohet riaftësimi i individit nëpërmjet veprimtarisë ekonomike
-nuk plotësohen si duhet nevojat e individëve
-lë shkak për abuzim në sistemin bazë të ndihmave
-nuk përmbushet si duhet qëllimi i ligjit

Individ në gjëndje të vështirë sociale.

Individ me gjëndje të vështirë sociale konsiderohen ata shtetas që për arsye shëndetësore nuk kanë mundësi që të sigurojnë mjetet bazë të jetësës, nevojat e tyre sociale si dhe kujdesin e nevojshëm për vetveten. Individët e këtij grupi kanë të drejtë që të marrin ndihmë të kualifikuar (ndihma nëpër spitale, qendra rehabilitimi apo mbajtja e një kujdestari) të vazhdueshëm për të plotësuar deri në një masë mungesat fizike apo mendore që mund të kenë. Mbrojtja shoqërore ofrohet me mjete financiare (të cilat legjislacioni i njeh me emërtimin ndihmë ekonomike) dhe me përkujdesje shoqërore.

Çështja 3.3. Format e shërbimeve shoqërore

Format e shërbimeve shoqërore përfshijnë një gamë të gjerë shërbimesh që ofrohen për të mbështetur individët, familjet dhe komunitetet në nevojë.

Shërbimet e kujdesit shoqëror sipas natyrës i klasifikojmë në disa kategori:

-Shërbime të përkujdesit shoqëror përfshijnë kategorinë e shërbimeve që ju ofrohen individëve dhe familjeve në nevojë.

Shërbime të përkujdesit mjekësor ofrohen nga personeli i specializuar në qendrat ri integruese dhe

rehabilituese rezidenciale. Këto shërbime ofrohen për individët të cilët nuk janë në gjëndje të jetojnë normalisht për shkak të përkeqësimeve të përkoshme apo të përhershme, fizike, psiqike dhe mendore.

Shërbimet e përkujdesit shoqëror-mjekësor ofrohen në qendra ditore, qendra spitalore por edhe pranë familjes.

Shërbimet e kujdesit komunitar ofrohen në qendrat ditore, në shtëpitë e individëve ose në familjen kujdestare, sipas nevojave specifike të grupeve përfituese.

-Shërbimet në institucionet rezidenciale. Institucionet rezidenciale konsiderohen, spitalet, shtëpitë e fëmijës, azili i pleqëve (ky lloj shërbimi ose përkujdesi është i pamundur në kushte shtëpie). Vendosi e një personi nën përkujdesin rezidencial realizohet me pëlqimin e tij, por pëlqimi nuk është i vetëm kushti për përfitime e ndihmës nga institucionet shoqërore. Individu duhet të plotësojë disa kushte të tjera të cilat janë vendimtare për pranimin e tij në institucionet rezidenciale, të cilat janë: gjëndja shoqërore e individit, gjëndja ekonomike dhe gjëndja mjekësore.

Në vendin tone ofrohen shumë shërbime të përkujdesit shoqëror-mjekësor në forma të ndryshme si: *-Shërbimet e mbrojtjes sociale*, ofrojnë mbështetje për individët dhe familjet në rrezik, siç janë: ata që përballen me varfërinë, dhunën në familje, ose abuzimin. Ato përfshijnë strehim, asistencë ligjore, dhe mbështetje psikologjike.

-Shërbimet shëndetësore ofrojnë kujdes shëndetësor, përfshirë trajtimin mjekësor, terapinë psikologjike dhe shërbimet për rehabilitimin e individëve me çrregullime mendore ose abuzim me substancat.

-Shërbimet për fëmijë dhe të rinj, ofrojnë mbështetje për fëmijët dhe të rinjtë në nevojë, duke përfshirë kujdesin e fëmijëve, programe arsimore dhe aktivitete zhvillimi.

-Shërbimet për persona me aftësi të kufizuara ofrojnë mbështetje dhe asistencë për individët me aftësi të kufizuara duke përfshirë terapie, rehabilitim dhe integrimi në shoqëri.

-Shërbimet e edukimit dhe trajnimit ofrojnë mundësi për arsimim dhe zhvillim profesional për individë të ndryshëm, për të ndihmuar në rritjen e mundësive të punësimit.

-Shërbimet e mbështetjes për të moshuarit ofrojnë mbështetje për të moshuarit duke përfshirë kujdesin në shtëpi, shërbimet e strehimit dhe aktivitete sociale.

-Shërbimet e integritit social ndihmojnë individët dhe grupet që janë përjashtuar nga shoqëria për të integruar në komunitet duke ofruar mbështetje për punësim, arsim dhe shërbime sociale.

-Shërbimet e mirëqenies përfshijnë ndihmën financiare, sigurimin e ushqimit dhe strehimit për ata individë që janë në nevojë. Këto shërbime shpesh ofrohen nga qeveritë, organizatat joqeveritare, dhe institucionet private me qëllimin për të përmirësuar cilësinë e jetës së individëve dhe komuniteteve.

Çeshtja 3.4: Shërbimet e përkujdesit shoqëror public

Shërbime të përkujdesit shoqëror publik.

Në shërbimet e përkujdesit shoqëror publik përfshihen shërbimet e përkujdesit shoqëror që ofrohen nga institucionet rezidenciale shtetërore, këto shërbime mund të jenë ditore ose shërbime në familje.

Shërbimi në qendërën ditore për të moshuarit, përfitohet nga individët që plotësojnë këto kritere:

- të moshuar që kanë mbushur moshën për pension sipas legjislacionit në fuqi
- të përfitojnë pension social ose pension minimal në përputhje me legjislacionin përkatës
- të jenë të vetmuar e të braktisur sipas verifikimeve të kryera nga Njësia e Vlerësimit të Nevojave dhe Referimit të Rastit.

Shërbimet në familje janë shërbimet e kujdesit shoqëror që ofrohen në familje për të moshuar dhe persona me aftësi të kufizuara, të cilët e kanë të pamundur të marrin shërbime ditore komunitare apo rezidenciale, të cilët nuk janë në gjëndje të kujdesen për veten dhe nuk mund të ndihmohen nga familjarët apo kujdestari/ndihmësi personal.

Por çfarë përfshijnë shërbimet në shtëpi?

- shërbime rehabilitimi, zhvillimi, këshillim psikologjik e ligjor sipas rastit;
- shpërndarjen e ushqimeve të gatshme në shtëpi;
- dhënien e medikamenteve sipas recetës së mjekut apo shërbime të tjera të kujdesit të shëndetit;
- mbajtjen e higjienës personale;
- përmbushjen e nevojave të tjera të përditshme, sipas vlerësimit, rast pas rasti.

Në shërbimet e përkujdesit shoqëror publik përfitojnë të gjitha kategoritë e grupeve në nevojë. Financimi i shërbimit të përkujdesit shoqëror publik realizohet nga shteti (nëpërmjet buxhetit të shtetit) dhe organet e qeverisjes vendore. Procesi i përfitimit të shërbimeve komunitare dhe rezidenciale fillon me kërkesën e paraqitur nga:

- individit apo familja në nevojë për shërbimin specifik
- punonjësi i Njesisë së Vlerësimit të Nevojave dhe Referimit të Rastit
- organizata joqeveritare dhe ofrues të shërbimeve publike e jopublik
- punonjësi i policisë së shtetit (rastet e dhunës, abuzimit)

-punonjësi apo institucionet që janë në kontakt me individin apo familjen në nevojë për shërbimin.

Shteti (institucionet e shërbimit shoqëror) është i detyruar të garantojë ndihmën për çdo individ i cili paraqet dokumentacion përkatës (kërkesat e më sipërme). Në bazë të financimit të shërbimit të përkujdesit shoqëror realizohet dhe administrimi i tyre. Shërbimet e përkujdesit shoqëror publik organizohen në Qark (psh. qarku i Durrësit), bashki dhe komuna. Të tre këto njësi të qeverisjes vendore dhe lokale janë të detyruara të garantojnë një standart bazë të caktuar si në shumëllojshmërinë dhe në cilësinë e këtyre shërbimeve në drejtim të individëve në nevojë. Mënyra e organizimit, administrimit të shërbimeve të përkujdesit shoqëror publik nga njësitë e qeverisjes lokale qark, bashki dhe komuna realizohet duke u mbështetur në politikat dhe programet e shtetit (qeverisë) për përkujdesin shoqëror. Shteti përcakton normativat e nevojshme për të mbuluar të gjithë territorin e vendit me shërbimet e përkujdesit shoqëror. Normativat e shërbimeve kanë si kriter kryesor numrin e popullsisë për metër katror. Mund të ndodh që normativat e vendosura nga shteti të tejkalohen nga organet e njësisëve administrative (psh. vendosja e një numri më të madh shtretëshish nëpër çerdhe, kopshte etj.) Shteti nuk financon për tejkalimin e normativave. Shpenzimet për këtë lloj shtese dhe për çdo shtesë tjetër të shërbimeve të përkujdesit do të mbulohen nga njësitë e qeverisjes vendore. Për të mbuluar shpenzimet për shërbimet shtesë, njësitë e qeverisjes vendore përdorin të ardhurat që realizohen nga sponsorizimet, gjobat dhe dhuratat. Fondi për shërbime të përkujdesit shoqëror që financohet nga shteti nuk është i barabartë për të gjitha njësitë administrative të qeverisjes lokale. Kjo ndarje bazohet në dy kritere: numri i popullsisë dhe zhvillimi ekonomik shoqëror i zonës. Në zonat ku zhvillimi ekonomik shoqëror ecen me ritme të konsiderueshme financimi i shtetit është më i vogël, ndërsa në zonat ku zhvillimi ekonomik shoqëror është i ngadaltë, financimi i shtetit është më i madh.

Çeshtja 3.5. Qëndrat rezidenciale

Qëndrat rezidenciale janë institucione ose 'vendbanime' të krijuara për të ofruar strehim, kujdes dhe shërbime të ndryshme për një grup të caktuar individësh të cilët kanë nevojë për mbështetje të veçantë. Qëllimi i përkujdesjes në qëndrat rezidenciale është që të krijoj një mjedis të sigurtë, përkujdesje cilësore, dhe jetesë aktive, në përputhje me kërkesat dhe nevojat specifike të të moshuarve. Vendosja e tyre në qëndrat rezidenciale bëhet me pëlqimin e personit ose përfaqësuesit të tij ligjor por pas vlerësimit të gjëndjes shoqërore, ekonomike dhe mjekësore të individit (të moshuarit). Kujdesi për të moshuarit është një detyrim sa familjar e shoqëror, aq edhe shtetëror.

Qëndrat rezidenciale janë institucione që ofrojnë strehim dhe kujdes afatgjatë ose të organizuar për individë që kanë nevojë për mbështetje të veçantë, siç janë:

-fëmijët jetimë, fëmijët pa kujdes prindëror ose me aftësi të kufizuara.

-të moshuarit që kanë nevojë për kujdes të vazhdueshëm.

-personat me aftësi të kufizuara fizike ose mendore që nuk mund të jetojnë në mënyrë të pavarur.

-të sëmurët rëndë që vuajnë nga sëmundje kronike dhe kanë nevojë për kujdes të specializuar.
Sistemi i përkujdesit social për të moshuarit përbëhet nga institucione rezidenciale si:

•Qendra rezidenciale publike financohet nga shteti dhe ofron shërbime për të moshuar me të ardhura të ulëta.

•Qendra rezidenciale private financohet nga individë(biznes privat)mund të ofrojnë një gamë më të gjerë shërbimesh dhe standarde më të larta.

•Qendra rezidenciale e specializuar ofron kujdes të specializuar për persona me nevoja të veçanta,që vuajnë nga sëmundje të caktuara ose çrregullime të shëndetit mendore.

Po cilat jane shërbimet që ofrojnë qëndrat rezidenciale?

-Kujdes shëndetësor të vazhdueshëm,administrim i ilaçeve,ndihmë në aktivitetet e përditshme si ushqyerja, kujdesi për lëkurën, larja, veshja dhe zhveshja.

-Aktivitete sociale dhe kulturore për të përmirësuar mirëqenien fizike dhe mendore.

-Mbështetje psikologjike për të moshuarit dhe familjarët e tyre.

Shërbimet në qëndrat rezidenciale duhet të bazohen në vlerat e humanizmit, përkujdesit, respektit dhe përkushtimit ndaj moshës së tretë.

Tema 4. Të drejtat dhe detyrimet e përfituesit për marrjen e shërbimeve social-shëndetësore

Çështja 4.1. Kuadri ligjor në shërbimet sociale dhe shëndetësore

Kuadri ligjor në shërbimet sociale dhe shëndetësore përbën një sërë ligjesh, rregullash dhe politika që përcaktojnë mënyrën se si këto shërbime ofrohen, kush ka të drejtë t'i përdorë ato dhe si financohen. Kuadri ligjor në shërbimet social-shëndetësore është i rëndësishëm pasi siguron një bazë të qëndrueshme për të mbrojtur të drejtat e individëve, për të garantuar një nivel të caktuar cilësie në shërbime dhe për të promovuar barazinë në aksesin e tyre.

Cfarë rëndësie ka Kuadrin Ligjor?

- Siguron akses të barabartë ku të gjithë individët të kenë akses në shërbimet sociale dhe shëndetësore.
- Mbron të drejtat e individëve. Ai garanton që të drejtat e pacientëve dhe të përfituesve të shërbimeve sociale të respektohen.
- Promovon cilësinë e shërbimeve. Standardet e përcaktuara nga kuadri ligjor kontribuojnë në përmirësimin e cilësisë së shërbimeve.
- Siguron transparencë dhe llogaridhënie. Kuadri ligjor nxit transparencën në marrjen e vendimeve dhe llogaridhënien e ofruesve të shërbimeve.

Cilët janë elementët kryesorë që përfshin kuadri ligjor?

- Legjislacioni. Ky përfshin ligje që përcaktojnë strukturën e sistemit të shëndetësisë dhe të mirëqenies sociale, të drejtat e pacientëve dhe të përfituesve të shërbimeve sociale, si dhe mekanizmat e financimit.
- Rregullorja. Këto janë akte nënligjore që detajojnë mënyrën e zbatimit të ligjeve, duke përfshirë standardet e shërbimeve, procedurat e liçencimit dhe kriteret e kualifikimit të personelit.
- Politikat. Janë orientime të përgjithshme që përcaktojnë qëllimet dhe prioritetet e sektorit, si dhe strategjitë për t'i arritur ato.

Cilat janë përfitimet e kuadrit Ligjor në sistemin social shëndetësor.

- Të drejtat e pacientëve dhe të përfituesve të shërbimeve sociale, përfshijnë të drejtën për informacion, konfidencialitet, si dhe të drejtën për të zgjedhur ofruesin e shërbimit.
- Financimi i shërbimeve. Këtu përfshihen burimet e financimit, mekanizmat e pagesës dhe shpërndarja e fondeve.
- Standardet e cilësisë së shërbimeve. Këto standarte përcaktojnë nivelin minimal të cilësisë që duhet të ofrojnë shërbimet sociale dhe shëndetësore.
- Organizimi dhe menaxhimi i sistemeve. Rregullon strukturën e institucioneve, rolet e aktorëve të ndryshëm dhe proceset e marrjes së vendimeve.
- Mbrojtja e të dhënave personale. Ky është një aspekt i rëndësishëm, veçanërisht në kontekstin e shërbimeve social-shëndetësore.

Çështja 4.2: Kuadri ligjor dhe Sigurimet Shoqërore

Shërbimi shëndetësor dhe sigurimi shëndetësor janë themelore për ofrimin e kujdesit shëndetësor për qytetarët, duke siguruar mbulimin e shpenzimeve dhe ofrimin e shërbimeve të nevojshme për ata që kanë nevojë.

Shërbimi shëndetësor i mbështetur nga sigurimet shoqërore në Shqipëri mbështetet në disa ligje kryesore:

Ligji Nr. 9952, "Për Sigurimet Shëndetësore" – Ky ligj përcakton se si do të mbulohen shërbimet shëndetësore për individët që paguajnë kontribute dhe rregullon strukturat që ofrojnë këto shërbime.

Ligji Nr. 125/2013, "Për Shërbimin Shëndetësor Publik" – Ky ligj rregullon ofrimin e shërbimeve shëndetësore nga shteti dhe përcakton kushtet për aksesin në shërbimet public

Kuadri Ligjor

Kuadri ligjor për sigurimet shoqërore përcakton rregullat dhe procedurat për të siguruar që ky sistem funksionon në mënyrë efikase dhe të drejtë. Ai përfshin:

Ligjet për mbledhjen e kontributeve - që përcaktojnë se sa duhet të kontribuojnë punëtorët dhe punëdhënësit.

Ligjet për përfitimet që rregullojnë se cilët persona kanë të drejtë për përfitime dhe si përlllogariten ato.

Sigurimet shoqërore janë një sistem i cili synon të ofrojë mbrojtje dhe përfitime financiare për individët në situata të caktuara, si papunësia, sëmundja, pensioni, dhe invaliditeti. Ky sistem zakonisht financohet përmes kontributeve të mbledhura nga të punësuarit, punëdhënësit dhe shpesh herë edhe shteti. *Cilat janë llojet e Sigurimeve Shoqërore?*

- ✚ Sigurimi i Pensionit, për të garantuar një të ardhur pas moshës së pensionit.
- ✚ Sigurimi i Shëndetësisë, për të mbuluar shpenzimet mjekësore dhe kujdesin shëndetësor
- ✚ Sigurimi i Papunësisë, për të mbështetur financiarisht ata që humbasin vendin e punës.
- ✚ Sigurimi i Invaliditetit, për të ndihmuar individët që nuk janë të aftë të punojnë për shkak të aftësisë së kufizuar.

Kushdo gëzon të drejtë e e Sigurimeve Shoqërore, në pleqëri ose kur bëhet i paaftë për punë, sipas një sistemi të përcaktuar me ligj.

Kush gëzon të drejtën e përfitimit të sigurimeve shoqërore nënkupton se çdo shtetas mund të jetë i mbrojtur dhe i siguruar me systemin e sigurimeve por nga norma jo kushdo mund të jetë domosdoshmërisht sigurues në sistemin tone të sigurimeve shoqërore.

Ndryshe nga llojet e tjera të sigurimeve si psh, sigurimi i jetës, sigurimi i pasurive të paluajtshme ku pagesa e sigurimit është në dëshirën e të siguruarit, në systemin e sigurimeve shoqërore mbulimi me sigurime është kusht ligjor detyrueshëm.

Karakteri detyrues i sigurimeve shoqërore interpretohet si kusht pozitiv që shteti ka vendosur me qëllim mbrojtjen e shoqërisë ekonomike aktive, mbështetur në argumentin se shteti ka për qëllim sigurimin dhe mbrojtjen e shtetasve të tij. Sigurimi i detyrueshëm fillon me mardhënien e punës, pra me momentin kur individi fillon të nxjerr të ardhura nga puna personale. Kontrata e punës konsiderohet një element i rëndësishëm për sa i përket sigurimeve shoqërore (raportit të individit me sistemin e sigurimeve shoqërore)

Mirpo jo e gjithë shoqëria është e ndërgjegjshme për ekzistencën e rreziqeve sociale, të moshë së vjetër apo paaftësisë për punë. Për këtë arsye mbetet detyrim i shtetit të organizojë mbledhjen e një pjese që krijohen nga të ardhurat e veprimtarisë ekonomike me qëllim që individi ti përdor në një periudhë ku ai nuk mund të krijoj dot të ardhura nëpërmjet punës. Mbrojta e detyrueshme realizohet nëpërmjet kontributit të detyrueshem dhe mos pagesa e tij përbën shkelje të ligjit.

Kontributet e një personi në llogari të fondit të sigurimeve shoqërore, përfitohen vetëm prej tij në periudhën e paaftësisë dhe pamundësisë për punë apo prej trashigimtarëve të tij kur mbajtësi i sigurimit shoqëror vdes. Sigurimi shoqëror rëndon mbi pagën e punës, kështu që, nëse paga e punës ndryshon, Këto ndryshime do të reflektohen në mënyrë të drejtëpërdrejtë edhe në sistemin e sigurimeve shoqërore. Kjo do të thotë nëse paga rritet atëherë do të rriten edhe përfitimet e individit dhe anasjelltas.

Sigurimi

Qëllimi kryesor i skemës së sigurimeve shoqërore është **mbulimi me të ardhura** i subjekteve kur ata goditen nga ngjarja sociale.

Përfitimet janë të ardhurat në para(cash) që përfitojnë subjektet që kryejnë aktivitet ekonomik si rezultat i të cilit derdhin kontribute dhe janë të mbuluara nga sigurime shoqërore.

Individët që përfitojnë të ardhura cash nga degët e skemës së sigurimit janë:

- sëmundje -barrë lindje -kompensim për shtatzani -shpërblim për leje lindje
- pensione -përfitime për aksidente në punë -pagesa për papunësi

Elementët më të rëndësishëm dhe më delikatë të funksionimit të skemës së sigurimeve shoqërore janë:

- Përcaktimi i saktë i raportit të të ardhurave (në para) që kontribuojnë subjektet e sistemit.
- Përcaktimi i shumës së përfitimit në dobi të tyre.

Nëpërmjet përcaktimit të drejtë të këtij raporti, do të mund të evitohet fenomenet negative dhe do të jetë më e lehtë funksionimi normal i sistemit për vazhdimësi në pagesa për të gjitha rreziqet sociale që njih ligji.

Çështja 4.3 Rëndësia e Barrë lindjes

Barrë lindja është një përfitim i rëndësishëm që ndihmon në sigurimin e një shtatzënie dhe lindjeje të shëndetshme. Ajo është një përfitim i sigurimeve shoqërore që ofron mbështetje financiare për gratë gjatë shtatzënisë dhe lindjes së fëmijës gjithashtu siguron mbështetje financiare për gratë, duke lehtësuar kështu barrën ekonomike dhe duke u mundësuar atyre të fokusohen në shëndetin e tyre dhe të fëmijës së tyre.

Kjo është një shumë parash që paguhet çdo muaj gjatë një periudhe të caktuar, për të ndihmuar në mbulimin e shpenzimeve të lidhura me shtatzëninë dhe lindjen

Kush ka të drejtë për Barrë lindje?

- * Gratë e siguruar në sistemin e sigurimeve shoqërore.
- * Gratë që kanë të paktën 12 muaj periudhë sigurimi.

* Gratë që lindin fëmijën brenda 24 muajve nga lindja e fëmijës së mëparshëm.

* Shpërblimi për Lindje Fëmije: Përveç të ardhurave mujore, gratë marrin një shpërblim të vetëm për lindjen e fëmijës

Përfitimet për barrë lindje janë përfitime afatshkurtra. Kjo degë ofron

1) përfitim për barrë lindje

2) përfitim për kompensim për barrë lindje, kur ndryshohet vendi i punës

3) shpërblim për lindje fëmije.

Çdo femër e cila ka qenë e punësuar 1 vit dhe e mbuluar me sigurime, ka të drejtën të përfitojë leje lindje dhe një vit përkujdesje për fëmijën. Nga ky rregull, bëjnë përjashtim të gjitha ato nëna, të cilat gjatë periudhës së përfitimit të barrë lindjes, janë në kushtet e përfitimi të ri barrë lindjeje.

Përfitimet për barrë lindje për një femër të siguruar jepen në masën:

- 80% e mesatares ditore të pagës bazë për 6 mujorin e parë;
- 50 % e mesatares ditore të pagës për periudhën tjetër në vazhdim.

Të ardhurat që përfiton femra shtatzënë nga leja e lindjes, **janë të patatueshme.**

Përfitimet për barrë lindje për femrën që birëson fëmijë: të gjitha nënat që birësojnë fëmijë ditën e 42 të lindjes së fëmijës. Kjo e drejtë e lejës për përkujdes ndaj fëmijës zgjat derisa fëmija të bëhet 1 vjeç. Minimumi i lejës së nënës që birëson fëmijë është 28 ditë. Lind pyetja: Nëna biologjike, A ka të drejtë të përfitojë leje lindje? Përgjigja është: Po. Nëna biologjike ka të drejtën e lejës së lindjes deri në ditën e birësimit të fëmijës. Minimumi i lejës është 42 ditë.

Përfitimet e femrës shtatzënë të dënuar me vendim gjykatë, femra e burgosur lind fëmijën si të gjitha femrat e tjera në maternitet. Ajo ka të drejtë të përfitojë nga skema e sigurimeve shoqërore.

a) raportin mjekësor pas lindjes

b) të drejtën për të përfituar barna mjekësore pa pagesë për fëmijën deri 1 vjeç

c) shpërblim për lejen e lindjes.

d) kontroll i vazhdueshëm i shpenzimeve

Çështja 4.4. E drejta e sigurimit social

Në librin “E drejta e Sigurimit Social” ekzistojnë dy lloje përjashtimesh për përfitimin e degës së sëmundjes:

1) përjashtimi absolut

2) përjashtimi i reduktuar.

Përjashtimi absolut nga përfitimi i Degës së sëmundjes, realizohet kur:

- Individët pushohen nga puna me vendim gjykate
- Për shkak të kryerjes së një veprë kriminale
- Në qoftë se paaftësia për punë lind gjatë rrethanave që eliminojnë të drejtën e pretendimit për përfitim në rast sëmundjeje
- Gjatë prishjes së detyrimeve të përcaktuara në bazë të ligjit.

Dy rastet e fundit kanë të bëjnë me mosrespektimin e këshillave mjekësore, në lidhje me protokollin e sëmundjes. Por duke qenë se sëmundja është një element i mbrojtjes sociale, në varësi të kushteve familjare në të cilat ndodhet personi, sistemi përcakton edhe lehtësira.

Përjashtimi i reduktuar: paraqitet në këto raste:

- Me qëllim kanë shkaktuar gjendjen e sëmundjes së tyre
- Gjendja e sëmundjes është shkaktuar si rezultat i marrjes pjesë në një grindje të qëllimshme. Gjendja e sëmundjes është shkaktuar gjatë tentativës për kryerjen e një krimi të paramenduar, për të cilat dispozitat normative parashikojnë heqjen e lirisë dhe burgim deri në 1 vit.

Çështja 4.5. Karta e të drejtave të qytetarit për përfitimin e shërbimeve publike

Të drejtat e qytetarëve dhe të biznesit në procesin e përfitimit të shërbimeve publike nga institucionet që janë të autorizuar nga legjislacioni për dhënien e tyre janë, si më poshtë vijon:

- E drejta për informim

Ne institucionet e administratës shtetërore, ju informojmë për llojet e shërbimeve publike që ofrohen nga administrata shtetërore, qëllimin e tyre, mundësinë e përfitimit të tyre, dokumentacionin që duhet të sigurohet, me qëllim marrjen e shërbimit, procedurat që duhen ndjekur, llojet e vendimmarrjes gjatë procesit të dhënies së shërbimit dhe mundësinë për ankim. Informacioni, në çdo rast, duhet që të jetë i përditësuar dhe i plotë. Në asnjë rast, ne nuk mundet t'ju kërkojmë dokumentacion shtesë jashtë atyre të kërkuara nga legjislacioni në fuqi për dhënien e shërbimit dhe atyre që janë publikuar nga organi ofrues i shërbimit publik. Ne ju garantojmë mundësinë që të njiheni dhe të informoheni në çdo kohë për ecurinë dhe fazën në të cilën ndodhet kërkesa juaj, duke ju garantuar informacion të saktë e të plotë. Ju keni të drejtë të njiheni me tarifën e shërbimit dhe nuk duhet të përballeni me tarifa të fshehta apo tarifa të tjera shtesë gjatë procesit të shqyrtimit të kërkesës suaj.

- E drejta për përdorimin e shërbimeve publike

Ju, qytetarë dhe biznese, duhet të keni mundësi të plotë në përfitimin e shërbimeve publike. Për të realizuar këtë të drejtë, ju nuk keni detyrimin që të pajiseni me një autorizim apo të bëni një deklaratë para institucioneve të administratës shtetërore. Për këtë qëllim, ne ju krijojmë mundësi reale e të shpejtë për përfitimin e shërbimeve publike nëpërmjet sporteve fizike dhe sporteve elektronike. Sportelet fizike, në çdo rast, duhet t'i sigurojnë akses, për aq sa është e mundur, të gjithë popullsisë, pavarësisht se ku banon ajo. Gjithashtu, duke aplikuar zgjidhjet TIK, ne duhet të përpiqemi për ofrimin e shërbimeve nëpërmjet sporteve elektronike dhe zgjidhjeve të tjera inovative.

- E drejta e tërheqjes nga kërkesa

Ju keni të drejtë të tërhiqeni në çdo kohë nga kërkesa juaj për përfitimin e shërbimeve publike, me kusht që kërkesa juaj të mos jetë trajtuar me vendim përfundimtar nga ana e institucioneve të administratës publike. Këto institucione duhet t'u përgjigjen sa më shpejt kërkesave

- Mënjanimi i barrës mbi qytetarët dhe bizneset

Ne duhet të kujdesemi të mos kërkojmë nga ju që të paraqisni informacion dhe/ose dokumentacion që prodhohet apo ndodhet pranë institucioneve. Ne, nëpërmjet zgjidhjeve inovative apo formave të tjera të përshtatshme, duhet të kujdesemi që informacionin/dokumentacionin e nevojshëm ta sigurojmë vetë. Në ato raste kur informacioni/dokumentacioni i kërkuar është në bazën e të Karta e të drejtave të qytetarit për përfitimin e shërbimeve publike 2018 dhënave të organeve të administratës shtetërore, mbajtësi i bazës së të dhënave duhet të sigurojë mundësinë e përdorimit të drejtpërdrejtë për institucionet e administratës shtetërore. Në çdo rast, informacioni/dokumentacioni i integruar apo që sigurohet vetë nga ana e institucioneve të administratës shtetërore bëhet publik, por ka vetëm vlerë informuese për ju. Ky informacion bëhet publik që ju të keni dijeni për të dhënat tuaja personale që do të përpunohen, por, në asnjë rast, nuk do të jetë detyrim për ju që t'i paraqisni ato.

Çështja 4.6. Te drejtat dhe detyrimet e pacientit

Të gjithë pacientet kanë të drejtë të mjekohen. Ata kanë të drejtë për kujdesje për shëndetin e tyre; ta përfitojnë atë sipas nevojave, si në raste akute ashtu dhe në raste kronike, të shërbimit parësor dhe spitalor si edhe të kujdesit në bashkësi, pa marrë parasysh aftësinë e tyre për të paguar.

1. Çdo njeri ka të drejtë të respektohet personi i tij si qenie njerëzore.
2. Çdo njeri ka të drejtën e vetëvendosjes.
3. Çdo njeri ka të drejtën e integritetit të tij fizik e mendor dhe të sigurimit të personit të tij.
4. Çdo njeri ka të drejtë t'i respektohet privatësia e tij.
5. Çdo njeri ka të drejtë të ketë vlerat e tij morale, kulturore dhe të respektohen bindjet e tij fetare e filozofike.

6. Çdo njeri ka të drejtë të kërkojë mbrojtjen e shëndetit të tij, marrjen e masave parandaluese ndaj sëmundjes, dhe kujdesin shëndetësor, si edhe për të mbajtur shëndetin e tij në nivel optimal të mundshëm.

Dhënia e informacionit për shërbimet shëndetësore duhet të vihet në dispozicion për publikun, në mënyrë që ai të përfitojë gjithçka që i intereson.

- Pacientët kanë të drejtë të informohen plotësisht për gjendjen e tyre shëndetësore, përfshi “faktet” mjekësore për gjendjen e tyre, për procedurat mjekësore të propozuara, së bashku me rreziqet e mëdha për përfitimet nga çdo procedure, duke përfshirë pasojat e mostrajtit dhe diagnozën, prognozën dhe progresin e kurimit (trajtimit). Informimi mund t’i mbahet i fshehur pacientit vetëm nëse qëndrojnë arsye të forta për të besuar që ky informim, pa sjellë ndonjë efekt pozitiv të qartë, do të shkaktoje nga ana tjetër një dëm serioz të rëndë për pacientin. Ky informim mund t’i jepet njeriut më të besuar të tij. Informacioni duhet t’i komunikohet pacientit në përshtatje me aftësinë dhe të kuptuarit e tij, duke hequr përdorimin e terminologjisë teknike të papërshtatshme. Nëse pacienti nuk e flet gjuhën e vendit, atëherë nevojitet pjesëmarrja e përkthyesit.
- Pacientët duhet të kenë mundësinë të marrin një mendim (opinion) të dytë.
- Kur pacientët pranohen në një institucion shëndetësor, ata duhet të informohen për identitetin dhe statusin profesional të personelit të shërbimit si edhe me çdo rregull, me të cilin do të kenë të bëjnë gjatë qëndrimit dhe kurimit të tyre.
- Pacientët duhet të kërkojnë t’u jepet një përmbledhje e shkruar e diagnozave të tyre, trajtimit dhe kujdesit kur ata dalin nga institucioni shëndetësor. Marrja e pëlqimit nga pacienti përpara çdo ndërhyrjeje shëndetësore është e domosdoshme.
- Pacienti ka të drejtë të mos pranojë ose të ndërpresë çdo ndërhyrje mjekësore. Pasojat e mospranimit ose të ndërprerjes së ndërhyrjes duhet t’i shpjegohen me kujdes pacientit. Kur një pacient është i paaftë të shprehë dëshirën e tij dhe kur nevojitet një ndërhyrje mjekësore, të respektohet pëlqimi i nënkuptuar i pacientit, me përjashtim të rasteve kur pacienti ka deklaruar që më parë me shkrim që ai do ta kundërshtojë një situatë të tillë. Kur ky akt kërkon pëlqimin e përfaqësuesit ligjor, edhe ndërhyrja e propozuar duhet të kryhet urgjentisht. Kur është kërkuar pëlqimi i përfaqësuesit, pacienti (minor ose madhor) megjithatë duhet të marrë pjesë në marrjen e vendimit, për aq sa e lejojnë mundësitë e tij.
- Kur një përfaqësues ligjor nuk pranon të japë pëlqimin dhe mjeku ose një kujdestar tjetër mendon që ndërhyrja është në dobi të pacientit, atëherë vendimi duhet t’i drejtohet një trupi gjykoës ose një forme tjetër arbitrariteti.
- Marrja e pëlqimit të pacientit është e nevojshme për pjesëmarrjen e tij në mësimet klinike dhe në kërkime shkencore.
- Çdo informacion për gjendjen shëndetësore të pacientit, diagnozën, trajtimin apo çdo informacion tjetër i karakterit personal, duhet të mbahet i fshehtë edhe pas vdekjes.
- Çdo e dhënë e pacientit duhet të mbrohet.

- Pacientët kanë të drejtë të njihen me kartelat mjekësore dhe çdo dokument tjetër që ka të bëjë me diagnozën e tyre, duke pasur të drejtën për të marrë kopjen e tyre.
- Ndërhyrjet mjekësore mund të kryhen vetëm nëse tregohet respekti i duhur për intimitetin e individit.
- Pacientët e pranuar në institucionet shëndetësore kanë të drejtë të përfitojnë lehtësira fizike, të cilat u sigurojnë intimitet, veçanërisht gjatë nevojave personale ose kryerjes së ekzaminimit dhe kurimit.
- Pacientët kanë të drejtën e përfaqësimit në çdo nivel të sistemit të shërbimit shëndetësor, për çështje që kanë të bëjnë me planifikimin dhe përmirësimin e shërbimeve.
- Në rrethanat kur duhet të bëhet nga mjekët një zgjedhje për një trajtim të veçantë, i cili është mjaft i kufizuar, kjo zgjedhje duhet të bazohet mbi kritere mjekësore dhe të bëhet pa diskriminim.
- Pacientët kanë të drejtë të zgjedhin e të ndryshojnë mjekun e tyre ose një person tjetër të shërbimit ose institucionin shëndetësor dhe kjo në përshtatje me funksionimin e sistemit shëndetësor.
- Kur pacienti është nxjerrë për në shtëpi dhe gjendja e tij kërkon kujdes të mëtejshëm, shërbimet komunitare dhe ato në shtëpi duhet t'i vihen në dispozicion.
- Pacientët kanë të drejtë të kenë mbështetjen e familjes, të afërmeve dhe miqve gjatë trajtimit dhe kujdesit dhe të përfitojnë mbështetjen dhe udhëheqjen shpirtërore të tyre gjatë gjithë kohës.
- Pacientët kanë të drejtë për kujdes human deri në fund dhe të vdesin me dinjitet.
- Përfitimi i këtyre të drejtave duhet të jetë i sigurt për të gjithë pa asnjë diskriminim.
- Në ushtrimin e këtyre të drejtave, pacienti duhet t'u nënshtrohet vetëm atyre kufizimeve që janë në pajtim me dokumentet e të drejtave të njeriut dhe në përshtatje me procedurat e parashtruara në ligj.
- Nëse pacienti është i paafte të ushtrojë të drejtat e paraqitura në këtë dokument, këto të drejta do të ushtrohen nga përfaqësuesi i tij ligjor ose nga një person i caktuar nga pacienti për këtë qëllim. Nëse ata nuk janë caktuar, atëherë duhet të merren masa për përfaqësimin e këtyre pacientëve.
- Pacientët duhet të informohen e këshillohen, në mënyrë që të jenë në gjendje të ushtrojnë të drejtat e përcaktuara në këtë dokument. Kur pacientët ndjejnë se të drejtat e tyre nuk janë respektuar, atyre duhet t'u krijohet mundësia të paraqesin një ankesë, veçanërisht për t'ju drejtuar gjykatës.

Çështja 4.7 Detyrat në Shërbimet Sociale dhe Shëndetësore në Shqipëri

Detyrat në fushën e shërbimeve sociale dhe shëndetësore në Shqipëri janë të shumëllojshme dhe varen nga roli specifik i secilit profesionist. Këto detyra kontribuojnë në përmirësimin e mirëqenies së individëve dhe komuniteteve, duke siguruar kujdesin e nevojshëm shëndetësor dhe mbështetjen sociale.

Disa nga detyrat kryesore të profesionistëve në këtë fushë përfshijnë:

1. Sektori Shëndetësor.

Mjekët,diagnostikojnë sëmundjet, përshkruajnë ilaçe, kryejnë operacione, ofrojnë këshilla për një jetë të shëndetshme.

Infermierët,kujdesen për pacientët, administrojnë ilaçe, monitorojnë shenjat vitale, ndihmojnë në procedura të ndryshme mjekësore.

Farmacistët,dispensojnë ilaçe, japin këshilla mbi përdorimin e tyre, monitorojnë ndërveprimet e barnave.

Specialistë të tjerë,mjekë dentistë, psikologë, nutricionistë, etj., ofrojnë shërbime të specializuara në fushat e tyre.

2. Sektori Social.

Punonjësi social vlerëson nevojat sociale të individëve dhe familjeve, zhvillon plane ku duhet të ndërhyjnë, ofron këshillim, ndihmon në aksesimin e shërbimeve të ndryshme.

Psikologu ofron terapi individuale ose grupe për të ndihmuar individët të menaxhojnë problemet emocionale dhe psikologjike.

Të dy këta sektorë kanë disa detyra të përbashkëta:

3. Vlerësimi i nevojave.Të gjithë profesionistët në këtë fushë duhet të jenë në gjendje të vlerësojnë nevojat e individëve dhe familjeve që ata shërbejnë.

4. Planifikimi i ndërhyrjeve.

Pas vlerësimit, duhet të zhvillohet një plan i detajuar për ndihmën që do t'u ofrohet klientëve.

5. Ofrimi i shërbimeve.

Kjo përfshin një gamë të gjerë aktiviteteve, që nga kujdesi direkt për pacientët deri në këshillimin dhe mbështetjen sociale.

Bashkëpunimi me profesionistë të tjerë është thelbësore për të siguruar kujdesin më të mirë të mundshëm për klientët.

6. Mbajtja e dokumentacionit.

Të gjitha aktivitetet dhe komunikimet me klientët duhet të dokumentohen në mënyrë të detajuar.

Në Shqipëri, sistemi i shëndetësisë dhe i mirëqenies sociale po përballet me një sërë sfidash,të cilat janë,shkalla e lartë e emigracionit të profesionistëve të shëndetësisë po çon në mungesë të personelit të kualifikuar.

Nevoja për të përmirësuar shërbimet sociale janë ende në zhvillim dhe kanë nevojë për investime të mëtejshme.

Po cilat janë sfidat që duhet të angazhohemi për të rritur zhvillimin dhe mirëqenien në shërbimet sociale shëndetësore?

- Duke rritur investimet në sektorin e shëndetësisë dhe mirëqenies sociale.
- Për të përmirësuar kushtet e punës për profesionistët.
- Për të zbatuar reforma të thella në sistemin e shëndetësisë dhe mirëqenies sociale.
- Për të forcuar bashkëpunimin me organizatat ndërkombëtare.

Profesionistët në fushën e shëndetësisë dhe mirëqenies sociale luajnë një rol të rëndësishëm në përmirësimin e jetës së qytetarëve. Ata vazhdojnë të punojnë me përkushtim për të ofruar shërbime të cilësisë së lartë.

Çështja 4.8. Sistemi i mbrojtjes sociale në Shqipëri.

Sistemi i mbrojtjes sociale në Shqipëri përbëhet nga përfitimet e sigurimeve sociale me bazë kontributet dhe shërbimet dhe ndihmën shoqërore të financuara nga taksat. Ai (sistemi) kombinon pagesat në Cash (ndihmë ekonomike dhe përfitime të aftësisë së kufizuar) me programet e kujdesit (shërbime të kujdesit shoqëror), duke integruar masa për të fuqizuar dhe mbështetur njerëzit që jetojnë në varfëri, njerëzit me aftësi të kufizuara, fëmijët, gratë, të moshuarit, të rinjtë, pakicat etnike dhe kategoritë e tjera vulnerabël.

Ndihma Sociale dhe Shërbimet e Kujdesit Social në Shqipëri përbëhen nga tre programet kryesore:

- Ndihma Ekonomike siguron mbështetje në para për familjet dhe individët në nevojë duke siguruar terrenin për të gjetur mundësitë e riintegritit social dhe ekonomik të tyre;
- Pagesat për aftësinë e kufizuar sigurojnë pagesa mujore për personat me aftësi të kufizuara të cilët nuk mund të përfitojnë nga skemat kontributive;
- Shërbimet e kujdesit social sigurojnë një diapazon të shërbimeve për individët dhe grupet në nevojë, të cilët nuk kanë mundësi të plotësojnë nevojat e tyre jetësore me burimet e tyre.

Me konsolidimin e skemës së ndihmës ekonomike përmes të mirëadministrimit të Regjistrimit Elektronik Kombëtar dhe sistemit të pikëzimit, është lehtësuar jo vetëm procesi i përzgjedhjes së përfituesve dhe mbulimit më të mirë të familjeve më të varfëra, por janë lehtësuar dhe procedurat për aplikim të personave për pjesëmarrje në skemën e ndihmës ekonomike. Përmes sistemit të digjitalizuar, verifikimi i të dhënave bëhet në kohë reale me sistemet e tjera, dhe përdorimi i sistemit krijon lehtësira jo vetëm për përdoruesit për por ndërvpron dhe lehtëson verifikimin e informacionit dhe me sistemet e tjera.

Shërbimet e kujdesit social janë prioriteti i tretë kryesor i strategjisë së Mbrojtjes Sociale. Zhvillimi, fuqizimi dhe integrimi i këtyre shërbimeve ndikon jo vetëm në përmirësimin e jetësës së fëmijëve, individëve e familjeve, mirëqenien sociale por krijon kushte të favorshme në mospërrjashtimin social dhe marrjen e shërbimeve të nevojshme social-shëndetësore.

Aktualisht, shërbimet e kujdesit shoqëror financohen nga burime të ndryshme, të tilla si buxheti bashkive, buxheti i shtetit apo kombinim i të dyjave, si dhe burime të tjera alternative (fondi social apo donatorë të ndryshëm).

Tema 5: Kodi i Punës

Çështja 5.1. Legjislacioni i punës dhe rëndësia e tij

Legjislacioni i punës është një grup ligjesh dhe rregullore që rregullojnë marrëdhëniet midis punëdhënësve dhe punëmarrësve, si dhe kushtet e punës dhe të drejtat e individëve në vendin e punës. Ky legjislacion është thelbësor për krijimin e një balancimi të drejtë mes interesave të punëdhënësve dhe punëmarrësve dhe siguron mbrojtjen e të drejtave të punonjësve, si dhe promovimin e kushteve të sigurta dhe të shëndetshme të punës.

Komponentët kryesorë të legjislacionit të punës janë:

1. *Kontrata e punës*: Rregullon marrëdhëniet mes punëdhënësit dhe punëmarrësit. Ajo duhet të specifikojë kushtet e punës, detyrimet e palëve, pagën, orët e punës dhe periudhën e pushimit.
2. *Orari i punës dhe pushimet*: Legjislacioni përcakton orët e punës, si dhe mundësitë për pushime dhe pushime për festat zyrtare, si dhe periudhat e pushimit për sëmundje apo shtatzëni.
3. *Pagat dhe kompensimi*: Të drejtat për të marrë pagesën për punën që kryhet janë të përcaktuara, përfshirë pagesën minimale, orët shtesë të punës dhe shpërblimet.
4. *Pushteti dhe mbrojtja sociale*: Ligji i punës mundëson mbrojtjen e punëmarrësve në rast të aksidenteve, sëmundjeve profesionale, ose përjetimit të kushteve të këqija të punës.
5. *Përfaqësimi dhe sindikatat*: Përcakton mundësinë e krijimit të sindikatave dhe përfaqësimin e punëmarrësve në marrëveshje kolektive dhe negociimin e kushteve të punës.
6. *Drejtësia dhe mbrojtja nga diskriminimi*: Ligji i punës parashikon mbrojtje për punëmarrësit nga çdo formë diskriminimi në bazë të gjinisë, moshës, orientimit seksual, dhe aspekteve të tjera personale.
7. *Siguria dhe shëndeti në punë*: Ka ligje që sigurojnë kushte të sigurta dhe të shëndetshme të punës, duke u siguruar që punëdhënësit të marrin masa për mbrojtjen e punëmarrësve nga rreziqet e mundshme në punë.

Rëndësia e legjislacionit të punës

1. *Mbrojtja e të drejtave të punëmarrësve*: Legjislacioni i punës është i rëndësishëm për mbrojtjen e të drejtave të punëmarrësve, duke garantuar pagë minimale, orare të arsyeshme pune, pushime, dhe mbrojtje nga diskriminimi dhe abuzimi. Pa këtë legjislacion, punëtorët mund të shihen si të pambrojtur ndaj abuzimeve ose shfrytëzimit nga punëdhënësit.
2. *Siguria dhe shëndeti në punë*: Një pjesë e rëndësishme e legjislacionit të punës është siguria dhe shëndeti i punëmarrësve në ambientin e punës. Ligjet për sigurinë e punës ndihmojnë për të parandaluar aksidentet dhe për të siguruar kushte pune të sigurta, si dhe mbrojtjen e shëndetit të

punonjësve nga rreziqet e mundshme profesionale, duke kërkuar që punëdhënësit të zbatojnë masa të nevojshme për mbrojtjen e punonjësve.

3. *Përmirësimi i kushteve të punës dhe rritja e produktivitetit*: Legjislacioni i punës krijon kushte të drejta dhe të arsyeshme për punëmarrësit, duke ndihmuar në rritjen e motivimit dhe produktivitetit të tyre. Kur punonjësit ndihen të mbrojtur dhe të trajtuar drejt, ata janë më të angazhuar dhe më të motivuar në punë.
4. *Mbështetje për punëmarrësit në raste të papunësisë apo sëmundjeve*: Në shumë shtete, legjislacioni i punës është gjithashtu i lidhur me sistemet e sigurimeve sociale dhe mbrojtjen e punëmarrësve që përballen me papunësi, sëmundje profesionale, ose aksidente në punë. Kjo ndihmon për të siguruar që ata të kenë mbështetje financiare dhe mjekësore në raste të papritura.
5. *Regullimi i marrëdhënieve mes punëdhënësve dhe punëmarrësve*: Një pjesë e rëndësishme e legjislacionit të punës është rregullimi i marrëdhënieve mes punëdhënësve dhe punëmarrësve. Kjo përfshin aspektet si kontratat e punës, negociimin kolektiv, të drejtat e sindikatave dhe sigurimin që të dy palët zbatojnë detyrimet e tyre ligjore.
6. *Promovimi i stabilitetit social dhe ekonomik*: Legjislacioni i punës është një mjet për stabilizimin e shoqërisë dhe ekonomisë. Duke garantuar kushte të drejta pune, ai siguron një ambient të shëndetshëm dhe të qëndrueshëm, duke ndihmuar në ruajtjen e paqes sociale dhe shmangien e konflikteve midis punëdhënësve dhe punëmarrësve.

Çështja 5.2 Të drejtat dhe detyrimet në Kodin e Punës

Kodi i Punës është një ligj themelor që rregullon marrëdhëniet e punës, të drejtat dhe detyrimet e punëdhënësve dhe punëmarrësve. Ai është një bazë juridike për mbrojtjen e të drejtave të punonjësve dhe përcakton detyrimet që duhet të respektohen nga të dyja palët. Ky kod është i rëndësishëm për krijimin e kushteve të drejta dhe të barabarta në punë, për sigurimin e mbrojtjes sociale dhe për promovimin e një ambienti të shëndetshëm dhe të sigurt pune.

Të drejtat e punëmarrësve sipas Kodit të Punës:

1. *E drejta për një kontratë pune*: Punëmarrësit kanë të drejtën të kenë një kontratë pune të shkruar që specifikon kushtet e punës, përfshirë orët e punës, pagën, detyrat dhe përgjegjësitë, si dhe periudhat e pushimit. Kontrata është një mjet i rëndësishëm për mbrojtjen e të drejtave të punonjësve.
2. *E drejta për pagesën e drejtë dhe të rregullt*: Punëmarrësit kanë të drejtën të paguhet për punën që kryejnë, në përputhje me kushte të përcaktuara në kontratën e punës dhe ligjin për pagën minimale. Pagesa duhet të bëhet në kohë dhe të jetë e drejtë, e përshtatshme me normat e punës dhe orarin e caktuar.
3. *E drejta për orar të arsyeshëm pune dhe pushime*: Kodi i Punës përcakton oraret e punës, si dhe mundësitë për pushime. Punëmarrësit kanë të drejtën për pushime të paguara (pushime vjetore, pushime për festat zyrtare) dhe për pushim të sëmundjes.
4. *E drejta për siguri dhe shëndet në punë*: Punëmarrësit kanë të drejtën për kushte të sigurt dhe të shëndetshme pune. Ky përfshin mbrojtjen nga aksidentet, ndihmën për sigurinë në

punë, dhe mbrojtjen e shëndetit, duke përfshirë mundësinë e trajtimit mjekësor në raste aksidentesh profesionale.

5. ***E drejta për mbrojtje nga diskriminimi:*** Punëmarrësit kanë të drejtën të trajtohen në mënyrë të barabartë, pa marrë parasysh gjininë, racën, moshën, etninë, dhe faktorë të tjerë. Diskriminimi në vendin e punës është i ndaluar dhe ligji kërkon një mjedis të punës të barabartë.
6. ***E drejta për mbrojtje gjatë periudhave të vështira:*** Kodet e punës përcaktojnë mbrojtjen e punëmarrësve në raste sëmundje, aksidentesh, shtatzënie, apo papunësie. Kjo mund të përfshijë mundësi për të marrë leje të sëmundjes, pushim materniteti, dhe ndihmë financiare gjatë periudhave të papunësisë.

Detyrimet e punëmarrësve sipas Kodit të Punës:

1. ***Detyrimi për të kryer punën sipas kontratës***
Punëmarrësit janë të detyruar të kryejnë punën për të cilën janë angazhuar në kontratën e punës. Ata duhet të jenë të përgjegjshëm dhe të respektojnë detyrat dhe përgjegjësitë e përcaktuara.
2. ***Detyrimi për të respektuar oraret e punës***
Punëmarrësit duhet të respektojnë oraret e punës të përcaktuara në kontratë dhe të punojnë në mënyrë të rregullt, duke siguruar që orari dhe koha e punës të jenë të drejta dhe të balancuara.
3. ***Detyrimi për të respektojnë rregullat e sigurisë dhe shëndetit në punë***
Punëmarrësit duhet të respektojnë rregullat e sigurisë dhe shëndetit në punë dhe të përdorin pajisjet mbrojtëse dhe masat e sigurisë të kërkuara nga punëdhënësi.
4. ***Detyrimi për të respektuar udhëzimet e punëdhënësit***
Punëmarrësit janë të detyruar të zbatojnë udhëzimet e ligjshme dhe të arsyeshme që jepen nga punëdhënësi, duke respektuar hierarkinë dhe rregullat e punës në ambientin e punës.
5. ***Detyrimi për të kontribuar në ruajtjen e pasurisë dhe resurseve të punëdhënësit***
Punëmarrësit kanë detyrimin të mbrojnë pasuritë e punëdhënësit, siç janë pajisjet, makineritë, informacioni dhe materialet e tjera që janë pjesë e aktivitetit të punës.
6. ***Detyrimi për të treguar sjellje profesionale dhe etike***
Punëmarrësit duhet të tregojnë sjellje profesionale, duke respektuar normat morale dhe etike në vendin e punës dhe duke siguruar një mjedis të përshtatshëm për bashkëpunim dhe produktivitet.
- 7.

Çështja 5.3 Kodi i punës së infermierit

Kodi i Punës për infermierët është një dokument që rregullon marrëdhëniet e punës dhe standardet profesionale për infermierët, duke përcaktuar të drejtat dhe detyrimet e tyre si profesionistë shëndetësorë. Ky kod ka për qëllim të sigurojë që infermierët të kryejnë detyrat e tyre me etikë,

profesionalizëm, dhe përgjegjësi, ndërkohë që mbrohen të drejtat e pacientëve dhe ruhet cilësia e kujdesit shëndetësor. Kodi i Punës për infermierët është një dokument i rëndësishëm që siguron standardet profesionale dhe etikën e nevojshme për zhvillimin e një mjedisi të sigurt dhe efikas të kujdesit shëndetësor. Ai përcakton detyrimet dhe të drejtat e infermierëve, duke siguruar që ata të ofrojnë një kujdes të sigurt dhe të nivelit të lartë për pacientët, ndërkohë që mbrojnë interesat dhe shëndetin e tyre personal dhe profesional. Kodi i punës për infermierët mund të përfshijë disa komponentë të rëndësishëm që janë të lidhur ngushtë me ligjin e punës, si dhe me standardet profesionale të infermierëve. Disa nga këto elemente janë:

1. Të drejtat e infermierëve:

- **E drejta për një kontratë pune të rregullt:** Infermierët kanë të drejtën të kenë një kontratë pune që specifikon kushtet e punës, përfshirë oraret, pagën, dhe përgjegjësitë.
- **E drejta për pagesë të drejtë dhe të rregullt:** Infermierët kanë të drejtën të paguhen në përputhje me kushtet e përcaktuara, duke përfshirë pagesën minimale dhe shpërblimet për orët shtesë të punës.
- **E drejta për pushime dhe periudha të tjera të pushimit:** Infermierët kanë të drejtën të marrin pushime vjetore, pushime për sëmundje dhe periudha të tjera të pushimit në përputhje me ligjin dhe politikën e punës.
- **E drejta për kushte të sigurta dhe shëndetësore pune:** Infermierët duhet të kenë mundësinë të punojnë në kushte të sigurta dhe të shëndetshme, duke përfshirë përdorimin e pajisjeve mbrojtëse dhe respektimin e protokolleve të sigurisë.
- **E drejta për zhvillim profesional:** Infermierët kanë të drejtën për trajnim dhe mundësi për zhvillimin e aftësive profesionale dhe edukative për t'u përmirësuar në fushën e kujdesit shëndetësor.

2. Detyrimet e infermierëve:

- **Detyrimi për t'u përmbajtur etikës profesionale:** Infermierët duhet të veprojnë në përputhje me standardet etike dhe profesionale, duke ruajtur dinjitetin e pacientëve dhe respektuar konfidencialitetin e informacionit të tyre shëndetësor.
- **Detyrimi për të siguruar kujdes cilësor dhe të sigurt për pacientët:** Infermierët janë të detyruar të sigurojnë kujdesin më të mirë të mundshëm për pacientët, duke zbatuar praktikatat e sigurisë dhe protokollet e trajtimit të përcaktuara nga institucionet shëndetësore dhe ligjet e vendit.
- **Detyrimi për të ndihmuar në mbrojtjen e shëndetit publik:** Infermierët kanë përgjegjësi për të kontribuar në parandalimin dhe trajtimin e sëmundjeve dhe për të promovuar shëndetin publik nëpërmjet edukatës dhe ndërgjegjësimit.
- **Detyrimi për të ruajtur dhe përmirësuar njohuritë profesionale:** Infermierët duhet të angazhohen në vazhdimin e mësimin dhe zhvillimin e aftësive të tyre profesionale për të qenë në përputhje me praktikatat më të fundit të kujdesit shëndetësor.

- **Detyrimi për të respektuar ligjet dhe rregulloret e institucionit shëndetësor:** Infermierët janë të detyruar të ndjekin politikën dhe procedurat e caktuara nga institucionet shëndetësore ku ata punojnë, përfshirë rregullat e sigurisë dhe procedurat mjekësore.
- **Detyrimi për të vepruar me përgjegjësi profesionale:** Infermierët duhet të përdorin aftësitë e tyre profesionale për të ofruar kujdes të sigurt dhe të mirë, dhe të marrin vendime të arsyeshme dhe të mençura në situata të ndryshme klinike.

Kodi i punës së infermierit ndihmon në:

- Ruajtjen e standardeve të larta të kujdesit shëndetësor.
- Mbështetjen e besimit të publikut te profesioni i infermierisë.
- Sigurimin e mbrojtjes ligjore dhe profesionale të infermierëve.
- Përmirësimin e marrëdhënieve ndërmjet pacientëve dhe ofruesve të kujdesit shëndetësor.

Çështja 5.4 Statusi ligjor i infermierës

Statusi ligjor i infermierëve në shërbimin social-shëndetësor përcaktohet nga legjislacioni i vendeve të ndryshme dhe rregulloret profesionale që normojnë praktikën infermiore dhe marrëdhëniet me pacientët. Në kontekstin shqiptar, statusi ligjor i infermierëve bazohet në disa ligje dhe akte nënligjore kryesore, përfshirë:

1. Ligji për profesionet e rregulluara në fushën e kujdesit shëndetësor

- Ky ligj përcakton se infermierët janë profesionistë të licencuar dhe të regjistruar në urdhrin përkatës profesional, në këtë rast Urdhri i Infermierit të Shqipërisë (UISh).
- Licencimi është i detyrueshëm për ushtrimin e profesionit.

2. Ligji për kujdesin shëndetësor dhe shërbimin social: Ky ligj trajton përgjegjësitë e infermierëve në ofrimin e kujdesit shëndetësor dhe shërbimeve sociale, duke përfshirë:

- Kujdesin bazë shëndetësor.
- Shërbimet rehabilituese dhe parandaluese.
- Asistencën në komunitet dhe kujdesin paliativ.

3. Kodi Etik dhe profesional i infermierit: Infermierët janë të detyruar të ndjekin parimet etike dhe profesionale në punën e tyre, duke respektuar dinjitetin dhe të drejtat e pacientëve.

4. Korniza ligjore për sigurinë dhe shëndetin në punë: Përcakton të drejtat dhe përgjegjësitë e infermierëve për të punuar në kushte të sigurta dhe për të marrë masa për të shmangur rreziqet profesionale.

5. Përgjegjësia ligjore dhe penale: Infermierët mbajnë përgjegjësi për zbatimin e detyrave të tyre profesionale. Në rast të moszbatimit të standardeve, mund të përballen me masa disiplinore nga organet profesionale, si dhe me ndjekje ligjore në rast të dëmeve ndaj pacientëve.

6. *Roli në shërbimin social:* Në kuadrin e shërbimeve sociale, infermierët luajnë një rol kyç në ofrimin e asistencës për grupe të cenueshme, si të moshuarit, personat me aftësi të kufizuara, dhe të sëmurët kronikë. Punojnë shpesh në bashkëpunim me punonjësit socialë dhe profesionistë të tjerë të kujdesit shëndetësor. Për të ushtruar profesionin e tyre, infermierët duhet të respektojnë këto akte dhe rregullore dhe të sigurojnë përditësimin e vazhdueshëm të njohurive përmes trajnimeve dhe edukimit të vazhdueshëm profesional.

Çështja 5.5 Kodi i Punës në raportimin e aksidentëve dhe plotësimin e dosjes së të sëmurit

Kodi i Punës i Republikës së Shqipërisë përmban dispozita që lidhen me sigurinë dhe shëndetin në punë, përfshirë raportimin e aksidenteve në punë. Disa pika kyçe për këtë çështje:

1. Detyrimet e punëdhënësit për sigurinë në punë: Punëdhënësi ka për detyrë të marrë masa për të garantuar sigurinë dhe shëndetin e punonjësve në vendin e punës. Ai duhet të raportojë çdo aksident në punë te autoritetet kompetente, sipas ligjit.

2. Raportimi i aksidenteve: Punëdhënësi është i detyruar të njoftojë menjëherë Inspektoratin Shtetëror të Punës dhe organet tjera përkatëse për aksidente të rënda, sëmundje profesionale, ose rast vdekje. Aksidentet që nuk janë serioze duhet të regjistrohen dhe të raportohen brenda një periudhe të caktuar.

3. Regjistrimi i aksidenteve

- Çdo aksident që ndodh në vendin e punës duhet të regjistrohet në një regjistër të posaçëm, i cili mbahet nga punëdhënësi.
- Ky regjistër përmban të dhëna për natyrën e aksidentit, shkaqet, dhe masat e ndërmarra për të parandaluar përsëritjen.

4. Hetimi i aksidenteve: Inspektorati Shtetëror i Punës dhe institucionet tjera kanë kompetencë të hetojnë shkaqet e aksidentit dhe të përcaktojnë përgjegjësinë.

Tema 6: Kuadri ligjor mbi vlerësimin dhe komisionimin e aftësisë së kufizuar

Çështja 6.1. Kuadri ligjor mbi vlerësimin dhe komisionimin e aftësisë së kufizuar në shqipëri

Vlerësimi dhe komisionimi i aftësisë së kufizuar është një proces ligjor dhe mjekësor shumë i rëndësishëm, që ka për qëllim njohjen dhe mbrojtjen e të drejtave të personave me aftësi të kufizuara. Në Shqipëri, ky proces është i rregulluar me ligje dhe akte nënligjore të cilat përcaktojnë procedurat, kriteret dhe autoritetet përgjegjëse. Ja disa nga aspektet kyçe të kuadrit ligjor mbi vlerësimin dhe komisionimin e aftësisë së kufizuar:

1. Ligji për aftësinë e kufizuar

Ligji nr. 68/2012 "Për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara" është ligji kryesor që përcakton të drejtat e personave me aftësi të kufizuara dhe mënyrën e vlerësimit të aftësisë së kufizuar. Ky ligj ka si qëllim garantimin e një shërbimi të barabartë, të drejtat e individëve me aftësi të kufizuara dhe krijimin e mundësive për integrimin e tyre në shoqëri. Ky ligj përcakton gjithashtu ndihmën sociale dhe shërbimet për individët me aftësi të kufizuara.

2. Komisioni i vlerësimit të aftësisë së kufizuar

Vlerësimi i aftësisë së kufizuar bëhet nga komisione të specializuara mjekësore që janë të ngarkuara me këtë përgjegjësi. Komisioni është i përbërë nga specialistë të ndryshëm, të cilët analizojnë dhe vlerësojnë shkallën e aftësisë së kufizuar të individëve dhe i ndihmojnë ata të përfitojnë të drejtat e tyre.

Komisionet janë të nivelit lokal dhe qendror, dhe mund të përfshijnë mjekë të specializuar në fusha të ndryshme si neurologji, ortopedi, psikiatri, etj.

3. Procedura e vlerësimit

Procedura e vlerësimit të aftësisë së kufizuar zhvillohet në disa hapa:

- **Kërkesa:** Personi i interesuar paraqet kërkesën për vlerësim te organet përgjegjëse, shpesh nëpërmjet institucioneve shëndetësore lokale ose të kujdesit social.
- **Dokumentacioni:** Personi duhet të sigurojë dokumentacionin përkatës mjekësor që mbështet kërkesën, si raporte mjekësore, analizat dhe të dhënat e tjera relevante.
- **Vlerësimi Mjekësor:** Komisioni mjekësor shqyrton dokumentet dhe kryen vlerësimin mjekësor për të përcaktuar shkallën e aftësisë së kufizuar.
- **Vendimi:** Komisioni merr vendimin për shkallën e aftësisë së kufizuar dhe mund të japë rekomandime për shërbime dhe mbështetje për individin.

4. Kriteret e vlerësimit

Kriteret që përdoren për të vlerësuar aftësinë e kufizuar janë të shumta dhe variojnë nga shkalla e dëmtimit të shëndetit, aftësia për të kryer aktivitete të përditshme, aftësia për të punuar dhe integrimi social. Komisioni mjekësor mund të kategorizojë individët në grupe të ndryshme varësisht nga shkalla e kufizimit:

- **Aftësi e kufizuar e lehtë** – Personi mund të jetë në gjendje të kryejë aktivitetet e përditshme, por mund të kërkojë ndihmë të kufizuar.
- **Aftësi e kufizuar e mesme** – Personi mund të ketë vështirësi të moderuara në kryerjen e aktiviteteve të përditshme dhe mund të kërkojë ndihmë të rregullt.
- **Aftësi e kufizuar e rëndë** – Personi ka kufizime të theksuara në aktivitetet e përditshme dhe mund të jetë në nevojë të përhershme për ndihmë dhe mbështetje.

5. Të drejtat dhe mbështetje për personat me aftësi të kufizuara

Në përputhje me legjislacionin në fuqi, personat me aftësi të kufizuara gëzojnë një sërë të drejtash dhe mbështetjeje, përfshirë:

- **Ndihmë sociale:** Personat me aftësi të kufizuara mund të përfitojnë ndihmë ekonomike, si asistencë sociale dhe pensione invaliditeti.
- **Shërbime shëndetësore:** Ata kanë të drejtën për të përfituar shërbime shëndetësore dhe trajtime të posaçme që lidhen me nevojat e tyre.
- **Arsimi dhe punësimi:** Ka mundësi për integrimin e tyre në shkolla dhe mundësi punësimi të përshtatura.
- **Transport dhe akses në infrastrukturë:** Ata mund të përfitojnë mundësi transporti të përshtatura dhe përmirësim të kushteve të infrastrukturës publike.

6. Institucionet dhe autoritetet përgjegjëse

- **Ministria e shëndetësisë dhe mbrojtjes sociale:** Ofron udhëzime për procedurat dhe politikat që lidhen me aftësinë e kufizuara.
- **Shërbimi Social:** Ofron shërbime për personat me aftësi të kufizuara dhe mbështetje për ata në nevojë.
- **Komisionet mjekësore dhe këshillat lokalë:** Përcaktojnë shkallën e aftësisë së kufizuara dhe mbështesin individët në përfitimin e të drejtave të tyre.

7. Përgjegjësia e shërbimeve publike dhe private

Një aspekt i rëndësishëm i legjislacionit është angazhimi i shërbimeve publike dhe private për të krijuar kushte të barabarta për individët me aftësi të kufizuara. Kjo përfshin aksesin në edukim, shërbime mjekësore dhe mundësi punësimi të përshtatura. Sipas ligjit, çdo individ me aftësi të kufizuara ka të drejtën e integritetit dhe pjesëmarrjes aktive në shoqëri.

8. Mbrojtja e të drejtave të personave me aftësi të kufizuara

Në përputhje me Konventën e OKB-së për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara, Shqipëria ka detyrimin të sigurojë kushte të barabarta dhe të eliminojë diskriminimin ndaj individëve me aftësi të kufizuara. Kjo përfshin rregulla për punësimin, arsimimin dhe aksesin në shërbime dhe infrastrukturë

Çështja 6.2. Ligji për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara.

Ligji "Për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara" është akti ligjor kryesor në Shqipëri që garanton të drejtat dhe mbrojtjen ligjore për individët që kanë aftësi të kufizuara, duke synuar përmirësimin e kushteve të jetesës së tyre dhe integrimin në shoqëri. Ky ligj përfshin disa aspekte

kyçe që lidhen me trajtimin e personave me aftësi të kufizuara, si mbështetje sociale, akses në shërbime, arsimim, punësim, dhe pjesëmarrje aktive në jetën publike.

Qëllimi i ligjit

Qëllimi kryesor i këtij ligji është garantimi i të drejtave të personave me aftësi të kufizuara, duke siguruar që ata të kenë mundësi të barabarta për të marrë pjesë në shoqëri dhe të përfitojnë nga shërbime dhe mundësi që janë të nevojshme për jetën e tyre të përditshme.

Ky ligj fokusohet në:

- Eliminimin e diskriminimit ndaj personave me aftësi të kufizuara
- Sigurimin e mundësive të barabarta për punësim, arsim, transport dhe pjesëmarrje në aktivitete shoqërore
- Ofrimin e mbështetjes për personat me aftësi të kufizuara dhe familjet e tyre
- Krijimin e kushteve të duhura për integrimin e personave me aftësi të kufizuara në jetën sociale dhe profesionale.

Pikat kryesore të ligjit

1. **Definimi i personave me aftësi të kufizuara** Ligji përcakton se personat me aftësi të kufizuara janë ata individë që kanë kufizime të funksionimit fizik, mendor, intelektual ose të tjera që ndikon në aftësinë e tyre për të kryer aktivitetet e përditshme. Këta individë mund të kenë nevojë për mbështetje dhe shërbime të veçanta për të mundësuar pjesëmarrjen e tyre të barabartë në shoqëri.
2. **Vlerësimi i aftësisë së kufizuar** Ligji parashikon krijimin e komisioneve mjekësore që janë përgjegjëse për vlerësimin e aftësisë së kufizuar të individëve. Ky vlerësim ka për qëllim të përcaktojë shkallën e aftësisë së kufizuar dhe të sigurojë mbështetje për përfitimin e të drejtave dhe shërbimeve të nevojshme.
3. **Të drejtat e personave me aftësi të kufizuara** Ligji siguron disa të drejta themelore për personat me aftësi të kufizuara, të cilat përfshijnë:
 - **Të drejtat ekonomike:** Ndihma sociale, pensionet e invaliditetit dhe mbështetje ekonomike për personat që nuk mund të punojnë.
 - **Të drejtat shëndetësore:** Akses në shërbime mjekësore dhe kujdes shëndetësor të specializuar.
 - **Të drejtat arsimore:** Mundësi të barabarta për arsim dhe mundësi për integrim në shkolla, duke përfshirë trajnim të specializuar dhe mbështetje për arsimim të përshtatshëm.
 - **Të drejtat e punësimit:** Sigurimi i mundësive të punës për personat me aftësi të kufizuara dhe mundësitë për integrim në tregun e punës.

- **Aksesueshmëria dhe infrastruktura:** Krijimi i kushteve për të mundësuar aksesin e personave me aftësi të kufizuara në institucionet publike dhe private, përfshirë ndihmën për transport dhe akses në ndihmën teknologjike dhe asistencë.
4. **Përgjegjësitë e shtetit dhe bashkive** Shteti ka përgjegjësinë kryesore për sigurimin e kushteve të barabarta për personat me aftësi të kufizuara dhe për implementimin e politikave dhe shërbimeve që mbështesin këta individë. Bashkitë janë të detyruara të sigurojnë shërbime sociale dhe mbështetje për personat me aftësi të kufizuara në nivel lokal.
 5. **Mbështetje dhe shërbime sociale** Personat me aftësi të kufizuara kanë të drejtë të marrin shërbime mbështetëse për jetesën e përditshme, përfshirë asistencë për aktivitete të përditshme, ndihmë për transport dhe përdorimin e teknologjisë asistive.
 6. **Diskriminimi dhe parandalimi i diskriminimit** Ligji përcakton se çdo formë e diskriminimit ndaj personave me aftësi të kufizuara është e ndaluar. Personat me aftësi të kufizuara nuk mund të diskriminohen në asnjë fushë, qoftë në punësim, arsim, shëndetësi apo shërbime publike. Ligji siguron që personat me aftësi të kufizuara të kenë mundësi të barabarta dhe të trajtohen me dinjitet dhe respekt.
 7. **Krijimi i politikave dhe strategjive kombëtare** Ligji i jep mundësi qeverisë për të zhvilluar politika dhe strategji për integrimin e personave me aftësi të kufizuara në shoqëri, përfshirë mbështetje për punësim, arsim, akses në shërbime, dhe integrimin në jetën shoqërore dhe kulturore.
 8. **Sanksionet për shkeljen e ligjit** Ligji parashikon sanksione për personat dhe institucionet që shkelin të drejtat e personave me aftësi të kufizuara. Këto përfshijnë dënime për mosrespektimin e të drejtave të individëve dhe për diskriminimin ndaj tyre

Çështja 6.3: Të Drejtat dhe mbështetje për personat me aftësi të kufizuara

Personat me aftësi të kufizuara (PAK) kanë të drejta të garantuara nga legjislacioni shqiptar dhe ndërkombëtar. Ligji "Për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara" ka për qëllim të sigurojë mbështetje, barazi mundësish dhe të drejta për këta individë, duke krijuar mundësi për integrimin e tyre në shoqëri dhe jetën e përditshme. Ky ligj mbështetet edhe nga aktet nënligjore dhe standardet ndërkombëtare të miratuara nga Kombet e Bashkuara, si dhe nga **Konventa e kombeve të bashkuara për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara** (crpd), e cila është ratifikuar nga shqipëria.

Për të siguruar integrimin e personave me aftësi të kufizuara dhe për të mbrojtur të drejtat e tyre, shteti shqiptar ka krijuar një kuadër ligjor dhe një sistem shërbimesh mbështetëse. Ky kuadër përfshin të drejta dhe mundësi për mbështetje ekonomike, shëndetësore, arsimore, punësimi, si dhe për pjesëmarrje aktive në jetën shoqërore.

Personat me aftësi të kufizuara kanë të drejtën për të përfituar mbështetje ekonomike dhe shërbime sociale që u mundësojnë një jetë dinjitoze dhe të pavarur. Këto të drejta përfshijnë:

- **Ndihma ekonomike dhe asistenca sociale:** Personat me aftësi të kufizuara që nuk mund të sigurojnë të ardhura përmes punës mund të përfitojnë asistencë sociale. Ky ndihmë mund të jetë në formën e **pensioneve të invaliditetit** ose ndihmave ekonomike për ata që nuk kanë mundësi të punojnë për arsye të aftësisë së kufizuar.
- **Pensionet e invaliditetit:** Përdoren për individët që kanë aftësi të kufizuara të rënda dhe që janë të pamundur për të punuar për arsye të aftësisë së kufizuar.

2. Të Drejtat shëndetësore

Për personat me aftësi të kufizuara, shteti ka siguruar mundësi për trajtim dhe shërbime shëndetësore të nevojshme për t'i mbështetur ata në jetesën e përditshme.

- **Përkujdesi mjekësor:** Personat me aftësi të kufizuara kanë të drejtë të përfitojnë shërbime mjekësore të specializuara, përfshirë trajtime dhe kirurgji, që lidhen me nevojat e tyre për të përmirësuar ose menaxhuar aftësitë e kufizuara.
- **Rehabilitimi dhe terapia fizike:** Ata mund të kenë akses në shërbime për rehabilitim, terapi fizike dhe ndihmë për përmirësimin e aftësive të kufizuara.
- **Ndihmë për kujdesin personal:** Përshtatje të shërbimeve për ata që kanë nevojë për ndihmë të përhershme në jetën e përditshme (siç mund të jetë kujdesi për aktivitetet e higjienës personale dhe ushqimin).

3. Të drejtat edukative

Personat me aftësi të kufizuara kanë të drejtën për edukim dhe mundësi për integrim të plotë në sistemin arsimor.

- **Arsimim i barabartë:** Sipas ligjit, personat me aftësi të kufizuara duhet të kenë mundësi për të marrë arsim në kushte të barabarta me të tjerët, duke përfshirë mundësi për edukim të përshtatshëm dhe të individualizuar.
- **Arsimim dhe integrim:** Ata mund të ndjekin shkolla publike dhe private me kushte të përshtatshme. Shkollat janë të detyruara të sigurojnë mundësi për personat me aftësi të kufizuara për të studiuar dhe për t'u integruar me bashkëmoshatarët e tjerë.
- **Mbështetje speciale:** Në disa raste, mund të ofrohen shërbime dhe mbështetje speciale, si asistentë të dedikuar, mjete edukative të teknologjisë asistive, dhe mundësi për mësim të personalizuar për nevojat e individëve.

4. Të drejtat e punësimit

Personat me aftësi të kufizuara kanë të drejtë të punojnë dhe të marrin mundësi të barabarta në tregun e punës.

- **Punesimi dhe trajnim profesional:** Shteti dhe institucionet e punësimit ofrojnë mundësi për integrimin e personave me aftësi të kufizuara në punë, përmes ofrimit të mundësive për punësim të përshtatshëm dhe trajnim profesional.
- **Diskriminimi në punësim:** Ligji parashikon ndalimin e diskriminimit ndaj personave me aftësi të kufizuara në tregun e punës. Kjo përfshin mundësinë për t'u punësuar dhe avancuar në karrierë në përputhje me aftësitë dhe mundësitë e individëve.
- **Mbështetje për punëdhënësit:** Në disa raste, mund të ofrohen stimuj dhe mbështetje për punëdhënësit që punësojnë individë me aftësi të kufizuara, për të ndihmuar në krijimin e kushteve të përshtatshme për punë.

6.4. Mbrojtja ligjore dhe anti-diskriminimi

Një nga drejtimit kryesore të ligjit është **ndalimi i diskriminimit** dhe mbrojtja e të drejtave të personave me aftësi të kufizuara.

- **Ndalimi i diskriminimit:** Shteti ka detyrimin për të siguruar që individët me aftësi të kufizuara të mos diskriminohen në asnjë fushë të jetës. Ky ndalim i diskriminimit përfshin arsimimin, punësimin, shëndetësinë dhe shërbimet e tjera publike dhe private.
- **Sanksione për shkelje:** Ligji parashikon sanksione për individët ose institucionet që diskriminojnë personat me aftësi të kufizuara, duke i dhënë mundësinë individëve të kërkojnë dëmshpërblim ose drejtësi për shkeljet e të drejtave të tyre.

Mbrojtja ligjore dhe anti-diskriminimi për personat me aftësi të kufizuara

Mbrojtja ligjore dhe parandalimi i diskriminimit ndaj personave me aftësi të kufizuara janë aspekte kyçe të legjislacionit shqiptar dhe ndërkombëtar. Personat me aftësi të kufizuara kanë të drejtën e një trajtimi të barabartë dhe të paanshëm, pa marrë parasysh kufizimet që mund të kenë në jetën e përditshme. Diskriminimi ndaj këtyre individëve është i ndaluar me ligj, dhe shteti ka detyrimin të sigurojë kushte dhe mundësi të barabarta për ta.

Në Shqipëri, mbrojtja ligjore dhe anti-diskriminimi janë të rregulluara nga një sërë ligjesh dhe aktesh nënligjore, që kanë për qëllim sigurimin e integritetit dhe barazisë së personave me aftësi të kufizuara në të gjitha aspektet e jetës. Ky proces është i mbështetur nga **Ligji nr. 68/2012 "Për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara"** dhe nga konventat ndërkombëtare që Shqipëria ka ratifikuar, siç është **Konventa e Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara (CRPD)**.

Aspektet e mbrojtjes ligjore për personat me aftësi të kufizuara

1. Ndalimi i diskriminimit dhe trajtimi i barabartë

Një nga parimet kryesore të legjislacionit është **ndalimi i çdo forme diskriminimi** ndaj personave me aftësi të kufizuara. Ligji ka për qëllim të sigurojë që individët me aftësi të kufizuara të trajtohen njësoj si të gjithë të tjerët dhe të kenë mundësi të barabarta për të përfituar nga shërbimet dhe mundësitë që ofrohen nga shteti dhe shoqëria.

Diskriminimi i ndaluar përfshin:

- **Diskriminimi në punësim:** Asnjë individ me aftësi të kufizuara nuk mund të refuzohet për shkak të aftësisë së tij të kufizuar për t'u punësuar ose për të avancuar në punë.
- **Diskriminimi në arsimin:** Personat me aftësi të kufizuara kanë të drejtë të marrin arsim dhe trajnim në kushte të barabarta me individët e tjerë. Kjo përfshin mundësinë për të ndjekur shkolla dhe universitete, si dhe mundësinë për të përfituar nga mësimi i personalizuar dhe shërbime asistive.
- **Diskriminimi në shërbime publike dhe private:** Personat me aftësi të kufizuara nuk mund të refuzohen nga shërbimet publike ose private për shkak të kufizimeve që ata mund të kenë.

2. Përpjekjet për barazi dhe integrim

Ligji shqiptar garanton integrimin e personave me aftësi të kufizuara në shoqëri dhe siguron mundësi për të marrë pjesë në aktivitete shoqërore, profesionale dhe kulturore në kushte të barabarta.

Në këtë kuadër, shteti është i detyruar të sigurojë:

- **Aksesueshmëri:** Krijimin e kushteve të përshtatshme për të mundësuar pjesëmarrjen e personave me aftësi të kufizuara në jetën publike, përfshirë aksesin në infrastruktura dhe shërbime publike dhe private.
- **Përmirësimi i kushteve për punësim:** Krijimin e mundësive për punësim dhe trajnim profesional për individët me aftësi të kufizuara.
- **Shërbime asistive dhe teknologji për lehtësim:** Ofrimin e mjeteve dhe teknologjive që mundësojnë integrimin e personave me aftësi të kufizuara në shoqëri dhe mbështetje për përdorimin e tyre.

3. Përgjegjësitë e institucioneve dhe autoriteteve

Institucionet shtetërore dhe ato private kanë përgjegjësinë për të siguruar një trajtim të barabartë për personat me aftësi të kufizuara dhe për të siguruar që ligji të zbatohet dhe respektohet. Disa nga përgjegjësitë kryesore përfshijnë:

- **Bashkitë dhe institucionet lokale:** Ata janë të detyruar të ofrojnë shërbime sociale dhe mbështetje për personat me aftësi të kufizuara, përfshirë krijimin e kushteve për integrimin e këtyre individëve në nivel lokal.
- **Punëdhënësit:** Ata kanë detyrimin të sigurojnë kushte të përshtatshme për punë dhe të trajtojnë personat me aftësi të kufizuara në mënyrë të barabartë me të tjerët.
- **Institucionet arsimore:** Ata duhet të sigurojnë mundësi të barabarta për arsimin e personave me aftësi të kufizuara dhe të krijojnë mundësi për integrimin e tyre në sisteme arsimore përmes mbështetjes dhe shërbimeve asistive.

Parimet e mbrojtjes ligjore

1. **Principi i Barazisë së Trajtimit:** Ky princip është thelbësor për të garantuar që personat me aftësi të kufizuara të mos diskriminohen për shkak të kufizimeve që kanë, dhe të kenë mundësi të barabarta për të përfituar nga të drejtat e tyre.
2. **Pjesëmarrja e Plotë dhe e Barabartë:** Personat me aftësi të kufizuara kanë të drejtë të marrin pjesë në çdo aspekt të jetës shoqërore dhe profesionale në kushte të barabarta me të tjerët.
3. **Përshtatja dhe Ndihma për Integrimin:** Shteti dhe shoqëria janë të detyruara të sigurojnë mundësi për mbështetje dhe përmirësim të kushteve të jetesës për personat me aftësi të kufizuara, përfshirë mundësi të përshtatura për punësim, arsim dhe aktivitete shoqërore

Çështja 6.5: Të Drejtat shëndetësore

Të drejtat shëndetësore për personat me aftësi të kufizuara janë një komponent thelbësor i legjislacionit për mbrojtjen e këtyre individëve. Pavarësisht nga aftësitë e kufizuara, individët kanë të drejtë të marrin kujdesin dhe shërbimet shëndetësore që u nevojiten për të jetuar një jetë të shëndetshme dhe dinjitoze. Ky kuadër është i mbështetur nga **Ligji për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara**", si dhe nga akte të tjera ligjore dhe nënligjore që sigurojnë akses të barabartë dhe cilësor në shërbime shëndetësore.

Shërbimet shëndetësore për personat me aftësi të kufizuara janë të rëndësishme për të mundësuar rehabilitimin, trajtimin, dhe mbështetjen për përmirësimin e cilësisë së jetës së individëve që kanë nevojë për kujdes të veçantë për shkak të kufizimeve të ndryshme.

1. Akses në kujdes shëndetësor dhe shërbime mjekësore

Për personat me aftësi të kufizuara, **aksesueshmëria** në shërbimet shëndetësore është një drejtë themelore. Kjo përfshin mundësinë për t'u trajtuar në spitale, klinika dhe qendra shëndetësore pa pengesa fizike, që mund të ndodhin për shkak të infrastrukturës së papërshtatshme.

- **Akses në shërbime mjekësore:** Personat me aftësi të kufizuara duhet të kenë mundësi të barabarta për të marrë shërbimet mjekësore dhe trajtimet që u nevojiten. Ato përfshijnë shërbime urgjente, diagnostifikimin, trajtimin e sëmundjeve dhe mundësinë për të marrë konsultime mjekësore nga specialistë të ndryshëm.
- **Shërbime të specializuara:** Personat me aftësi të kufizuara mund të kenë nevojë për shërbime të veçanta, si për shembull, kujdesin për sëmundjet e lidhura me aftësinë e kufizuar (p.sh., paraliza, sëmundjet neurologjike, dëmtimet fizike), dhe shërbime rehabilituese që ndihmojnë në menaxhimin e simptomave dhe përmirësimin e funksionit të trupit.

2. Rehabilitimi dhe Terapitë Speciale

Rehabilitimi është një pjesë e rëndësishme e kujdesit shëndetësor për personat me aftësi të kufizuara, pasi ndihmon në rikuperimin e funksioneve të humbura ose të kufizuara dhe në përmirësimin e cilësisë së jetës.

- **Rehabilitim fizik dhe terapi:** Personat me aftësi të kufizuara shpesh kanë nevojë për trajtime fizioterapie dhe rehabilitim për të përmirësuar aftësitë motorike, lëvizshmërinë dhe koordinimin. Këto shërbime janë të nevojshme për individët që janë të paralizuar, kanë dëmtime të palcës kurrizore, apo që kanë humbje të aftësive të tjera motorike.
- **Terapia për shëndetin mendor:** Shumë individë me aftësi të kufizuara përballen me sfida emocionale dhe psikologjike, përfshirë depresionin dhe ankthin. Shërbimet e shëndetit mendor dhe terapitë psikologjike janë po ashtu të nevojshme për mbështetje emocionale dhe për të përballuar vështirësitë psikologjike që mund të sjellin kufizimet fizike ose intelektuale.
- **Mjetet dhe pajisjet asistive:** Personat me aftësi të kufizuara mund të kenë nevojë për mjete dhe pajisje speciale (si karrige me rrota, proteza, pajisje dëgjimi, etj.) që ndihmojnë në përmirësimin e lëvizshmërisë dhe pavarësisë. Shteti dhe institucionet shëndetësore duhet të sigurojnë mbështetje për furnizimin me këto mjete, përfshirë financimin ose mbulimin e kostove të pajisjeve asistive.

3. Kujdesi paliativ dhe mbështetje për jetë të pavarur

Për personat me aftësi të kufizuara që përballen me sëmundje kronike të rënda ose kushte të pashërueshme, **kujdesi paliativ** është një pjesë thelbësore e shërbimeve shëndetësore.

- **Kujdesi paliativ:** Ky kujdes synon të sigurojë lehtësim të dhimbjes dhe simptomave për ata që janë në faza terminale të një sëmundjeje ose që kanë kushte që kërkojnë mbështetje afatgjatë. Kujdesi paliativ përfshin mbështetje për menaxhimin e dhimbjes dhe mund të ofrohet në shtëpi, në spitale ose në institucione të specializuara.

- **Mbështetje për jetesë të pavarur:** Pjesë e kujdesit shëndetësor është edhe mbështetja për jetën e pavarur, duke mundësuar që individët me aftësi të kufizuara të jetojnë dhe të funksionojnë sa më pavarësisht nga kufizimet. Ky kujdes mund të përfshijë ndihmën për aktivitete të përditshme, si ushqimi, larja, dhe transporti.

4. Sigurimi i mjeteve dhe teknologjisë për akses të barabartë

Një tjetër drejtim i rëndësishëm i shërbimeve shëndetësore është përdorimi i **teknologjisë asistive** dhe **mjeteve të ndihmës** që ndihmojnë në mundësimin e aksesit të barabartë në kujdesin shëndetësor për personat me aftësi të kufizuara.

- **Teknologji për mbështetje:** Teknologjitë asistive mund të ndihmojnë personat me aftësi të kufizuara të kenë më shumë pavarësi dhe të arrijnë më shumë funksionalitet në jetën e përditshme. Përshtatja e sistemeve shëndetësore me teknologji të tilla mund të ndihmojë në ndihmën për mbledhjen e të dhënave mjekësore, monitorimin e shëndetit dhe përdorimin e pajisjeve mjekësore në mënyrë të sigurt.
- **Telemedicina:** Përdorimi i telemjekësisë dhe shërbimeve online mund të ofrojë mundësi për konsultime mjekësore dhe trajtim nga distanca për ata që kanë vështirësi në lëvizje ose që jetojnë në zona të largëta.

Çështja 6.6. Sigurimi i shërbimeve shëndetësore pa pagesë për personat me aftësi të kufizuara

Në Shqipëri, individët me aftësi të kufizuara përfitojnë nga disa mundësi për të marrë shërbime shëndetësore pa pagesë, përfshirë ndihmë në trajtimin e sëmundjeve, ilaçe dhe terapi.

- **Shërbimet falas për personat me aftësi të kufizuara:** Ata mund të përfitojnë nga shërbime shëndetësore falas ose me kostot e mbuluara nga shteti për trajtimin dhe ndihmën që iu nevojitet për sëmundjet që lidhen me kufizimet e tyre.
- **Përfitime për mjete dhe pajisje të specializuara:** Pajisjet asistive, si karrige me rrota, proteza, dhe pajisje për dëgjim, mund të ofrohen falas ose me një pjesë të kostos të mbuluar nga shteti ose sigurimi shëndetësor.

Në Shqipëri, individët me aftësi të kufizuara kanë të drejtën të përfitojnë shërbime shëndetësore falas ose me mbulim të plotë të kostove nga shteti. Ky mbulim është një pjesë e legjislacionit dhe politikave sociale që synojnë integrimin dhe mbështetjen e personave me aftësi të kufizuara në shoqëri. Shërbimet shëndetësore pa pagesë janë një komponent kyç i mbrojtjes dhe mirëqenies së individëve me aftësi të kufizuara, duke i mundësuar atyre të kenë akses në kujdes mjekësor, rehabilitim dhe mbështetje të tjera që mund të nevojiten për përmirësimin e cilësisë së jetës.

Kategoritë e shërbimeve shëndetësore pa pagesë për personat me aftësi të kufizuara

Shërbimet shëndetësore që mund të ofrohen falas për personat me aftësi të kufizuara përfshijnë një gamë të gjerë trajtimesh dhe mbështetjeje që janë të nevojshme për ata që përballen me kufizime fizike, mendore ose të tjera. Disa nga shërbimet kryesore janë:

1. Shërbime mjekësore dhe trajtimi i sëmundjeve

Personat me aftësi të kufizuara mund të përfitojnë shërbime mjekësore pa pagesë për trajtimin e sëmundjeve, të cilat përfshijnë:

- **Shërbime mjekësore të zakonshme:** Si trajtimi i infeksioneve, vizitat te mjekët specialistë, dhe kontrollet e rregullta mjekësore.
- **Shërbime mjekësore të specializuara:** Trajtimi i sëmundjeve që janë të lidhura drejtpërdrejt me aftësinë e kufizuar, si për shembull, trajtimi për paraliza, dëmtimet e palcës kurrizore, dhe sëmundjet neurologjike.
- **Kujdesi emergjent:** Trajtimi i rasteve urgjente të lidhura me gjendjen shëndetësore të personave me aftësi të kufizuara, si lëndime të rënda ose kushte që kërkojnë ndërhyrje të menjëhershme.

2. Rehabilitim dhe terapitë fizike

Personat me aftësi të kufizuara shpesh kërkojnë shërbime rehabilitimi dhe terapish speciale për të mundur rikuperimin e funksioneve të humbura dhe për të përmirësuar aftësinë për t'u përfshirë në aktivitete të përditshme. Shërbimet që ofrohen përfshijnë:

- **Fizioterapi dhe rehabilitim fizik:** Këto shërbime janë të nevojshme për personat që kanë humbur aftësinë për lëvizje ose që kanë dëmtime të tjera fizike.
- **Terapitë për përmirësimin e lëvizshmërisë dhe aftësive motorike:** Shërbime që ndihmojnë për të rinovuar aftësinë për të lëvizur dhe për t'u rikthyer në aktivitetet e përditshme.
- **Terapia psikologjike dhe mbështetje emocionale:** Për shumë individë me aftësi të kufizuara, mbështetja psikologjike është një pjesë e rëndësishme e trajtimit për të përballuar sfidat emocionale që vijnë me kufizimet fizike ose mendore.

3. Pajisje asistive dhe mjete për pavarësi

Pajisjet dhe mjetet asistive janë të rëndësishme për përmirësimin e pavarësisë dhe cilësisë së jetës së personave me aftësi të kufizuara. Disa nga këto mjete përfshijnë:

- **Karrige me rrota:** Personat që kanë kufizime në lëvizshmëri shpesh kanë nevojë për karrige me rrota për të mundur lëvizjen e pavarur.

- **Proteza dhe pajisje për lëvizshmëri:** Për ata që kanë humbur një pjesë të trupit, protezat dhe pajisjet e tjera asistive janë thelbësore për rikthimin e aftësisë për të lëvizur dhe për t'u përfshirë në aktivitete të përditshme.
- **Pajisje për dëgjim:** Personat me humbje dëgjimi mund të përfitojnë aparate për dëgjim falas ose me mbulim të kostos.
- **Pajisje për shkrim dhe lexim:** Për personat me të pamur, pajisjet që mundësojnë leximin dhe shkrimin (p.sh., librat e shndërruar në audio ose pajisje të tjera ndihmëse) janë të përfshira në shërbimet pa pagesë.

4. Kujdes paliativ dhe mbështetje për jetë të pavarur

Kujdesi paliativ është një tjetër shërbim i rëndësishëm për personat që janë në faza të pashërueshme të një sëmundjeje ose që kërkojnë mbështetje për jetesën e pavarur.

- **Kujdes paliativ:** Ky kujdes synon të ofrojë lehtësim të dhimbjeve dhe mbështetje për personat me kushte të rënda dhe të pashërueshme, duke siguruar cilësi të jetës për ata që nuk mund të shërohen plotësisht.
- **Mbështetje për jetesë të pavarur:** Kjo përfshin mbështetje në aktivitete të përditshme për ata që kanë nevojë për ndihmë, si p.sh., ushqimi, higjiena, dhe transporti.

Mbështetje nga sistemi i sigurimeve shëndetësore

Në Shqipëri, individët që janë të regjistruar në **Sistemin e Sigurimeve Shëndetësore** mund të përfitojnë mbulimin e shërbimeve shëndetësore pa pagesë përmes shtetit, duke përfshirë:

- **Konsulta mjekësore dhe shërbime specialistike.**
- **Trajtimet mjekësore dhe rehabilitimi** për persona që kanë nevojë për terapi afatgjatë.
- **Pajisje asistive:** Sigurimi mund të mbulojë edhe pajisje si karrige me rrota, proteza, ose aparate për dëgjim.
- **Shërbime për kujdesin paliativ dhe mbështetje në shtëpi** për ata që kanë nevojë për ndihmë të veçantë.

Mekanizmat dhe procedurat për përfitimin e shërbimeve shëndetësore pa pagesë

Për të përfituar nga shërbimet shëndetësore pa pagesë, personat me aftësi të kufizuara duhet të ndjekin disa hapa administrativë:

1. **Regjistrimi në sistemin e sigurimeve shëndetësore:** Personat me aftësi të kufizuara duhet të regjistrohen në sistemin e sigurimeve shëndetësore, nëse nuk janë të regjistruar tashmë.
2. **Kërkesa për shërbime të përcaktuara:** Kërkesa për shërbime si fizioterapia, pajisjet asistive, dhe trajtimet speciale bëhet përmes institucioneve shëndetësore dhe mund të kërkojë një vlerësim nga mjekët e specializuar.

3. **Përfitimi i shërbimeve falas:** Pasi të validohen kërkesat, individët mund të përfitojnë shërbimet falas që janë të mbuluara nga shteti, duke përfshirë trajtimet dhe pajisjet asistive që u nevojiten.

Tema 7: Politikat e Përfshirjes sociale për grupet në nevojë

7.1 Hyrje në përfshirjen sociale

Koncepti i përfshirjes sociale nënkupton ngritjen e pyetjes se pse grupe të caktuara janë më tepër të përfaqësuar ndër të varfrit; pse grupe të caktuara mbeten në kurthin e varfërisë duke mos mundur të përfitojnë plotësisht nga investimet publike, si për shembull, në arsim, shëndetësi, strehim social etj. dhe cilat janë sfidat për shërbime me cilësi më të ulët për grupe të caktuara.

Koncepti i përfshirjes sociale nxjerr në pah natyrën e ndërthurur dhe shumëdimensionale të varfërisë, pabarazisë sociale dhe diferencave gjinore si për shembull diskriminimi, aksesin në edukim, shëndetësi, pjesëmarrjes në tregun e punës. Barazia gjinore dhe përfshirja sociale vlerësohen jo vetëm si një aspekt themelor i të drejtave të njeriut dhe drejtësisë sociale, por edhe një parakusht për të përmirësuar procesin e zhvillimit duke sjellë çështjet sociale në planin e parë të ndërhyrjeve në fusha të ndryshme.

Përfshirja Sociale është procesi i integritit të individëve ose grupeve që zakonisht përjashtohen nga shoqëria, siç janë ata me aftësi të kufizuara, të papunët, ose grupe të tjera vulnerabël. Ajo përfshin krijimin e mundësive për akses në burime, shërbime, dhe pjesëmarrje në aktivitete shoqërore dhe ekonomike. Qëllimi është që të sigurohet që çdo individ të ketë mundësinë të kontribuojë dhe të përfitojë nga shoqëria, duke promovuar barazinë dhe duke ndihmuar në uljen e diskriminimit.

- **Dimensionet e Përfshirjes:**

Ekonomike: Qasja në punësim, trajnime, dhe mundësi për zhvillim profesional.

Arsimore: Qasja në arsim dhe mundësi për mësim.

Shëndetësore: Qasja në shërbime shëndetësore dhe mbështetje për nevojat speciale.

Kulturore: Pjesëmarrja në aktivitete kulturore dhe artistike

Përfshirja sociale është e rëndësishme për disa arsye kryesore:

- *Barazia dhe Drejtësia:* Siguron që të gjithë individët, pavarësisht nga sfidat që hasin, kanë qasje të barabartë në mundësi dhe burime. Kjo ndihmon në uljen e diskriminimit dhe përjashtimit.
- *Kohezioni Social:* Krijon marrëdhënie më të forta mes grupeve të ndryshme shoqërore, duke krijuar një ambient më të qëndrueshëm dhe harmonik.

- *Zhvillimi Ekonomik*: Angazhimi i individëve në tregun e punës rrit produktivitetin dhe kontribuon në rritjen ekonomike. Kur më shumë njerëz janë të angazhuar, shoqëria si e tërë përfiton.
- *Diversiteti dhe Inovacioni*: Një shoqëri e përfshirë është më kreative, duke sjellë ide dhe perspektiva të reja, që ndihmojnë në zgjidhjen e problemeve komplekse.
- *Zhvillimi Personal*: Përfshirja sociale nxit zhvillimin e aftësive dhe potencialit të individëve, duke u dhënë atyre mundësi për të kontribuar në mënyrë aktive.
- *Pjesëmarrja Civile*: Nxit angazhimin në jetën politike dhe shoqërore, duke forcuar demokracinë dhe proceset vendimmarrëse.
- *Shëndeti Mendor*: Pjesëmarrja dhe ndjenja e përfshirjes ndihmojnë në përmirësimin e mirëqenies dhe shëndetit mendor të individëve, duke reduktuar ndjenjat e izolimit dhe depresionit.

7.2 Grupet në nevojë

Grupet që shpesh përballen me përjashtimin social janë të ndryshme dhe mund të përfshijnë:

- *Personat me Aftësi të Kufizuara*: Këta individë mund të hasin pengesa në qasje ndaj arsimimit, punësimit dhe shërbimeve shëndetësore. Diskriminimi dhe stigma shoqërore shpesh ndihmojnë në përjashtimin e tyre.
- *Të Papunët*: Ata që nuk kanë punë përballen me vështirësi ekonomike dhe sociale, duke rritur rrezikun e izolimit dhe varfërisë.
- *Grupet Etnike dhe Racore në Pakicë*: Këto grupe shpesh përballen me diskriminim dhe stereotipe, duke i penguar të kenë akses në mundësi të barabarta dhe shërbime.
- *Të Rinj dhe Të Moshuar*: Të rinjtë mund të përballen me përjashtim në tregun e punës ose në vendimmarrje, ndërsa të moshuarit shpesh janë të izoluar dhe pa mbështetje sociale.
- *Personat LGBT+*: Këta individë shpesh përballen me stigmatizim, diskriminim dhe dhunë, duke i penguar ata të jetojnë hapur dhe të integruar në shoqëri.
- *Familjet e varfra*: Ata që jetojnë në kushte ekonomike të vështira shpesh përballen me mungesë qasjeje në arsim, shëndetësi dhe mundësi të tjera, duke rritur rrezikun e përjashtimit.
- *Individët që janë të dënuar ose kanë qenë vuajtës të dënimit me burg*: Ky grup shpesh has pengesa për t'u reintegruar në shoqëri pas daljes nga burgu, duke përfshirë stigmatizimin dhe pamundësinë për të gjetur punë.
- *Gratë*: Veçanërisht ato në situata të dhunës në familje ose që janë kryefamiljare, shpesh përballen me barrierat sociale dhe ekonomike.

7.3. Dokumenti i Politikave për përfshirjen sociale

Përfshirja sociale nuk mund të realizohet pa angazhimin institucional dhe atë të politikave sociale, të cilat janë boshti kryesor që bën të funksionojë mirëqënia sociale për individët dhe grupet në nevojë.

Në vitin 2024, Shqipëria ka hartuar dokumentin e Politikave për Përfshirjen Sociale, si një angazhim I Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, ministrive të linjës dhe me mbështetjen e PNUD.

Vizioni i Dokumentit të Politikave të Përfshirjes Sociale (DPPS) është: të garantojë një sistem transparent, të përgjegjshëm, të barabartë dhe gjithëpërfshirës për vlerësimin e përfshirjes sociale në të gjitha fushat e politikave të varfërisë dhe mbrojtjes sociale, punësimit dhe aftësive, shëndetit, arsimit, strehimit dhe mungesës së nevojave bazë, si dhe të të drejtave të njeriut, dhe krijimin e kohezionit social të qëndrueshëm.

Objektivi i përgjithshëm i DPPS-së është të krijojë një kuadër të balancuar dhe të vazhdueshëm për të siguruar matjen, monitorimin dhe raportimin e përfshirjes sociale në Shqipëri përmes një grupi treguesish të konsoliduar.

Fushat kryesore të politikave përfshijnë arsimin gjithëpërfshirës; kujdesin cilësor për fëmijët; kujdesin shëndetësor gjithëpërfshirës; mundësitë e zgjeruara për formim dhe zhvillim të aftësive; ndihmën për të kërkuar punë dhe ndihmën për punësim; rehabilitimin dhe riintegrimin e grupeve të cënueshme, si personat me aftësi të kufizuara, të mbijetuarit nga trafikimi, dhuna me bazë gjinore dhe dhuna në familje; strehimin social të përbalueshëm financiarisht dhe drejtësinë sociale. Politika të tilla duhet të orientohen drejt të gjithë njerëzve dhe në veçanti drejt grupeve të cënueshme, duke rritur aksesin e tyre në shërbime universale cilësore që garantojnë të drejtën për strehim të përbalueshëm financiarisht, arsim/formim universal cilësor përgjatë të gjithë jetës, mbështetje për fëmijët, kujdes shëndetësor dhe social, mundësi për përbalimin financiar të energjisë, ujit dhe shërbimeve të transportit.

Përfshirja sociale ka të bëjë me masat që u mundësojnë individëve dhe grupeve të kenë qasje në shërbimet publike në mënyrë që të marrin pjesë me shkallën më të lartë të aftësive të tyre në jetën sociale, ekonomike dhe politike të shoqërisë në të cilën jetojnë. Për këtë arsye, politikat që mbështesin përfshirjen, pra, kanë për qëllim të sigurojnë qasje për të gjithë qytetarët në shërbime publike cilësore dhe në të mira publike që rrisin mirëqenien e tyre.

Për të vlerësuar intensitetin, shkaqet dhe llojet e përfshirjes sociale, krahas strategjive të veçanta sektoriale, duhet të kuptohet mirë konteksti më i gjerë i zhvillimit, varfërisë dhe ai institucional si dhe faktorët që ndikojnë në përjashtimin, faktorë me bazë moshën, gjininë, përkatësinë etnike, vendndodhjen, punësimin, të ardhurat, aftësinë e kufizuar, orientimin seksual.

- **Niveli i varfërisë** në Shqipëri deri në vitin 2008 ka qenë në rënie, por prej këtij viti e në vijim, kriza ekonomike pati një ndikim. Sipas INSTAT-it, niveli i varfërisë u rrit nga 12,4% në vitin 2008 në 14,3% në vitin 2012. Një rikuperim i fuqishëm u krye në vitin 2021, për shkak të politikave nxitëse dhe rikuperimin post-Covid, ndërtimit dhe aktiviteteve në industrinë nxjerrëse. Të dhënat ekzistuese tregojnë se niveli i papunësisë është më i theksuar te personat me arsimim më të ulët, gratë, banorët në zonat rurale dhe qytete të vogla dhe ndër shtresat e tjera vulnerabël të popullsisë duke ndikuar në një masë edhe më të madhe në nivelin e varfërisë së tyre. Në vitin 2020, rreziku për të qenë i varfër ose përjashtimi social ka qenë 43.4%. Vajzat dhe gratë paraqesin rrezikun më të lartë për të qenë të varfëra. (INSTAT, 2022. Burra dhe gra.)
- **Punësimi** është një parakusht thelbësor për përfshirjen sociale. Sipas INSTAT (2022), në tremujorin e dytë 2023, shkalla zyrtare e papunësisë në Shqipëri është 10,7%. Sipas INSTAT (2023), shkalla e punësimit për burrat e grupmoshës 15-64 vjeç është 72,6%, ndërsa për gratë është 62,3%. Krahasuar me të njëjtin tremujor të vitit 2022, shkalla e punësimit është rritur për burrat me 1,7 pikë përqindje, ndërsa për gratë është rritur me 4,1 pikë përqindje. Shkalla zyrtare e papunësisë për burrat është 11,0% dhe për gratë 10,4%. Përfshirja e njerëzve vulnerabël në tregun e punës është një sfidë. Të kesh punë të paguar është një nga mënyrat më të mira për njësitë familjare për të fituar të ardhurat e tyre në tregun e ekonomive dhe për të mos rënë në varfëri.
- **Të drejtat e njeriut** përfshijnë zotërimin e dokumenteve personale dhe aksesin në sistemin e drejtësisë, të cilat janë çështje kryesore të përfshira në DPPS. Kjo për shkak se ekziston një lidhje e fortë ndërmjet aksesit në sistemin e drejtësisë dhe përfshirjes sociale, sidomos kur bëhet fjalë për grupe vulnerable apo individ dhe komunitete që banojnë në zona rurale. Pabarazitë sociale (gjinore, etnike, vendbanimi, aftësia e kufizuar) ndikojnë në aksesin e individit dhe komunitetit në sistemin e drejtësisë. Aksesin në drejtësi dhe pabarazitë janë të ndërlydhura dhe me aksesin.

7.4. Monitorimi I përfshirjes sociale në Shqipëri

Politikat sociale janë thelbësisht të rëndësishme për të siguruar përfshirjen sociale të individëve dhe grupeve në nevojë, por gjithmonë duhet pasur në konsideratë që ky është një proces, i cili kërkon monitorim të vazhdueshëm. Institucionet duhet të sigurohen për përfshirjen sociale, si dhe sa ndodh ajo, si një indikator matës.

Qeveria e Shqipërisë ka krijuar Agjencinë Shtetërore të Programimit Strategjik dhe Koordinimit të Ndihmës (SASPAC) për të udhëhequr hartimin, zbatimin dhe vlerësimin e politikave, për të drejtuar dhe monitoruar zhvillimin e politikave, zbatimin dhe vlerësimin e strategjisë, si dhe rritjen e koordinimit ndërmjet sektorit dhe donatorëve.

Misioni i SASPAC është koordinimi i ndihmës së huaj për programet dhe projektet zhvillimore, të ndihmojë strukturat vendimmarrëse në hartimin e Strategjisë Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim (SKZHI) dhe monitorimi i zbatimit të saj, ofrimi i mbështetjes metodologjike në hartimin e strategjive ndërsektoriale dhe sektoriale, me qëllim harmonizimin e tyre me SKZHI-në, monitorimin e zbatimit të tyre, koordinimin e procesit të administrimit të projekteve me interes kombëtar dhe ofrimi i mbështetjes për institucionet e administratës shtetërore me qëllim rritjen e kapaciteteve në fushën e programeve dhe projekteve zhvillimore.

Matja e efektivitetit të politikave sociale që sigurojnë përfshirjen sociale bëhet përmes: Anketime mbi standardet e jetesës së popullsisë duke përdorur Anketën e të Ardhurave dhe Nivelit të Jetesës. Raporti vjetor *Matja e Përfshirjes Sociale në Shqipëri* përmban kriteret për ndarjen e të dhënave: gjinia, mosha, niveli arsimor, punësimi, përkatësia etnike, statusi i personave me aftësi të kufizuara, lloji i vendbanimit, rajoni i Shqipërisë, të ardhurat, niveli arsimor i nënës, punësimi i nënës, madhësia e familjeve, numri i fëmijëve në një familje dhe izolimi fizik.

Burimet kryesore të të dhënave janë të dhënat zyrtare nga Instituti i Statistikave, të dhënat statistikore, si dhe institucionet referencë për mbledhjen e të dhënave në sektorët e mbrojtjes sociale, punësimit dhe mbështetjes së biznesit, shëndetësisë, arsimit, strehimit dhe nevojave bazë, si dhe pjesëmarrjes dhe të drejtave të njeriut.

7.5.Sfidat e përfshirjes sociale:

1. *Diskriminimi*: Diskriminimi mund të ndodhë në shumë forma, përfshirë atë racor, gjinor, etnik, dhe seksual. Këto paragjykime shpesh rezultojnë në pengesa për aksesin në mundësi punësimi, arsim, dhe shërbime shëndetësore. Diskriminimi sistematik mund të ndikojë në mënyrë të konsiderueshme në jetën e individëve, duke i lënë ata në një cikël varfërie dhe ekskluzioni.

2. *Varfëria*: Varfëria është një pengesë kryesore për përfshirjen sociale. Individët dhe familjet që jetojnë në varfëri shpesh përballen me vështirësi në aksesin në arsim, shëndetësi, dhe strehim. Kjo varfëri mund të krijojë një ndjenjë të pafuqishmërie dhe t'i pengojë ata të angazhohen në aktivitete sociale dhe kulturore.

3. *Mungesa e Arsimimit*: Një sistem arsimor i dobët ose jo të barabartë rrit pabarazitë. Fëmijët nga familje me të ardhura të ulëta shpesh kanë qasje të kufizuar në shkolla cilësore, duke i lënë ata pa aftësi të nevojshme për t'u integruar në tregun e punës. Arsimimi i pamjaftueshëm ndikon gjithashtu në besimin e individëve në vetvete dhe mundësinë e tyre për të kontribuar në shoqëri.
4. *Kultivimi i Paragjytimeve*: Stereotipet dhe besimet e gabuara rreth grupeve të ndryshme shpesh krijojnë një atmosferë ndarjeje. Kjo mund të çojë në stigmatizimin e individëve dhe përjashtimin e tyre nga shërbimet dhe mundësitë, duke i bërë ata të ndihen si qytetarë të dorës së dytë.
5. *Politikat jo efektive*: Edhe kur ekzistojnë politika për përfshirjen sociale, shpesh ato nuk zbatohet në mënyrë efektive. Mungesa e financimit, koordinimi i dobët midis institucioneve dhe mungesa e angazhimit politik mund të pengojnë zbatimin e këtyre politikave.
6. *Krizat Ekonomike dhe Sociale*: Situatat emergjente, si kriza ekonomike, luftërat ose pandemitë, rrisin pabarazitë ekzistuese. Grupi më i prekshëm janë zakonisht ata që janë tashmë të marginalizuar, duke i përkeqësuar ndjenjat e përjashtimit dhe duke vështirësuar përpjekjet për integrim.
7. *Mungesa e Ndhmës Psikosociale*: Shumë individë që përballen me sfida të përjashtimit shoqëror gjithashtu kanë nevojë për mbështetje emocionale dhe psikosociale. Mungesa e shërbimeve të tilla, si terapitë ose grupet mbështetëse, mund të pengojë shërimin dhe integrimin e individëve në shoqëri.

7.6.Roli i institucioneve dhe ojf:

Institucionet dhe OJF-të (organizata jofitimprurëse) luajnë një rol të rëndësishëm në promovimin e përfshirjes sociale përmes politikave, shërbimeve dhe iniciativave që synojnë adresimin e pabarazive dhe përjashtimit. Një qasje e koordinuar dhe e integruar është thelbësore për të arritur qëllimet e përfshirjes sociale dhe për të ndihmuar në ndërtimin e një shoqërie më të barabartë dhe të drejtë.

- *Roli i Institucioneve:*

-Politika dhe Legjislacioni: Institucionet qeveritare janë përgjegjëse për zhvillimin e politikave dhe legjislacionit që promovon përfshirjen sociale. Kjo përfshin krijimin e ligjeve që mbrojnë të drejtat e grupeve të marginalizuara, si dhe ofrimin e mundësive për arsim dhe punësim.

-Financimi dhe Burimet: Qeveritë shpesh ofrojnë financime për programe që adresojnë varfërinë, diskriminimin dhe përjashtimin. Këto burime mund të ndihmojnë në mbështetje të iniciativave lokale dhe projekteve që promovojnë përfshirjen sociale.

- Shërbime Publike: Institucionet ofrojnë shërbime publike që janë të rëndësishme për përfshirjen sociale, si arsimi, shëndetësia dhe strehimi. Sigurimi i aksesit në këto shërbime është thelbësor për të gjithë individët, sidomos ata në nevojë.

- Koordinimi dhe Bashkëpunimi: Institucionet qeveritare mund të koordinojnë përpjekjet ndërmjet sektorëve të ndryshëm (qeveritarë, privatë, dhe OJF) për të krijuar një qasje më të integruar ndaj përfshirjes social.

- *Roli I OJF-ve:*

- Advokacia dhe Ndërgjegjësimi: OJQ-të luajnë një rol të rëndësishëm në avokimin për të drejtat e grupeve të marginalizuara. Ato ndihmojnë në rritjen e ndërgjegjësit për çështjet e përjashtimit social dhe ofrojnë një zë për ata që nuk kanë mundësi të shprehin.
- Projekte dhe Iniciativa Lokale: Shumë OJQ zhvillojnë projekte dhe iniciativa që drejtohen direkt në nevojat e komuniteteve. Këto projekte mund të përfshijnë programe edukative, trajnime për aftësi profesionale, ose aktivitete kulturore që promovojnë bashkëpunimin dhe integrimin.
- Mbështetje Psikosociale: OJQ-të shpesh ofrojnë mbështetje emocionale dhe psikosociale për individë që përballen me sfida si varfëria, diskriminimi, dhe dhuna. Këto shërbime janë të rëndësishme për ndihmën e individëve në rimëkëmbjen dhe integrimin e tyre në shoqëri.
- Kërkime dhe Studime: OJQ-të shpesh angazhohen në kërkime dhe analiza për të identifikuar nevojat e komuniteteve dhe për të vlerësuar efektivitetin e politikave dhe programeve ekzistuese. Kjo ndihmon në formimin e politikave dhe në përshtatjen e shërbimeve sipas nevojave të realitetit lokal.

- *Bashkëpunimi I institucioneve me OJF:*

Bashkëpunimi midis institucioneve dhe OJQ-ve është thelbësor për të arritur qëllimet e përfshirjes sociale. Kjo përfshin:

- Partneritete: Krijimi i partneriteteve për të implementuar projekte të përbashkëta që adresojnë sfidat sociale.
- Shkëmbimi i Informacionit: Ndihma në ndarjen e informacionit mbi nevojat e komunitetit dhe efektivitetin e politikave.
- Mobilizimi i Burimeve: Kombinimi i burimeve dhe kapaciteteve për të maksimizuar impaktin e iniciativave për përfshirjen sociale.

7.7 Edukimi dhe ndërgjegjësimi:

Fushatat e ndërgjegjësit dhe edukimit janë të domosdoshme për promovimin e përfshirjes sociale. Ato ndihmojnë në rritjen e ndërgjegjësit, reduktimin e paragjykimeve, dhe fuqizimin e individëve dhe grupeve. Me angazhimin e duhur nga institucionet, OJQ-të, dhe shoqëria civile, këto fushata mund të kontribuojnë në ndërtimin e një shoqërie më të barabartë dhe të përfshirë.

1. Rritja e Ndërgjegjësit

- Informimi i Publikut: Fushatat e ndërgjegjësimit ndihmojnë në informimin e publikut mbi çështjet që ndikojnë grupet e marginalizuara, si varfëria, diskriminimi, dhe përjashtimi. Kjo rrit njohuritë dhe kuptimin për këto probleme.
- Promovimi i historive dhe eksperiencave: Të treguarit e historive personale të individëve që përballen me përjashtimin social ndihmon në humanizimin e çështjeve dhe krijimin e empatisë.

2. Reduktimi i Paragjytimeve

- Sfidimi i Stereotipeve: Fushatat adresojnë dhe sfidojnë stereotipet negative që lidhen me grupe të ndryshme, duke promovuar një imazh më të saktë dhe të drejtë të këtyre grupeve.
- Promovimi i Diversitetit: Duke festuar diversitetin dhe shumëllojshmërinë, këto fushata inkurajojnë praninë dhe respektin për dallimet kulturore, etnike, dhe sociale.

3. Arsimitimi dhe Zhvillimi i Aftësive

- Edukimi Formal dhe Joformal: Fushatat ofrojnë mundësi për edukim që ndihmojnë individët të zhvillojnë aftësi të nevojshme për të qenë aktivë në shoqëri. Kjo përfshin trajnimet në aftësi profesionale, edukimin mbi të drejtat e njeriut dhe informimin mbi shërbimet që janë të disponueshme.
- Zhvillimi i Ndërgjegjësimit Civil: Edukimi mbi rëndësinë e angazhimit në aktivitete qytetare, si votimi dhe pjesëmarrja në vendimmarrje, ndihmon në fuqizimin e individëve për të marrë pjesë në shoqëri.

4. Fuqizimi i Grupit të Margjinalizuar

- Mbështetje dhe Burime: Fushatat ofrojnë mbështetje dhe resurse për grupet e marginalizuara, duke i ndihmuar ata të kuptojnë të drejtat e tyre dhe mundësitë që kanë për t'u angazhuar në shoqëri.
- Rritja e Vetëbesimit: Ndihmojnë në ndihmën e individëve për të zhvilluar një ndjenjë të vetëbesimit dhe aftësisë, duke i bërë ata më të gatshëm për të kërkuar mundësi dhe për të marrë pjesë në aktivitete shoqërore.

5. Krijimi i Një Atmosfere Pozitive

- Promovimi i Tolerancës: Fushatat ndihmojnë në krijimin e një kulture tolerante dhe përfshirëse, ku çdo individ ndihet i pranuar dhe i respektuar, pavarësisht nga sfondet e tyre.
- Ndihma në Ndërtimin e Komuniteteve: Rritja e bashkëpunimit dhe solidaritetit mes grupeve të ndryshme nxit ndjenjën e përkatësisë dhe komunitetit.

6. Politikave dhe Veprimet e Qeverive dhe OJF-ve

- Pjesëmarrja në Zhvillimin e Politikave: Fushatat e ndërgjegjësimit ndihmojnë në përfshirjen e zërave të ndryshëm në procesin e zhvillimit të politikave që prekin përfshirjen sociale.

- Monitorimi i Progresit: Ato krijojnë një mundësi për të monitoruar dhe vlerësuar progresin në përfshirjen sociale dhe për të identifikuar nevojat për përmirësim.

7. Rritja e Pjesëmarrjes Qytetare

- Angazhimi Aktiv: Fushatat inkurajojnë individët të angazhohen në aktivitete qytetare dhe të kontribuojnë në përmirësimin e kushteve të jetesës në komunitetet e tyre.
- Vullnetarizmi dhe Aktivizmi: Ato nxisin individët të bëhen vullnetarë dhe të angazhohen në aktivitete që mbështesin përfshirjen sociale, duke krijuar një ndikim pozitiv në shoqëri.

Tema 8: Zbatimi i Kodit të Etikës profesionale dhe të sjelljes

8.1 Hyrje në Kodin e Etikës dhe parimet

Etika është studimi i principeve që udhëheqin sjelljen e njerëzve, duke shqyrtuar çfarë është e drejtë dhe çfarë është e gabuar. Ajo përfshin analiza mbi vlerat, normat dhe rregullat që formojnë sjelljen e individëve dhe shoqërive. Etika ka rrënjë të thella në filozofinë antike. Filozofët Aristoteli, Pluton dhe Sokrati studiuuan natyrën e të mirës dhe virtytit. Vetë fjala “etikë” e ka prejardhjen nga greqishtja “ethos” që do të thotë “sjellje, zakon” dhe e lindur në disiplinën e filozofisë, etika studion sjelljen njerëzore, duke ndihmuar të kuptojmë cilat janë sjellje të përshtatshme ose të papërshtatshme për mjediset ku ndërveprojmë. Etika është thelbësore për ndërtimin e marrëdhënieve të besueshme dhe për ruajtjen e një shoqërie të drejtë dhe të barabartë. Ajo ndihmon individët të bëjnë zgjedhje të informuara dhe të përgjegjshme në jetën e tyre personale dhe profesionale.

- **Kodi i etikës profesionale** është një set rregullash dhe parimesh që udhëheqin sjelljen e profesionistëve në shërbim ndaj individëve dhe komunitetit. Në shërbimet sociale dhe shëndetësore merr rëndësi të veçantë sepse:
 - Garanton që të drejtat e pacientëve/përfituesve të rëspektohen, si dhe krijon një mjedis ku pacientët/përfituesit ndihen të sigurt dhe të pranuar.
 - Ndhmon profesionistët për të marrë vendime të përgjegjshme dhe asnjëanëse.
 - Ndhmon në ndërtimin e marrëdhënieve të besimit mes profesionistit dhe pacientit/përfituesit. Këta të fundit duke ditur që profesionistët udhëhiqen nga rregullat janë më të hapur e bashkëpunues.
 - Inkurajon punën në ekip dhe komunikimin e hapur, gjë që është shumë e rëndësishme për ofrimin e shërbimeve të integruara dhe efektive.
 - Ofron udhëzime për menaxhimin e situatave të vështira dhe konflikteve të interesit.
 - Siguron që shërbimet të ofrohen në mënyrë të barabartë dhe pa diskriminim ndaj individëve/grupeve të caktuara.
 - Inkurajon profesionistët të rrisin zhvillimin e tyre profesional vazhdimisht duke ofruar dhe shërbime me cilësi të lartë.

- Ndhomon profesionistët në formimin e kulturës profesionale, bazuar në përgjegjshmëri dhe integritet

- **Parimet bazë të Etikës**

Etika ka parimet e saj, të cilat janë njëkohësisht edhe “shtylla kurrizore” e etikës, mbi të cilën mbështetet për të siguruar drejtësinë dhe cilësinë e shërbimeve sociale e shëndetësore.

Parimet kryesore të etikës janë:

- *Respekti për individin*: Ky parim nënkupton njohjen e të drejtave dhe dinjitetit të çdo personi, pa dallime race, ngjyre, culture, fetare etj. Profesionistët duhet të trajtojnë individët me respekt, të pranojnë diversitetin dhe të sigurojnë që të gjithë të kenë të drejta të barabarta.
- *Altruizmi*: Thekson nevojën për të bërë diçka që do të sjellë dobi për të tjerët. Ky parim nxit profesionistët të kontribuojnë në mirëqënien e pacientit dhe të ndihmojnë ata në menyrë efektive.
- *Përgjegjshmëria*: Profesionistët duhet të marrin përgjegjësi për veprimet dhe vendimet e tyre. Kjo përfshin marrjen e vendimeve të informuara dhe të ndërgjegjshme si dhe të pranojnë pasojat që atom und të kenë.
- *Integriteti*: Ky parim dikton që profesionistët të shërbejnë me ndershmëri dhe transparencë, duke shmangur konfliktet e interesit dhe të veprojnë në përputhje me vlerat dhe normat etike.
- *Drejtësia*: Ky parim nënkupton që të gjithë individët të trajtohen në mënyrë të barabartë dhe të shmangin të gjitha format e diskriminimit.
- *Autonomia*: Ky parim siguron që individët kanë vetë të drejtën të marrin vendime për veten e tyre dhe se profesionistët japin vetëm këshilla sygjerime. Individët informohen për alternativat e trajtimit dhe marrin vendim vetë.
- *Konfidencialiteti*: Ky është një parim kyç në shërbimet social-shëndetësore dhe mund të shkelet vetëm për arsye të veçanta. Profesionistët duhet të sigurohen që të dhënat e pacientëve/përfituesve të mbahen në vende të sigurta dhe të mos ndahen pa lejen e tyre. Kjo ndihmon në ndërtimin e besimit dhe respektimit të privatësisë së individit.

- Diskutojmë shembujt e mëposhtëm:

1. Ana punon si Asistente Sociale në një qendër sociale për të moshuar. Komshija X që jeton në një pallat me të ishte braktisur nga familjarët dhe vendosur në qendër. Kjo ishte situatë shumë e vështirë për zonjën X dhe nuk donte të diskutohej kjo temë. Nisur nga dhembshuria/keqardhja, Ana shkoi menjëherë në shtëpinë e komshinjve të saj dhe i kritikoi për veprimin e kryer. A ka shkelur Ana parimet e etikës profesionale dhe nëse po, cilat? Argumentojmë.
2. Bora sapo ka përfunduar studimet në drejtimin Social-Shëndetësor dhe është punësuar si Punonjëse Shëndetësor në një qendër. Që në ditën e parë të punës, ajo refuzon t'i shërbejë

një pacienti me sëmundje terminale, me shpjegimin se nga ajo sëmundje ishte ndarë nga jeta babai i saj. Diskutojmë për rastin nëse kemi të bëjmë me shkelje të etikës dhe argumentojmë.

8.2 Rëndësia e Kodit të sjelljes

Kodi i etikës së sjelljes është një instrument shumë i rëndësishëm në punën e profesionistëve me pacientët/përfituesit për të përcaktuar standartet që duhet të ndjekin, por shërben edhe si një udhëzues për sjelljen në raport me kolegët. Profesionistët e përdorin Kodin e Sjelljes si “busullën” e tyre orientuese për të vendosur marrëdhënie profesionale me individët, stafin, për të pasur komunikim korrekt dhe efektik, për të zhvilluar aftësitë e të dëgjuarit dhe të të kuptuarit të tyre, duke pasur parasysh gjithmonë që individi është në qendër të prioritetit për të ofruar shërbime cilësore. Kodi i sjelljes ndihmon në krijimin e një mjedisi të sigurt dhe mbështetës për pacientët/përfituesit dhe kolegët, për të përcaktuar sjelljet e duhura dhe sjelljet jo të duhura.

Disa nga aspektet kryesore të Kodit të sjelljes janë:

- Empatia – Aftësia për të kuptuar dhe ndjerë emocionet e të tjerëve, e thënë ndryshe “të vendosësh veten në vendin e tjetrit”.
- Komunikimi – Promovon transparencën, respektin në marrëdhëniet profesionale dhe ndërpersonale. Një komunikim i qartë dhe i hapur ndihmon në ndërtimin e besimit dhe parandalimin/zgjidhjen e situatave të papërshtatshme.
- Bashkëpunimi – Të punuarit në mënyrë efektive në grup për të arritur qëllime të përbashkëta.
- Profesionalizmi – Ruajtja e standarteve të larta në punë, duke demonstruar kompetencë dhe përgjegjshmëri.
- Veshja – Një aspekt tepër i rëndësishëm i Kodit të sjelljes që orienton profesionistët se cila është një veshje e përshtatshme për ambientin e punës, takimet zyrtare etj.

8.3 Kodi i etikës dhe Deontologjia mjekësore

Deontologjia mjekësore është një degë e etikës që merret me detyrat dhe përgjegjësitë e profesionistëve të shëndetit. Si një është një bashkësi principesh dhe rregullash të cilat mjeku(1) është i detyruar t’i njohë dhe t’i respektojë gjatë ushtrimit të profesionit, ajo bazohet në parime të qarta që udhëheqin sjelljen e tyre dhe profesionistëve të tjerë të shëndetit. Kodi i etikës dhe deontologjia mjekësore janë të lidhura ngushtë, duke përcaktuar standardet e sjelljes për profesionistët e shëndetit. Sjellja e mjekut, edhe jashtë ushtrimit të profesionit, duhet të jetë shembullore në përputhje me dinjitetin që kërkon ky profesion. Mjekët janë të detyruar të njohin principet dhe rregullat që përmbahen në këtë Kod dhe në bazë të tyre, të përshtasin sjelljen profesionale.

Në momentin kur regjistrohet në Urdhrin e Mjekëve, çdo mjek është i detyruar të konfirmojë me shkrim njohjen e këtij Kodi, si dhe të betimit të mjekut dhe të shpreh angazhimin se do t’i respektojë me përpikmëri dhe me vullnet të plotë.

- Detyrat e përgjithshme të mjekëve:
 - Detyra themelore e çdo mjeku, në shërbim të individit dhe të shëndetit publik, është mbrojtja e jetës, e shëndetit fizik e mendor të njeriut dhe lehtësimi i vuajtjeve të tij.
 - Mjeku është i detyruar, në kohë paqeje dhe lufte, të ofrojë kujdesin shëndetësor dhe ndihmën mjekësore në përputhje me principet e mjekimit efektiv, të njëjtë për të gjithë, pa dallim moshe, seksi, race, kombësie, feje, pikëpamje politike, gjendje ekonomike, pozite shoqërore etj, duke respektuar të drejtat dhe dinjitetin e pacientit.
 - Detyrimi për t'u angazhuar në rast lufte apo katasrofash.
 - Mjeku duhet të respektojë dhe mbrojë traditat më të vyera të profesionit mjekësor, duke praktikuar vazhdimisht standarde të larta profesional dhe sjellje etike të përshtatshme ndaj të sëmurit, familjarëve dhe ndaj çdo personi tjetër që i kërkon ndihmë.
 - Në prezencë të një të sëmuri apo të dëmtuari në rrezik për jetën, mjeku, pavarësisht profilit profesional, e ka për detyrë të ndërhyjë në çdo vend e rrethanë për të dhënë ndihmën urgjente, duke asistuar deri në momentin që të sigurohet se ai po merr ndihmën mjekësore të kualifikuar.
 - Mbajtja e marrëdhënieve të mira dhe profesionale me kolegët.
 - Ruajtja e figurës profesionale dhe reputacionit me integritet.
 - Përditësimi me më të rejat e shkencës, në funksion të punës së tij.
 - Mjeku e ka për detyrë të kontribuojë në edukimin dhe trajnimin e mjekëve të tjerë.
- ***Detyrat e mjekut ndaj pacientit:***
 - Kujdesi për ruajtjen e mirëqënies dhe interesave shëndetësore të të sëmurit janë prioritet i mjekut.
 - Sjellje profesionale dhe gjuhë e kuptueshme për pacientin.
 - Ruajtja e konfidencialitetit dhe të dhënave të pacientit.
 - Mjeku mund të zbulojë të dhënat e të sëmurit, vetëm në rastet kur fshehja e tyre rrezikon jetën e të sëmurit ose kur kërkohet nga një organ i njohur me ligj.
 - Mjeku e ka për detyrë ta informojë të sëmurin në mënyrë të sqartë dhe të kuptueshme, duke marrë parasysh në çdo rast personalitetin dhe gjendjen e tij psikike.
 - Mjeku ka për detyrë të mbajë familjarët të informuar për procedurat mjekësore.
 - Është detyrim për çdo mjek marrja e pëlqimit të të sëmurit përpara çdo ndërhyrjeje, ekzaminimesh apo mjekimesh të propozuara, pasi ta ketë informuar me hollësi dhe të jetë bindur se i sëmuri e ka kuptuar.
- Marrëdhëniet midis mjekëve, profesionit dhe institucioneve:
 - Respekti reciprok.
 - Solidariteti ndaj kolegëve
 - Qëndrime ndaj sjelljeve jo korrekte të kolegëve
 - Mjekët duhet të këshillohen dhe konsultohen me kolegët e tyre

8.4 Kodi i etikës dhe Deontologjisë i Punonjësve Socialë

Puna sociale është veprimtaria profesionale e bazuar te praktika, si dhe një disiplinë akademike që promovon ndryshimin, zhvillimin, kohezionin social dhe drejtësinë sociale, si dhe fuqizimin dhe pavarësimin e njerëzve. Misioni i profesionit të Punës Sociale është të përmirësojë mirëqenien e popullsisë dhe të ndihmojë në plotësimin e nevojave bazë të të gjithë njerëzve, duke i kushtuar vëmendje të veçantë nevojave dhe fuqizimit të personave që përballen me probleme të mbijetesës, që janë viktime të dhunës apo shfrytëzimit dhe që rrezikojnë të mbeten në ciklin e përjashtimit ekonomik dhe social. Një tipar karakteristik dhe përcaktues i Punës Sociale është fokusi i dyfishtë i profesionit si tek mirëqenia e individit brenda kontekstit social, ashtu edhe tek mirëqenia në tërësi e shoqërisë. Misioni i profesionit të Punës Sociale i ka rrënjët në një tërësi vlerash bazë. Këto vlera qendrore që janë edhe guri themelor i qëllimit dhe i perspektivës së Punës Sociale përfshijnë:

- Ofrim shërbimi
- Promovim i drejtësisë sociale
- Respektim i dinjitetit dhe vlerave njerëzore
- rëndësia e marrëdhënieve njerëzore
- integritet
- kompetencë

Standardet e mëposhtme etike janë të rëndësishme për aktivitetin profesional të të gjithë punonjësve socialë. Ato janë: (1) përgjegjësitë etike të punonjësit social ndaj klientit; (2) përgjegjësitë etike të punonjësit social ndaj kolegëve; (3) përgjegjësitë etike të punonjësit social në vendin e punës; (4) përgjegjësitë etike të punonjësit social si profesionist; (5) përgjegjësitë etike të punonjësit social ndaj profesionit të Punës Sociale; (6) përgjegjësitë etike të punonjësit social ndaj shoqërisë në tërësi.

. Përgjegjësitë Etike të Punonjësve Socialë ndaj Klientëve/përfituesve:

- Përkushtimi ndaj klientëve
- Vetëvendosja
- Miratimi i Informuar
- Kompetencat/Aftësitë dhe shprehitë
- Kompetencat/Aftësitë dhe shprehitë Kulturore dhe Diversiteti Social
- Konflikti i Interesave
- Privatësia dhe Konfidencialiteti
- E drejta mbi Dosjet- Profesionistët e shërbimeve sociale duhet të lejojnë përfituesit të shikojnë dosjet e tyre, informacionet mbi ta përveç rasteve kur ka të dhëna shumë sensitive që mund të dëmtojnë gjendjen e tyre.

- Marrëdhëniet Seksuale- (Profesionistët e shërbimeve sociale nuk mund të kenë marrëdhënie seksuale dhe intime me klientët/përfituesit.
- Kontakti Fizik -(Profesionistët e shërbimeve sociale nuk mund të kenë kontakt fizik me klientët/përfituesit e tyre, vetëm në rastet e gjendjes psikologjike të rënduar).
- Ngacmimi Seksual- (Profesionistët e shërbimeve sociale nuk duhet të ngacmojnë seksualisht klientët/përfituesit)
- Të Folurit Fyes- Duhet të shmangin gjuhën fyese dhe të papërshtatshme me klientët/përfituesit.
- Klientët të Cilëve u Mungon Aftësia për Vendim-marrje

Përgjegjësitë Etike të Punonjësve Socialë ndaj Kolegëve:

- Respekti
- Konfidencialiteti
- Marrëdhëniet ndërdisiplinore
- Mosmarrëveshjet midis kolegëve
- Konsultimi
- Referimi për shërbimet
- Marrëdhëniet seksuale
- Ngacmimet seksuale
- Dëmtimi i kolegëve

Përgjegjësitë Etike të Punonjësve Socialë në Praktikë:

- Supervizimi dhe Konsultimi
- Trajnimi dhe Edukimi
- Regjistrimi i të dhënave për klientin.

-Përgjegjësitë Etike të Punonjësve Socialë si Profesionistë:

- Kompetencat/aftësië dhe shprehinë
- Diskriminimi
- Sjellja personale
- Mashtrimi dhe Pandershmëria
- Pranimi i Meritave të të tjerëve

8.5 Çështjet etike të zakonshme dhe dilemat etike

Profesionistët e shërbimeve sociale-shëndetësore përballen me çështje të ndryshme etike në punën e tyre me përfituesit, gjatë ofrimit të shërbimeve. Disa nga çështjet etike më të zakonshme janë:

1. Drejtësia: Si të sigurohet një shpërndarje e drejtë e burimeve dhe mundësive.
2. Privatësia: Balancimi mes të drejtave të individëve për privatësi dhe nevojave për siguri.

3. Përgjegjësia: Pjesa e përgjegjësisë morale për veprimet e individëve ose organizatave.
5. Të drejtat e njeriut: Respektimi dhe mbrojtja e të drejtave themelore të individëve.

Ndërsa, dilemat etike janë situata kur ndodhen në konflikt vlera, principe ose norma etike. Disa shembuj përfshijnë:

1. Përzgjedhje mes dy alternativave: Të dyja alternativat mund të kenë pasoja të ëndësishme si zgjidhja midis ndihmës për një mik dhe përmbushjes së një detyre profesionale.
2. Konflikti i interesit: Situata kur interesi personal është në kundërshtim me atë public dhe një përfaqesues i lartë institucional duhet të vendosë mes përfitimeve personale dhe shërbimeve në të mirë të komunitetit.
3. Konflikti i vlerave: Dilemat shpesh ndodhin kur vlera si: integriteti, ndershmëria, besnikëria, janë në kundërshtim me njëra-tjetrën.
4. Zgjedhja mes të mirave dhe të këqijave: Situata ku një veprim mund të sjellë rezultate pozitive për disa, por negative për të tjerë.
5. Etika profesionale vs. etika personale: Kur normat e punës bien në kundërshtim me bindjet personale.

Këto dilema kërkojnë reflektim të thellë dhe analiza të rrethanave për të gjetur zgjidhje të drejtë.

8.6 Roli i supervizorëve

Supervizori ka një rol shumë të rëndësishëm në sigurimin e zbatimit të etikës në shërbimet sociale dhe shëndetësore. Kjo përfshin disa aspekte kyçe si më poshtë:

- Monitorimi dhe vlerësimi

Supervizori ka përgjegjësinë për të mbikqyrur punën e stafit, duke u siguruar që praktikat dhe vendimet e tyre janë në përputhje me kodet etike dhe standardet profesionale. Si praktikë, kjo përfshin:

- Vlerësime të performancës për të identifikuar sjelljet që përforcojnë ose dëmtojnë etikën.
- Inkurajimi i stafit për të raportuar situatat e papërshtatshme etike.

- Trajnimi dhe edukimi

Supervizorët luajnë rol kyç në rritjen e kapaciteteve të stafit mbi çështjet etike dhe kjo përfshin:

- Organizimi i sesioneve informuese për të njohur më mirë etikë
- Këshillimi individual duke ofruar mbështetje për punonjësit që hasen me dilemma etike.
- Zgjidhja e konflikteve

Në rastet e konflikteve ose dilemave etike në punë, supervizorët ndihmojnë në analizimin e situatës dhe sigurimit të një procesi të drejtë, transparent dhe të barabartë për të gjithë.

- Krijimi i një mjedisi mbështetës:

Një kulturë positive është thelbësore për të siguruar që çështjet e etikës janë prioritet, prandaj supervizorët promovojnë komunikimin e hapur dhe respektojnë diversitetin.

- Përgjegjshmëria:
- Supervizorët janë përgjegjës për zbatimin e etikës në institucion dhe kjo përfshin:
 - Informimin dhe ndërgjegjësimin e stafit për përgjegjësitë dhe pasojat e veprimeve të tyre.
 - Marrjen e masave disiplinore në rastet kur konstatohet shkelje etike, për të ruajtur integritetin e institucionit.

Tema 9: Zbatimi i rregullores së brendshme të institucionit.

Zbatimi i rregullores së brendshme të institucionit të shërbimeve social-shëndetësore është një proces i rëndësishëm për të siguruar funksionimin efektiv të institucionit dhe për të garantuar që shërbimet e ofruara janë në përputhje me standardet dhe rregullat e caktuara.

Ky proces përfshin disa hapa kryesorë:

1. Hartimi dhe miratimi i rregullores së brendshme

- Përgatitja e një dokumenti që përcakton qartë politikën, procedurat, të drejtat dhe përgjegjësitë e të gjithë palëve të përfshira.
- Përfshirja e dispozitave ligjore përkatëse dhe standardeve profesionale.
- Konsultimi me stafin, përdoruesit e shërbimeve dhe ekspertët për të siguruar një dokument gjithëpërfshirës.

2. Informimi dhe edukimi i stafit

- Sigurimi që të gjithë punonjësit të kenë akses dhe njohuri për rregulloren.
- Organizimi i trajnimeve për të shpjeguar politikën dhe procedurat.
- Dhënia e udhëzimeve të qarta për detyrat dhe përgjegjësitë e secilit.

3. Monitorimi i zbatimit

- Krijimi i një sistemi për të mbikëqyrur respektimin e rregullores.
- Përcaktimi i një komiteti apo personi përgjegjës për monitorimin dhe raportimin e shkeljeve.
- Sigurimi i mjeteve për vlerësimin e performancës dhe reagimin ndaj situatave të veçanta.

4. Mekanizmat e ndreqjes

- Vendosja e procedurave për trajtimin e mosrespektimit të rregullores.
- Marrja e masave disiplinore në raste të shkeljeve.
- Sigurimi që shkeljet të trajtohen në mënyrë të drejtë dhe transparente.

5. Rishikimi dhe përmirësimi i rregullores

- Rishikimi periodik i rregullores për të reflektuar ndryshimet ligjore ose nevojat operacionale.
- Përfshirja e komenteve dhe sugjerimeve nga stafi dhe përdoruesit e shërbimeve.
- Përmirësimi i vazhdueshëm për të mbajtur standardet e shërbimit në nivel të lartë.

6. *Promovimi i një kulture respekti dhe transparence*

- Ndërtimi i një mjedisi ku të gjithë palët ndihen të respektohen dhe të dëgjoen.
- Sigurimi që rregullorja zbatohet me ndershmëri dhe pa diskriminim.

9.1 Dispozitat e përgjithshme

Dispozitat e përgjithshme të shërbimeve social-shëndetësore përbëjnë bazën ligjore dhe organizative për funksionimin e këtyre shërbimeve. Ato përcaktojnë qëllimin, parimet dhe mënyrën e ofrimit të shërbimeve sociale dhe shëndetësore në përputhje me legjislacionin dhe standardet profesionale. Më poshtë janë elementet kryesore:

1. *Qëllimi i shërbimeve social-shëndetësore*

- Të garantohet mirëqenia dhe mbrojtja sociale e individëve dhe grupeve në nevojë.
- Të përmirësohet shëndeti fizik dhe mendor i përdoruesve të shërbimeve.
- Të ofrohet mbështetje për integrimin social dhe përmirësimin e cilësisë së jetës.

2. *Fusha e zbatimit*

- Shërbimet ofrohen për individë, familje, ose grupe që përballen me:
 - Probleme shëndetësore kronike ose të përkohshme.
 - Vështirësi ekonomike, sociale apo psikologjike.
 - Rrezikun e përjashtimit social apo margjinalizimit.
- Fushat kryesore të mbulimit përfshijnë kujdesin shëndetësor, ndihmën sociale dhe mbrojtjen e grupeve të ndjeshme (të moshuarit, fëmijët, personat me aftësi të kufizuara, etj.).

3. *Parimet bazë*

- Barazia dhe mosdiskriminimi: Të gjithë kanë të drejtë të përfitojnë nga shërbimet, pavarësisht gjinisë, racës, fesë, statusit ekonomik apo orientimit seksual.
- Respekti për dinjitetin njerëzor: Shërbimet duhet të respektojnë të drejtat dhe autonominë e individëve.
- Cilësia e shërbimit: Ofrimi i shërbimeve sipas standardeve profesionale dhe etike.
- Qasja universale: Sigurimi që shërbimet janë të arritshme për të gjithë ata që kanë nevojë.
- Pjesëmarrja aktive: Përfshirja e përdoruesve në vendimmarrje dhe në përcaktimin e shërbimeve që marrin.

4. *Llojet e shërbimeve*

- Shërbime shëndetësore:

- Kujdesi parësor, dytësor dhe terciar.
- Shërbimet e rehabilitimit dhe mbështetjes mjekësore.
- Programet për parandalimin dhe edukimin shëndetësor.
- Shërbime sociale:
 - Ndihma ekonomike dhe sociale.
 - Strehimi dhe mbështetja për të pastrehët.
 - Shërbimet për fëmijët dhe mbrojtja nga abuzimi.

5. Përgjegjësitë e institucioneve

- Hartimi i politikave dhe programeve që mbështesin grupet në nevojë.
- Monitorimi dhe vlerësimi i cilësisë së shërbimeve të ofruara.
- Përdorimi efikas dhe transparent i burimeve njerëzore dhe financiare.
- Sigurimi i bashkëpunimit ndërinstitucional dhe me organizatat e tjera.

6. Burimet e financimit

- Buxheti i shtetit.
- Kontributet nga institucionet lokale.
- Mbështetja nga organizatat ndërkombëtare dhe donatorët privatë.
- Kontributet individuale nga përfituesit, kur parashikohet nga rregullat.

7. Legjislacioni dhe rregulloret përkatëse

- Dispozitat duhet të përputhen me legjislacionin kombëtar dhe ndërkombëtar që rregullon të drejtat e njeriut dhe mbrojtjen sociale.
- Aktet normative për ofrimin e shërbimeve social-shëndetësore.

Këto dispozita krijojnë bazën për një sistem efektiv dhe të drejtë që ndihmon individët dhe komunitetin të përballen me sfidat sociale dhe shëndetësore.

9.2 Relacioni infermier-pacient

Relacioni infermier-pacient është një element kyç në ofrimin e kujdesit shëndetësor dhe ndikon drejtpërdrejt në cilësinë e shërbimit dhe mirëqenien e pacientit. Ky marrëdhënie është e bazuar në **besim, respekt, komunikim të hapur dhe empati**.

1. Karakteristikat kryesore të relacionit infermier-pacient

- *Empatia*: Infermieri duhet të kuptojë ndjenjat dhe shqetësimet e pacientit, duke i ofruar mbështetje emocionale dhe morale.
- *Komunikimi efektiv*: Përdorimi i një gjuhe të qartë, të kuptueshme dhe miqësore për të informuar pacientin mbi gjendjen e tij dhe trajtimin.
- *Respekti për dinjitetin njerëzor*: Respektimi i të drejtave dhe privatësisë së pacientit, pa paragjykime.
- *Profesionalizmi*: Sjellja e infermierit duhet të jetë e bazuar në standardet etike dhe profesionale.

- *Besimi reciprok*: Pacienti duhet të ndjejë siguri se infermieri vepron në interesin më të mirë të tij.

2. Roli i infermierit në këtë marrëdhënie

- **Kujdesi dhe mbështetja**: Infermieri është përgjegjës për të siguruar kujdesin e nevojshëm për shëndetin fizik dhe emocional të pacientit.
- **Edukimi i pacientit**: Ofrimi i informacioneve për gjendjen shëndetësore, trajtimet dhe ndryshimet e mundshme të stilit të jetës.
- **Avokatia për pacientin**: Përfaqësimi i interesave të pacientit në rast se ai nuk është në gjendje të komunikojë ose të vendosë për veten.

3. Përfitimet e një marrëdhënieje të mirë infermier-pacient

- **Shërim më i shpejtë**: Një pacient që ndjen mbështetje dhe besim ka më shumë gjasa të bashkëpunojë dhe të përmirësohet shpejt.
- **Përmirësimi i cilësisë së kujdesit**: Relacioni i mirë ndihmon në identifikimin dhe trajtimin e problemeve në mënyrë më efektive.
- **Reduktimi i stresit dhe ankthit**: Komunikimi i hapur dhe sjellja mbështetëse ndihmojnë në uljen e shqetësimeve emocionale të pacientit.

4. Sfida në relacionin infermier-pacient

- **Komunikimi i kufizuar**: Mund të ndodhë nëse pacienti ka barriera gjuhësore, kufizime fizike ose gjendje mendore të rënduar.
- **Mungesa e burimeve kohore**: Infermierët shpesh përballen me një ngarkesë të lartë pune, që mund të ndikojë në cilësinë e marrëdhënies.
- **Sjelljet e vështira të pacientit**: Stresi ose dhimbja mund të shkaktojnë konflikte ose mosbashkëpunim nga ana e pacientit.

5. Si të përmirësohet ky relacion?

- Përforcimi i aftësive të komunikimit: Infermierët duhet të marrin trajnime për të përmirësuar komunikimin ndërpersonal.
- Respektimi i kufijve profesionalë: Ruajtja e një balance midis afërsisë dhe profesionalizmit për të siguruar një marrëdhënie të shëndetshme.
- Ndjeshmëria ndaj nevojave të pacientit: Kuptimi i diversitetit kulturor dhe respektimi i traditave dhe besimeve të pacientëve.
- Përdorimi i teknologjisë mbështetëse: Aplikimet dhe mjetet teknologjike mund të ndihmojnë në mbajtjen e pacientit të informuar dhe të angazhuar.

6. Etika dhe kufijtë profesionalë

Relacioni infermier-pacient duhet të respektojë kufijtë etikë, duke siguruar:

- Mbrojtjen e konfidencialitetit të pacientit.
- Ruajtjen e një mjedisi të sigurt dhe të qetë.
- Parandalimin e konflikteve të interesit.

9.3 Relacioni profesional me kolegët dhe institucionet

Relacioni profesional me kolegët dhe institucionet është një aspekt thelbësor i funksionimit efektiv në çdo sektor, veçanërisht në atë të shërbimeve social-shëndetësore. Marrëdhëniet e mira ndërpersonale dhe bashkëpunimi ndërinstitutional ndikojnë drejtpërdrejt në cilësinë e shërbimeve të ofruara dhe në kënaqësinë e stafit. Një marrëdhënie profesionale pozitive nxit një atmosferë pune harmonike, ndikon në motivimin e stafit dhe përmirëson shërbimet për përfituesit. Nëse keni një skenar specifik për të diskutuar, mund të ndajmë detaje më konkrete!

Elementet kryesore të një marrëdhënieje profesionale efektive:

1. Komunikimi i qartë dhe efektiv

- Përdorimi i gjuhës profesionale dhe të respektueshme.
- Përcjellja e informacioneve të sakta dhe në kohë.
- Nxitja e feedback-ut dhe dëgjimi aktiv për të kuptuar nevojat dhe pikëpamjet e të tjerëve.

2. Bashkëpunimi dhe puna në ekip

- Të punuarit me kolegët për të arritur qëllime të përbashkëta.
- Ndërgjegjësimi për rolin dhe përgjegjësitë individuale dhe grupore.
- Respektimi i diversitetit të mendimeve dhe përvojave.

3. Respektimi i etikës profesionale

- Respektimi i konfidencialitetit, veçanërisht kur punohet me të dhëna të ndjeshme.
- Përballimi i konflikteve me profesionalizëm dhe objektivitet.
- Trajtimi i të gjithëve me respekt dhe barazi.

4. Ndërveprimi me institucionet

- Bashkërendimi i veprimeve me institucione të tjera për të siguruar mbështetje gjithëpërfshirëse.
- Mbajtja e marrëdhënieve të qëndrueshme me organizata partnere.
- Përdorimi i burimeve institucionale për të rritur efikasitetin e shërbimeve.

5. Zgjidhja e konflikteve

- Identifikimi i shpejtë i burimit të mosmarrëveshjes.
- Përdorimi i strategjive të negociimit për të gjetur zgjidhje të pranueshme.
- Parandalimi i situatave konfliktuale nëpërmjet komunikimit të hapur dhe respektit të ndërsjellë.

6. Zhvillimi i vazhdueshëm profesional

- Shkëmbimi i njohurive dhe përvojave mes kolegëve.
- Pjesëmarrja në trajnime dhe seminare për të qëndruar të përditësuar me praktikatat më të mira.
- Promovimi i një kulture të mësimi të vazhdueshëm në institucion.

9.4 Rregullorja e gjykimit profesional dhe sanksionet

Rregullorja e gjykimit profesional dhe sanksionet është një dokument dhe proces që përcakton standardet, detyrimet dhe pasojat për sjelljen dhe performancën e profesionistëve në një fushë të caktuar. Kjo rregullore synon të sigurojë integritetin, etikën dhe cilësinë e shërbimeve, si dhe të mbrojë interesat e publikut dhe të institucionit.

Përbërësit kryesorë të rregullores së gjykimit profesional:

1. Standardet dhe detyrimet profesionale

- Përshkrimi i qartë i sjelljes etike dhe profesionale që pritet nga individët.
- Respektimi i ligjeve, udhëzimeve dhe kodeve të etikës të përcaktuara nga institucioni ose sektori.
- Përkushtimi ndaj cilësisë së lartë në ofrimin e shërbimeve.

2. Rregullat e etikës dhe integritetit

- Respektimi i konfidencialitetit të të dhënave dhe privatësisë.
- Ndalimi i konfliktit të interesit në ushtrimin e detyrave.
- Ndjekja e një sjelljeje profesionale dhe të përgjegjshme në marrëdhëniet me kolegët, klientët dhe institucionet.

3. Procesi i gjykimit profesional

- **Identifikimi i shkeljeve:** Evidentimi i rasteve të mundshme të sjelljes joetike ose të papërshtatshme.
- **Hetimi:** Kryerja e një hetimi të plotë, të drejtë dhe të paanshëm për të verifikuar faktet.
- **Komiteti disiplinor:** Një bord i përbërë nga individë të kualifikuar që shqyrton çështjen dhe merr vendime.

4. Llojet e sanksioneve

Sanksionet mund të variojnë nga ato të lehta deri te masat më të rënda, në varësi të seriozitetit të shkeljes:

- **Paralajmërim verbal ose me shkrim:** Për shkelje të vogla që mund të korrigjohen.
- **Trajnime korrigjuese:** Rekomandimi për zhvillimin profesional për të shmangur përsëritjen e gabimeve.
- **Gjoha administrative:** Vendosja e një penaliteti financiar për veprime që dëmtojnë institucionin ose të tretët.
- **Pezullim nga puna:** Ndalimi i përkohshëm i ushtrimit të detyrës për shkelje të rënda.
- **Shkarkim nga detyra:** Ndërprerja përfundimtare e kontratës së punës për raste të rënda.
- **Procedime ligjore:** Njoftimi i autoriteteve për ndjekje penale në rastet kur shkeljet përbëjnë vepra penale.

5. Apeli

- Sigurimi i së drejtës për të apeluar vendimin e marrë nga komiteti disiplinor.
- Përcaktimi i një afati kohor dhe procedurave për apelim.

6. Edukimi dhe parandalimi

- Trajnime periodike mbi etikën dhe standardet profesionale.
- Ndërgjegjësimi i stafit mbi pasojat e shkeljeve për të reduktuar rastet e mundshme.

Tema 10: Strategjia kombëtare për barazinë gjinore dhe kundër dhunës në familje

10.1 Hyrje në strategjinë kombëtare

Strategjia Kombëtare për barazinë gjinore (2021-2030) është një instrument i hartuar nga Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale dhe përbën një udhërrëfyes drejt një shoqërie ku të gjithë individëve gra, burra, të reja, të rinj, vajza e djem, pavarësisht moshës, gjinisë, vendlindjes e vendbanimit, grupit etnik apo social, aftësive të kufizuara, përkatësisë e besimit fetar, shprehjes së identitetit gjinor e orientimit seksual, si dhe karakteristikave të tjera individuale, u jepen mundësi të barabarta të zhvillojnë potencialet e tyre; të marrin pjesë në mënyrë të barabartë në vendimmarrjen politike e publike. Individët kanë të drejtën të zgjedhin e të zgjidhen; të edukohen dhe aftësohen gjatë gjithë jetës; të punësohen e punësojnë duke avancuar drejt profesioneve të reja e duke sfiduar stereotipet dhe ndarjen gjinore të punës; të ndikojnë në zhvillimin socio-ekonomik të vendit dhe të mbështeten për t'u zhvilluar në aspektin social dhe ekonomik; të krijojnë familje të shëndetshme, ku prindërit ndajnë përgjegjësitë në mënyrë të barabartë dhe ku komunikimi është çelësi i zgjidhjes së problemeve; të jetojnë të lirë nga praktikave të dëmshme dhe dhuna; si dhe ku grupet e cënueshme trajtohen me përparësi dhe mbështeten derisa të fuqizohen e gëzojnë të drejta dhe mundësi të barabarta në të gjitha fushat e jetës - pra një shoqëri ku barazia nuk ngatërrohet me njëtrajtshmërinë dhe ku askush nuk duhet të mbetet pas.

Kjo strategji reflekton (sikurse dhe strategjitë e mëparshme), përparësinë dhe vëmendjen e veçantë që Qeveria e Shqipërisë i kushton arritjes së barazisë gjinore, si dhe zvogëlimit të dhunës me bazë gjinore e dhunës në familje, duke e konsideruar adresimin e duhur të tyre si kushte drejt një zhvillimi të qendrueshëm.

10.2. Vizioni, misioni dhe parimet e Strategjisë Kombëtare për barazinë gjinore dhe kundër dhunës në familje:

“Një shoqëri e cila vlerëson barazinë dhe drejtësinë gjinore si kushte të domosdoshme drejt zhvillimit të qendrueshëm social, ekonomik e politik të vendit, fuqizon të gjithë individët për të gëzuar të drejta dhe mundësi të barabarta në të gjitha fushat e jetës, nuk lejon që askush të mbetet pas, si dhe që mbështetet në parimin e tolerancës zero kundër praktikave të dëmshme, dhunës me bazë gjinore e dhunës në familje, duke ndëshkuar dhunuesit dhe duke mbrojtur, rehabilituar e riintegruar personat e dhunuar”.

Në tërësinë e saj “SKBGJ 2021 – 2030” përbëhet nga katër qëllime strategjike kryesore, ku zenë vend edhe objektiva specifike që reflektojnë nevojën për ndryshim apo shtimin e dimensioneve **24** të reja drejt të cilave duhet të fokusohet vëmendja për adresimin e duhur të çështjeve të barazisë gjinore, bazuar dhe në zhvillimet më të fundit, si dhe duke konsideruar çështje të

lidhura me emergjencat civile, fatkeqësitë natyrore apo fushat e reja deri tani të paadresuara apo shumë pak të adresuara në lidhje me barazinë gjinore.

Parimet kryesore që udhëheqin “SKBGJ 2021 -2030” janë:

- *Përparimi drejt një qasjeje transformuese gjinore:* Që do të thotë ndryshimi i normave shoqërore që kanë diktuar dëmtimin dhe pozicionimin jot të favorshëm të grave në shoqëri.
- *Adresimi i ndërthurjes së diskriminimit gjinor me forma të tjera të diskriminimit:*
- *Ndjekja e një qasjeje të bazuar në të drejtat e njeriut:* e cila vendos parimet e mosdiskriminimit dhe kundërveprimit për pabarazitë në qendër të të gjitha veprimeve.
- *Barazia dhe drejtësia gjinore, kushte për një shoqëri të drejtë e socio-ekonomikisht të zhvilluar:* njohja dhe respektimi i barazisë dhe drejtësisë gjinore; përmirësimi i statusit social, ekonomik dhe shëndetësor i vajzave/grave.
- *Ndjeshmëri dhe trajtim i barabartë ndaj nevojave të veçanta të të dy gjinive:* vajzat/të rejtat/gratë dhe djemtë/burrat kanë nevoja të ndryshme dhe përballen me forma të ndryshme të dhunës e diskriminimit.
- *Njohja, vlerësimi dhe respektimi i diversitetit:* ndërmjet vajzave dhe grave, djemve, dhe burrave, për sa i përket moshës, aftësisë, orientimit seksual, shprehjes së identitetit gjinor, origjinës etnike dhe shoqërore, praktikave fetare.
- *Tolerancë zero kundrejt dhunës me bazë gjinore e dhunës në familje:* mbrojtja e jetës, dinjitetit dhe integritetit njerëzor, është parakusht për zhvillimin e një vendi; çdo formë dhune është sulm mbi dinjitetin njerëzor dhe shkelje e të drejtave të njeriut, ndaj nuk duhet të tolerohet.
- *Koordinimi dhe bashkëpunimi ndër-institucional:*
- *Matja e përparimit dhe buxhetimi për zbatimin e strategjisë dhe planit të saj të veprimit:*

10.3. Kuadri ligjor kombëtar:

Njohja dhe respektimi i të drejtave ligjore të barabarta ndërmjet grave dhe burrave theksohen që në Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë, në nenin 18/2 të së cilës promovohen parimet e barazisë dhe mosdiskriminimit: “Të gjithë janë të barabartë përpara ligjit dhe askush nuk mund të diskriminohet padrejtësisht për shkaqe të tilla si gjinia, raca, feja, etnia, gjuha, bindjet politike, fetare a filozofike, gjendja ekonomike, arsimore, sociale”. Kuadri ligjor kombëtar që mbështet Strategjinë Kombëtare për barazinë gjinore:

- *Ligji nr.9970 datë 24.07.2008 “Për barazinë gjinore në shoqëri”.*
- *Ligji nr.139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”* - u është vënë detyrim kryetareve/kryetarëve të bashkive që në emërimet e zëvendës kryetareve/kryetarëve të bashkive dhe emërimet e administratorëve/administratoreve të njësive administrative të zbatojnë dhe respektojnë barazinë gjinore.
- *Ligji nr.10019, datë 29.12.2008 “Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë”* - parashikon për herë të parë detyrimin e subjekteve zgjedhore për të respektuar barazinë gjinore.

- *Ligji nr. 9669, datë 18.12.2006, “Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare”, I ndryshuar. Qëllimi i ligjit është që të parandalojë dhe zvogëlojë dhunën në familje në të gjitha format e saj dhe të mbrojë viktimat përmes një procedure të shpejtë, të përballeshme dhe të thjeshtë. Dy përmirësimet më të rëndësishme të këtij ligji datojnë në vitet 2018 dhe 2020.*
- *Ligji nr. 221 datë 04.02.2010 “Për mbrojtjen nga diskriminimi”, sipas se cilit askush nuk mund të diskriminohet për shkak të gjinisë, racës, ngjyrës, etnisë, gjuhës, identitetit gjinor, orientimit seksual, bindjeve politike, fetare ose filozofike, gjendjes ekonomike, arsimore ose shoqërore, shtatzënisë, përkatësisë prindërore etj.*
- *Ligji nr. 69/2012 “Për sistemin arsimor parauniversitar në Republikën e Shqipërisë”*
- *Ligji 121/2016 “Për shërbimet e kujdesit shoqëror në Republikën e Shqipërisë”*
- *Ligji 65/2016 “Për ndërmarrjet sociale në Republikën e Shqipërisë”*
- *Ligji 18/2017 “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës”*

Garantimi i të drejtave të individëve përmes ligjeve, pavarësisht gjinisë së tyre është tregues i lartë për të matur efikasitetin e Strategjisë Komvëtare të Barazisë Gjinore por gjithashtu tregues edhe për minimizimin e problemeve sociale me bazë gjinore.

Këshilli Kombëtar për Barazinë Gjinore (KKBGJ) është organi më i lartë këshillues për çështjet e barazisë gjinore dhe sigurimin e integritetit gjinor në të gjitha fushat, veçanërisht në çështjet politike, sociale, ekonomike dhe kulturore. Këshilli ngrihet me Urdhër të Kryeministrit dhe rinovohet një herë në katër vjet. KKBGJ drejtohet nga Ministria e MSHMS dhe në përbërje ka 9 përfaqësuese / përfaqësues të ministrive të linjës në rang zëvendësministreje / zëvendësministri dhe drejtuesesh / drejtuesish të lartë, si dhe tre përfaqësuese / përfaqësues të shoqërisë civile, të cilat / cilët zgjidhen mbi bazën e një konkurimi të hapur, duke patur si kriter eksperiencën dhe kontributin për këto çështje.

Në çdo ministri është caktuar një nëpunëse/nëpunës i barazisë gjinore (NBGJ) që ka për detyrë adresimin e çështjeve të barazisë gjinore dhe në secilën bashki emërohen një ose më shumë punonjëse/punonjës vendorë të barazisë gjinore.

10.4. Qëllimet strategjike të SKBGJ 2021-2030:

“SKBGJ 2021 – 2030” përbëhet nga katër qëllime strategjike:

I. Përbushja e të drejtave ekonomike dhe sociale për gratë, të rejtat, vajzat dhe burrat, të rinjtë, djemtë në shoqëri dhe fuqizimi i grave, të rejave dhe vajzave nga të gjithë grupet, duke synuar një rritje dhe qëndrueshmëri të ekonomisë mjedisore (së gjelbër), si dhe pjesëmarrjen e tyre të barabartë në dixhitalizim.

II. Përbushja e të drejtave të grave dhe burrave, të rejave dhe të rinjve, vajzave dhe djemve nga të gjitha grupet, për pjesëmarrje, përfaqësim dhe udhëheqje të barabartë në vendimmarrjen politike e publike në nivel vendor.

III. Zvogëlimi i të gjitha formave të praktikave të dëmshme, dhunës me bazë gjinore dhe dhunës në familje.

IV. Aplikimi i integritimit gjinor si mjete kryesor për arritjen e barazisë dhe drejtësisë gjinore në shoqëri.

Arritja e këtyre qëllimeve kërkon përpjekje të koordinuar nga të gjitha institucionet qendrore e vendore, njësitë e vetëqeverisjes vendore, institucionet e pavarura, organizatat e shoqërisë civile, organizatat ndërkombëtare, medias, akademisë si dhe të të gjithë aktorëve të tjerë që zbatojnë politika të cilat ndikojnë në mënyrë të drejtpërdrejtë në fuqizimin e grave, të rejave dhe vajzave, arritjen e barazisë dhe drejtësisë gjinore dhe zvogëlimin e dhunës me bazë gjinore e dhunës në familje. Një nevojë e domosdoshme dhe e vazhdueshme është gjetja e mekanizmave të duhur dhe të përshtatshëm që sigurojnë një bashkëpunim të forte dhe efektiv ndërinstitutional si në drejtimin horizontal ashtu dhe atë vertikal.

Bashkëpunimi me organizatat e shoqërisë civile dhe grupet e interesit, kanë gjithashtu rëndësi themelore, pasi ato mund të ndikojnë ndjeshëm në ndërgjegjësimin rreth barazisë gjinore, drejtësisë gjinore, dhunës me bazë gjinore e dhunës në familje, si dhe ofrimin e ekspertizës për zhvillimin e shërbimeve mbështetëse të specializuara në mbrojtje, trajtim, rehabilitim e riintegrim të viktimave/të mbijetuarave, apo dhe programeve të rehabilitimit të dhunuesve.

10.5 Roli i institucioneve institucionet publike dhe ojf në zbatimin e strategjisë dhe mbështetje për viktimat)

Institucionet shqiptare kanë një rol thelbësor në zbatimin e strategjive kundër dhunës dhe mbështetjen e viktimave. Këto institucione luajnë një rol të rëndësishëm përmes krijimit dhe zbatimit të politikave, përmirësimit të shërbimeve për viktimat dhe ndërgjegjësimin të komunitetit për të kundërshtuar dhunën.

- *Zbatimi i legjislacionit kundër dhunës*

Qeveria dhe Kuvendi kanë miratuar ligje dhe rregullore që synojnë mbrojtjen e viktimave të dhunës me bazë gjinore dhe dhunës në familje, si ligji për “Masat Kundër Dhunës në Marrëdhëniet Familjare.” Këto ligje ofrojnë mbrojtje ligjore dhe sanksione për dhunuesit.

Institucione si policia, gjykatat dhe prokuroria janë përgjegjëse për zbatimin e ligjeve kundër dhunës, duke përfshirë ndjekjen penale të dhunuesve dhe zbatimin e urdhrave mbrojtës.

- *Mbështetja dhe rehabilitimi i viktimave*

Qendrat e strehimit dhe mbështetjes: Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale ka krijuar qendra të posaçme për viktimat e dhunës, ku gratë dhe fëmijët e dhunuar mund të gjejnë mbrojtje dhe mbështetje psikologjike, sociale dhe ekonomike.

Shërbime rehabilitimi dhe këshillimi: Përmes qendrave të specializuara dhe bashkëpunimit me OJQ-të, viktimat e dhunës marrin mbështetje emocionale dhe psikologjike për të përballuar traumën dhe për t'u integruar sërish në komunitet.

- Ndërgjegjësimi dhe edukimi publik

Fushatat e ndërgjegjësimin në shkolla, universitete dhe komunitete për të rritur ndërgjegjësimin mbi dhunën me bazë gjinore dhe për të promovuar barazinë gjinore.

Integrimi në arsim: Edukimi mbi barazinë dhe dhunën është pjesë e kurrikulave shkollore, ku nxënësit mësojnë mbi të drejtat e tyre, barazinë dhe rëndësinë e respektit për tjetrin.

- Koordinimi dhe bashkëpunimi ndër-institucional

Rrjeti i referimit: Institucionet e ndryshme, përfshirë policinë, gjykatat, qendrat e strehimit dhe institucionet arsimore, bashkëpunojnë për të siguruar që viktimat të marrin shërbimet e duhura sa më shpejt dhe me cilësi të lartë.

Bashkëpunimi me organizatat joqeveritare (OJQ): Institucionet shtetërore bashkëpunojnë me OJQ-të që janë të angazhuara në fushën e mbrojtjes së viktimave të dhunës, duke siguruar që të gjitha burimet dhe shërbimet të jenë të aksesueshme dhe të koordinuara.

- Monitorimi dhe raportimi I dhunës

Institucionet , si INSTAT dhe Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, krijojnë statistika për të kuptuar përmasat dhe trendet e dhunës me bazë gjinore, gjë që ndihmon në planifikimin e masave të reja për parandalimin dhe adresimin e saj.

Analiza dhe përmirësimi i politikave: Të dhënat nga raportimet e dhunës përdoren për të përmirësuar politikat dhe strategjitë kundër dhunës dhe për të krijuar programe më efektive të ndërhyrjes.

10.6. Roli i burrave dhe djemve në promovimin e barazisë gjinore dhe parandalimin e dhunës

Roli i burrave dhe djemve në parandalimin e dhunës me bazë gjinore është thelbësor, pasi kjo qasje jo vetëm që e adreson dhunën si një problem social, por e konsideron atë edhe si një çështje përgjegjësie kolektive. Angazhimi i tyre për të kundërshtuar normat tradicionale që promovojnë dhunën dhe për të promovuar barazinë dhe respektin mes gjinive është një komponent kyç në përpjekjet për parandalimin e dhunës ndaj grave dhe vajzave.

- Roli i burrave dhe djemve në ndryshimin e normave shoqërore dhe të stereotipeve gjinore

Ndryshimi i perceptimeve mbi burrërinë dhe fuqinë: Shumë shoqëri kanë norma që promovojnë burrërinë përmes dominimit, kontrollit dhe dhunës. Kur burrat dhe djemtë angazhohen në diskutime që sfidojnë këto perceptime, ata kontribuojnë në ndërtimin e një modeli më të shëndetshëm të burrërisë që mbështet respektin, ndjeshmërinë dhe barazinë.

Zbutja e stereotipeve gjinore: Burrat dhe djemtë mund të veprojnë si modele të sjelljes duke mos pranuar stereotipet gjinore dhe duke i kundërshtuar ato në jetën e tyre të përditshme, duke treguar respekt ndaj grave dhe duke inkurajuar barazinë në marrëdhëniet personale dhe profesionale.

- Mbështetja dhe solidariteti me viktimat e dhunës

Krijimi i një mjedisi mbështetës: Burrat dhe djemtë mund të luajnë një rol të rëndësishëm duke ofruar mbështetje për gratë dhe vajzat që kanë përjetuar dhunë, duke dëgjuar me vëmendje dhe

duke mos i fajësuar viktimat. Kjo sjellje nxit një kulturë solidariteti dhe tregon se dhuna nuk është e pranueshme.

Thyerja e heshtjes mbi dhunën me bazë gjinore: Shpeshherë, dhuna ndaj grave nuk raportohet për shkak të turpfit ose frikës. Burrat mund të jenë zëra të fuqishëm në mbështetje të viktimave, duke theksuar rëndësinë e raportimit të dhunës dhe duke inkurajuar gratë dhe vajzat të kërkojnë ndihmë.

- Edukim dhe rritje ndërgjegjësimi

Promovimi i edukimit mbi barazinë dhe respektin: Burrat dhe djemtë, sidomos në pozita të udhëheqësisë ose të mësimdhënies, mund të edukojnë të tjerët mbi rëndësinë e respektit dhe barazisë gjinore, duke promovuar parandalimin e dhunës në shtëpi, në shkollë dhe në vendin e punës.

Modelimi i sjelljeve pozitive: Duke marrë pjesë në programe edukimi që i mësojnë djemtë dhe burrat për barazinë gjinore dhe rolin e tyre në parandalimin e dhunës, këta mund të modelojnë sjellje të përgjegjshme dhe të respektueshme ndaj grave dhe vajzave.

- Ndërhyrje dhe veprim në situata të rrezikshme

Reagimi ndaj sjelljeve të papranueshme: Burrat dhe djemtë mund të ndërhyjnë kur dëshmojnë sjellje abuzive, komente seksiste ose situata të dhunshme. Ky reagim tregon se sjelljet e papranueshme nuk do të tolerohen dhe se dhuna me bazë gjinore është një çështje serioze që kërkon përgjigje të menjëhershme.

Mbështetja e programeve ndërhyrëse: Burrat dhe djemtë mund të përfshihen në programe që synojnë parandalimin e dhunës përmes ndërhyrjes së kolegëve dhe që trajnojnë individët për të identifikuar dhe adresuar situatat e rrezikshme për dhunë.

- Përfshirja në fushata dhe organizata për barazi gjinore

Mbështetja e organizatave kundër dhunës: Burrat dhe djemtë mund të angazhohen në fushata të përqendruara në ndërgjegjësimin për dhunën me bazë gjinore dhe në mbështetjen e organizatave që punojnë për barazinë gjinore dhe mbrojtjen e viktimave.

Angazhimi për barazi në politikë dhe ligje: Duke mbështetur ligje dhe politika që ndihmojnë në parandalimin e dhunës dhe mbrojtjen e viktimave, burrat dhe djemtë ndihmojnë në krijimin e një mjedisi ku gratë dhe vajzat ndihen të sigurta dhe të mbrojtura nga diskriminimi dhe dhuna.

- Promovimi i roleve të barabarta në familje dhe komunitet

Barazia në ndarjen e përgjegjësisë familjare: Burrat dhe djemtë mund të ndihmojnë në promovimin e një familjeje të shëndetshme ku përgjegjësitë ndahen në mënyrë të barabartë. Kjo ndihmon në uljen e dhunës në familje dhe në krijimin e një mjedisi të respektueshëm dhe bashkëpunues.

Promovimi i vlerave të respektit: Kur burrat dhe djemtë tregojnë shembullin e një qëndrimi të kujdesshëm dhe respektues, kjo ndikon pozitivisht në marrëdhëniet e tyre me të tjerët dhe përforcon një kulturë që e dënon dhunën dhe i promovon marrëdhëniet e ndershme.

